

UCHWAŁA NR LII/400/2023
RADY POWIATU RACIBORSKIEGO

z dnia 30 maja 2023 r.

w sprawie strategii rozwiązywania problemów społecznych powiatu raciborskiego
na lata 2023 – 2030

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1526 ze zm.) w związku z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 901), po przeprowadzeniu wymaganych prawem konsultacji

RADA POWIATU RACIBORSKIEGO
uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Radca Prawny

Przewodniczący Rady

Zuzanna Lepiarczyk

Adam Wajda

Uzasadnienie

Zgodnie z regulacją z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2014 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 901) jednym z zadań własnych powiatu jest opracowywanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030 jest wieloletnim dokumentem programowym, na podstawie którego w perspektywie 8 lat będzie budowana polityka społeczna powiatu. Opracowany dokument nie ogranicza się w swych zapisach tylko do zadań realizowanych bezpośrednio przez instytucje samorządowe podległe powiatowi, proponuje też działania, które stanowią wyzwania dla społeczności lokalnej i organizacji pozarządowych działających w obszarze polityki społecznej na terenie powiatu raciborskiego. Niniejsza strategia powinna ułatwić również pozyskiwanie funduszy w nowej perspektywie finansowej, a także pomóc skoordynować działania różnych instytucji w powiecie.

Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem określającym priorytety w przyszłych działaniach powiatu w zakresie polityki społecznej.

Strategia została opracowana z zastosowaniem metody partycypacyjnego modelu jej budowania. Metoda ta akcentuje bezpośredni wpływ mieszkańców lub ich przedstawicieli na proces tworzenia założeń i wytycznych niezbędnych do sformułowania strategii oraz jej wniosków końcowych. Dokument powstał przy dużym udziale wielu lokalnych interesariuszy, w szczególności pracowników merytorycznych i przełożonych z:

- wszystkich urzędów gmin i ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu raciborskiego,
- Starostwa Powiatowego w Raciborzu,
- jednostek organizacyjnych Powiatu Raciborskiego odpowiedzialnych za poszczególne obszary problemowe,
- placówek świadczących konkretne usługi społeczne i organów prowadzących te placówki.

Szczegółowy zakres zaangażowania w przygotowanie Strategii był różny i na różnych etapach prac obejmował:

- wypełnianiu ankiet diagnostycznych,
- udostępnianiu sprawozdań i innych dokumentów źródłowych,
- warsztatach partycypacyjnych,
- spotkaniach tematycznych,
- wywiadach grupowych,
- pogłębionych wywiadach indywidualnych,
- rozmowach i wywiadach telefonicznych i online,
- korespondencyjnej konsultacji poszczególnych treści.

Jest więc Strategia dokumentem o zbiorowym autorstwie.

Realizując zapisy cytowanego powyżej art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2014 r. o pomocy społecznej Zarząd Powiatu skierował projekt strategii do gmin naszego powiatu celem dokonania wymaganych prawem konsultacji.

W terminie 14 dni, o którym mowa w 77b ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1526 ze zm.), przedstawiciele gmin naszego powiatu nie zgłosili uwag do projektu strategii.

Wobec powyższego, w tym stanie prawnym i faktycznym, podjęcie uchwały jest celowe i uzasadnione.

Kierownik Referatu Spraw Społecznych

Przewodniczący Rady

Aleksander Kasprzak

Adam Wajda

Załącznik
do uchwały nr LII/400/2023
Rady Powiatu Raciborskiego
z dnia 30 maja 2023 r.

powiat raciborski
zielona oaza kultur

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
POWIATU RACIBORSKIEGO
NA LATA 2023-2030**

Racibórz 2023 r.

Spis treści

Wstęp.....	3
Kontekst Strategii	4
Diagnoza społeczna	8
Pomoc i integracja społeczna	8
Rodzina i jej funkcje	21
Rodzina	21
Wsparcie rodziny i piecza zastępcza	28
Zdrowie, seniorzy, osoby niepełnosprawne.....	47
Zdrowie	47
Osoby z niepełnosprawnościami	54
Seniorzy	61
Rynek pracy i edukacja.....	70
Rynek pracy	70
Niepełnosprawni na lokalnym rynku pracy.....	81
Edukacja	88
Jakość życia	93
Cele strategii	102
Cele strategiczne	102
Cele Operacyjne i kierunki działań	103
Ramy finansowe Strategii.....	115
Monitoring i ewaluacja	116
Podsumowanie.....	123
Spisy	124
Spis tabel.....	124
Spis wykresów	125
Spis rysunków.....	125

Wstęp

Diagnoza rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnej powiatu raciborskiego oraz określenie planu działań w dłuższej perspektywie czasu są niezbędnymi warunkami efektywnej realizacji polityki społecznej w powiecie. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030 stanowi dokument, który umożliwi spełnienie powyższych warunków.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030 jest średniookresowym dokumentem planistycznym. Wraz z uchwaleniem jej przez Radę Powiatu Raciborskiego, zastąpi w tej roli dotychczasowy dokument strategiczny, który obejmował lata 2015 – 2022.

Niniejszy dokument składa się z części diagnostycznej opisującej poszczególne obszary problemowe występujące na terenie powiatu raciborskiego wraz prognozowanymi kierunkami zmian, jakie w tych obszarach mogą wystąpić oraz z części planistycznej, która obejmuje cele, jakie powinny być osiągnięte w perspektywie następnych 8 lat wraz ze wskazaniem kierunków działań, jakie będą do osiągnięcia tych celów prowadzić. Ponadto niniejszy dokument zawiera również obowiązkowe określenie ram finansowych (źródeł finansowania działań) Strategii, mierników realizacji oraz sposobów monitorowania i oceny postępów.

Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych powiatowych programów i projektów z zakresu polityki społecznej oraz materiałem pomocowym do tworzenia gminnych opracowań z zakresu polityki społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej kierunków działań będzie zależała zarówno od posiadanych jak i pozyskanych przez poszczególne instytucje środków finansowych oraz szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji rządowej, samorządowej i partnerów społecznych.

Kontekst Strategii

Prawo

Obowiązek opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych nakłada na samorząd powiatowy ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Zgodnie z art. 19 ust. 1 w/w ustawy do zadań własnych powiatu należy: „opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami”.

Kluczową rolę w tym zakresie odgrywa Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Raciborzu (PCPR w Raciborzu), jako jednostka wykonująca zadania Powiatu Raciborskiego z zakresu szeroko rozumianej polityki społecznej.

Na treść i realizację Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030 mają wpływ następujące akty prawne:

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 2268 ze zm.),
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 690 ze zm.),
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 447 ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 100),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 1327 ze zm.),
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 633 ze zm.),
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1249).

Zespół opracowujący

W przygotowaniu niniejszej Strategii kluczową rolę odegrało Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Raciborzu, które będzie również głównym podmiotem odpowiedzialnym za monitorowanie i ewaluację jej wdrożenia.

Z założenia Strategia nie ma być dokumentem wewnętrznym PCPR, ale odnosić się w swojej diagnozie do problemów występujących na terenie całego powiatu raciborskiego, pokazywać rolę różnych interesariuszy oraz formułować cele

w najszerszym możliwym kontekście. To oznacza, że zarówno przygotowanie, jak i wdrożenie Strategii to zadanie, w którym uczestniczyć muszą wszystkie podmioty publiczne, społeczne i prywatne, które mają wpływ na rozwiązywanie istniejących na terenie powiatu problemów społecznych.

Zredagowanie tekstu dokumentu powierzono doświadczonemu wykonawcy tj. Stowarzyszeniu Instytut Współpracy i Partnerstwa Lokalnego, to dokument powstał przy dużym udziale wielu lokalnych interesariuszy, w szczególności pracowników merytorycznych i przełożonych z:

- wszystkich urzędów gmin i ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu raciborskiego,
- Starostwa Powiatowego w Raciborzu,
- jednostek organizacyjnych Powiatu Raciborskiego odpowiedzialnych za poszczególne obszary problemowe,
- placówek świadczących konkretne usługi społeczne i organów prowadzących te placówki.

Szczegółowy zakres zaangażowania w przygotowanie Strategii był różny i na różnych etapach prac obejmował, m.in. udział w:

- wypełnianiu ankiet diagnostycznych,
- udostępnianiu sprawozdań i innych dokumentów źródłowych,
- warsztatach partycypacyjnych,
- spotkaniach tematycznych,
- wywiadach grupowych,
- pogłębionych wywiadach indywidualnych,
- rozmowach i wywiadach telefonicznych i online,
- korespondencyjnej konsultacji poszczególnych treści.

Jest więc Strategia dokumentem o zbiorowym autorstwie.

Spójność z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla

Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030 zachowuje spójność z dokumentami strategicznymi wyższego szczebla, w tym z:

1. Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 – w szczególności z jej celem głównym, którym jest wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia oraz celami szczegółowymi:

- wzrost zatrudnienia,
- wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych,

- poprawę sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
 - poprawę zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej,
 - podniesienie kwalifikacji i kompetencji obywateli.
2. Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 r.. Ekonomia Solidarności Społecznej – w szczególności z celem głównym, który brzmi: Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostarczycielami usług użyteczności publicznej, a także celem szczegółowym:
- wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządami terytorialnymi w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.
3. Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, w szczególności z zawartymi tam celami strategicznymi:
- aktywna polityka prorodzinna – wspieranie właściwego funkcjonowania rodziny, zapewniającej prawidłowy rozwój i opiekę wszystkim jej członkom, zwłaszcza osobom zależnym,
 - rozwój warunków sprzyjających aktywnemu i pełnemu uczestnictwu osób starszych w życiu społecznym, dostosowanie systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa,
 - kształcenie i doskonalenie kadr służb społecznych oraz instytucji wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
 - wzmocnienie instytucji i organizacji i innych podmiotów realizujących zadania na rzecz włączenia społecznego mieszkańców oraz skuteczności działań w tym obszarze,
 - wzmocnienie roli ekonomii społecznej i solidarnej w integracji społeczno-zawodowej oraz dostarczaniu usług społecznych,
 - profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

Konsekwentne realizowanie zaplanowanych kierunków działań i osiągnięcie celów zawartych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030 przyczyni się do osiągnięcia wskazanych celów wyznaczonych w wyżej wymienionych dokumentach.

Niniejsza Strategia została przygotowana w taki sposób, by w możliwie szerokim zakresie korespondować z Programem Rozwoju Powiatu Raciborskiego na lata 2022 – 2030 (Racibórz, grudzień 2021 r.). W szczególności niniejsza Strategia bazuje na wizji, a właściwie na tej części zawartej w dokumencie wizji, która odnosi się do spraw społecznych, tj.:

- Powiat Raciborski efektywnie wykorzystuje swoje potencjały rozwoju gospodarczego, w tym walory przyrodniczo-kulturowe oraz rolnicze, umożliwia zaspokojenie oczekiwań i rozwój podmiotów lokalnych oraz promuje równe szanse na rynku pracy i aktywność zawodową mieszkańców,
- Powiat Raciborski charakteryzuje się zrównoważonym rozwojem społecznym oraz aktywną społecznością z rozwijającą się ofertą placówek edukacyjnych, kulturalnych i sportowych, a mieszkańcy Powiatu mają dobry dostęp do opieki społecznej oraz zdrowotnej.

Konsekwentna realizacja Strategii i osiągnięcie wyznaczonych celów bezpośrednio przyczyni się do realizacji celów Programu Rozwoju Powiatu Raciborskiego na lata 2022 – 2030, w tym w szczególności celu strategicznego 2 „Kształtowanie zrównoważonego rozwoju społecznego i aktywności mieszkańców” oraz powiązanych z nim celów operacyjnych:

- 2.1. Wysoka jakość kształcenia i dostosowanie oferty edukacyjnej do zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych, w tym rynku pracy, w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez Powiat Raciborski.
- 2.2. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i zaangażowania mieszkańców w inicjatywy lokalne.
- 2.3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
- 2.4. Wspieranie i rozwój systemu pieczy zastępczej.
- 2.5. Rozwój infrastruktury oraz usług zdrowotnych i usług pomocy społecznej.
- 2.6. Rozwój i upowszechnianie kultury i sportu.

Strategia nawiązuje również do innych celów operacyjnych:

- 4.5. Poprawa bezpieczeństwa na terenie powiatu raciborskiego.
- 5.3. Podnoszenie poziomu funkcjonowania jednostek organizacyjnych Powiatu Raciborskiego.

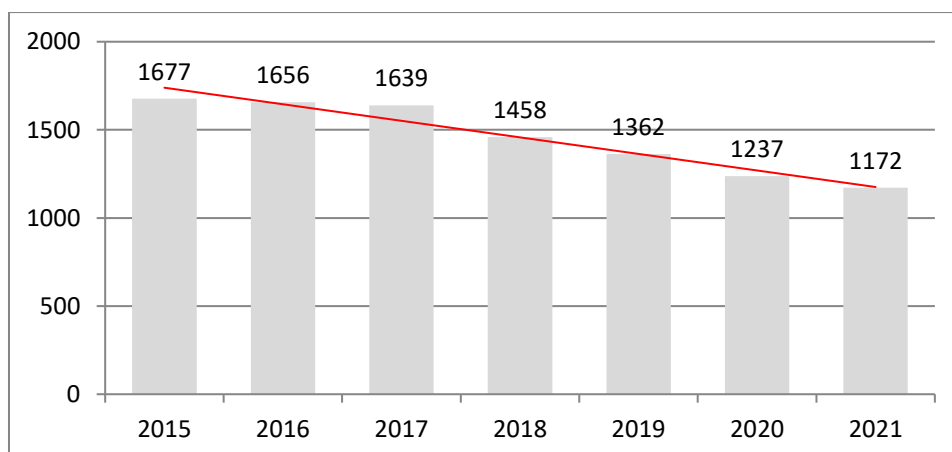
Diagnoza społeczna

Pomoc i integracja społeczna

Pomoc społeczna stanowi ważny element systemu wsparcia osób i grup znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Rozwiązanie problemów społecznych wymaga tworzenia odpowiedniej infrastruktury i doboru narzędzi, które umożliwią beneficjentom odzyskanie samodzielności i zdolności do zaspakajania potrzeb. Pomoc społeczna stanowi zinstytucjonalizowany system działań na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ma na celu udzielenie im zarówno świadczeń, jak i usług, które spowodują zmianę ich sytuacji społecznej i materialnej. Przedstawiona poniżej część diagnozy koncentruje się głównie na pomocy środowiskowej. Powodem takiego stanu rzeczy jest wyłączenie do osobnych rozdziałów kilku dużych elementów systemu wsparcia, w tym działań na rzecz zachowania funkcji rodziny, wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych, jak również bezrobocia.

W ostatnich latach skala pomocy społecznej dla osób w potrzebie znacząco się zmniejszyła. W przeciągu ostatnich 5 lat mieszkańcom żyje się lepiej i rzadziej muszą korzystać ze wsparcia. Odnosi się to do każdej grupy mieszkańców powiatu, niezależnie od deklarowanego głównego źródła utrzymania (wynagrodzenia z pracy, emerytury, renty, bycia na utrzymaniu innej osoby, braku dochodów, etc.) oraz wartości uzyskiwanych dochodów (powyżej i poniżej kryterium dochodowego).

Wykres nr 1. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w powiecie raciborskim w latach 2015 – 2021.

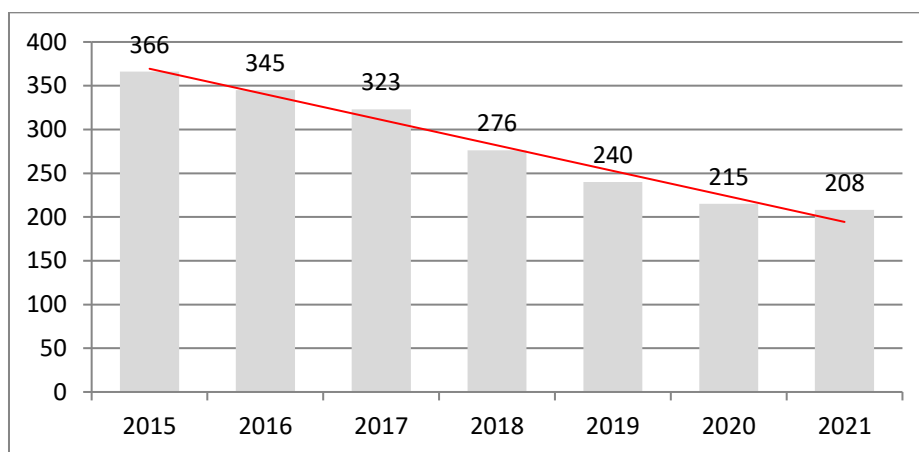
Źródło: Opracowanie własne IWiPL, na podstawie danych GUS BDL.

Począwszy od 2015 r. zmniejszyła się, prawie o jedną czwartą, liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej.

Jeszcze bardziej spektakularna zmiana zaszła na poziomie liczby mieszkańców korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, gdzie z ok. 4 tysięcy osób w 2015 r. odnotowano zmniejszenie do ok. 2,3 tysiąca w 2020 r.

Ma to związek z poprawą sytuacji na rynku pracy, pojawieniem się nowych form wsparcia dla rodzin, jak również z konsekwentnym wykorzystywaniem przez gminy i Powiat Raciborski pojawiających się szans rozwojowych.

Wykres nr 2. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców w powiecie raciborskim w latach 2015 – 2021.

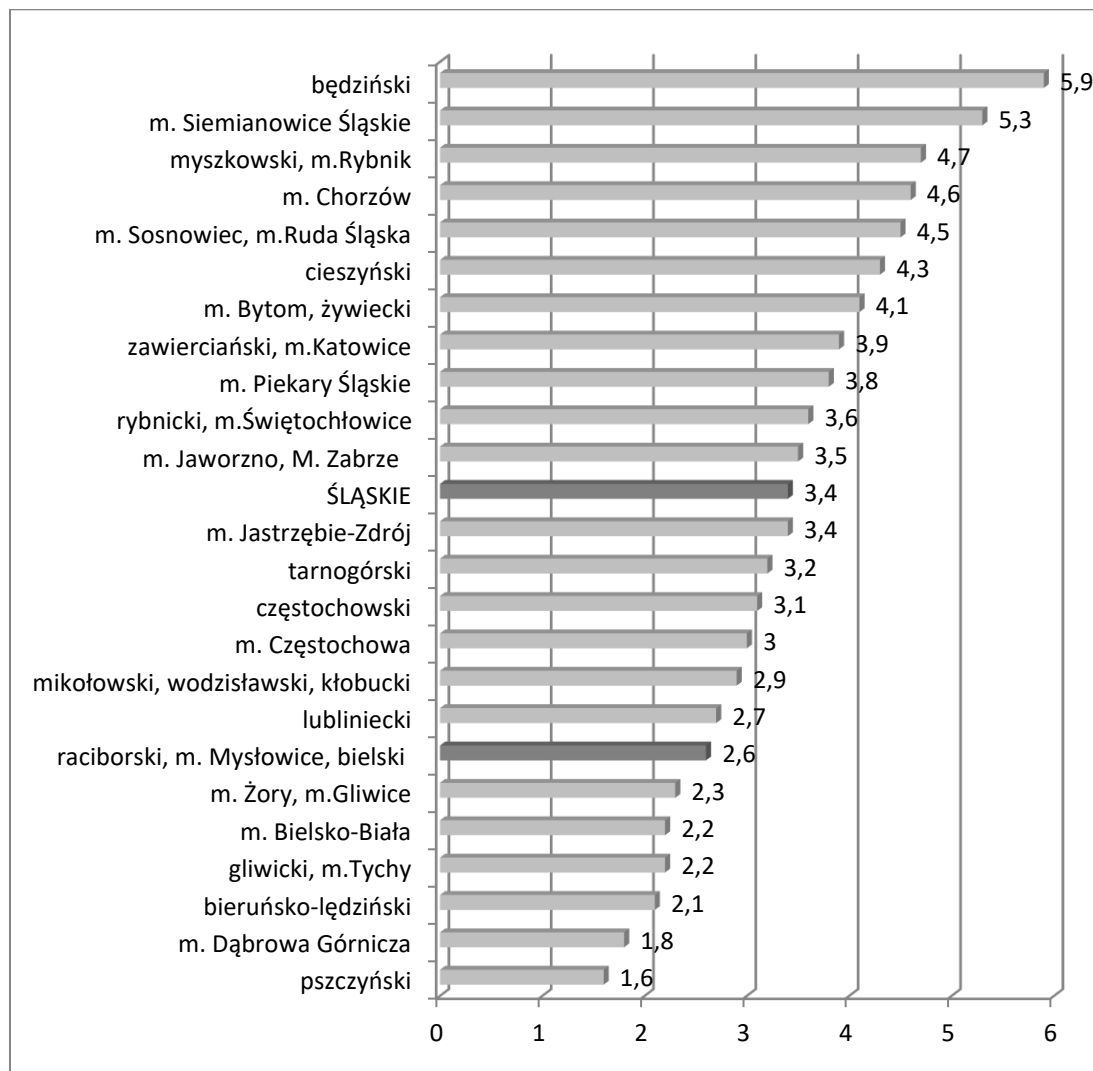
Źródło: Opracowanie własne IWFiPL, na podstawie danych GUS BDL.

Wskaźnik zasięgu korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w całym powiecie raciborskim zmniejszył się do niecałych 2,6%. To ważna miara sukcesu, ponieważ ilustruje zmniejszanie się skali uzależnienia mieszkańców od pomocy społecznej, a także pośrednio zmniejszania się skali występowania problemów społecznych, które są podstawą do podejmowania działań pomocowych.

Zestawienie powiatów województwa śląskiego pod względem odsetka mieszkańców objętych pomocą społeczną pokazuje, że Powiat Raciborski jest na dziewiątym miejscu (razem z Mysłowicami i powiatem bielskim) powiatów o najkorzystniejszej sytuacji w tym zakresie. Wartość wyliczana dla powiatu raciborskiego jest znacznie niższa niż wartość dla całego województwa, która wynosi – 3,4%. Oczywiście mieszkańcy powiatu raciborskiego nie zyskują polepszenia swojej sytuacji z powodu takiego porównania, jednak władze odpowiedzialne za lokalną politykę społeczną dostają ważną informację o tym, że dotychczas realizowane kierunki działań były słuszne. Otrzymują też informację, że możliwe jest zejście ze wskaźnikami jeszcze niżej. Z drugiej strony, otrzymują też ostrzeżenie, że sytuacja może ulec pogorszeniu i należy monitorować sytuację. Gwałtowny wzrost liczby objętych pomocą byłby zjawiskiem niekorzystnym nie tylko dla konkretnych osób, które znajdują się w kryzysie, ale również dla całej społeczności. Oznacza bowiem, że część środków przeznaczanych dotychczas na rozwój przesunąć trzeba

na zaspokojenie elementarnych potrzeb jednostek i grup, które same sobie nie radzą, czyli na konsumpcję.

Wykres nr 3. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną ogółem jako odsetek ludności powiatów – województwo śląskie, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne IWIP na podstawie danych z CAS, GUS/BDL.

Odnajdujemy teraz tylko szereg powiązanych ze sobą zjawisk z tych obszarów, które mają wpływ na większy dostęp części mieszkańców powiatu do niektórych usług społecznych, a tym samym na ich aktywizację społeczną i zawodową. Spadek liczby bezrobotnych, którego społeczność lokalna doświadczyła w ostatnich latach, spowodował zmniejszenie liczby osób korzystających z poszczególnych aktywnych form wsparcia. Jednocześnie jednak zwiększył rzeczywisty dostęp do wielu usług, ponieważ konkurencja była mniejsza. Mniej osób przypadało na jednego pośrednika pracy lub doradcę zawodowego, a potencjalny czas usługi się wydłużał, a czas oczekiwania skracał. Podobnie jest z dostępem do szkoleń i staży dla bezrobotnych. Relatywnie mała liczba bezrobotnych w powiecie, to większa koncentracja na grupach/osobach, które wymagają zindywidualizowanych usług, na które nie ma

czasu przy dużej liczbie klientów w powiatowym urzędzie pracy. Duży odpływ osób z bezrobocia przekłada się na większą uwagę poświęconą osobom, które pozostają, a które mogły mieć, choć często wcale nie miały, mniejsze szanse na skuteczną aktywizację. Podobne łańcuchy zależności występują też na gruncie pracy socjalnej.

W ostatnich latach zmianom ulegała nie tylko liczba osób wymagających wsparcia, ale również powody, dla których to wsparcie jest udzielane. Z punktu widzenia powiatu, najistotniejsze było zmniejszenie liczby rodzin korzystających ze wsparcia pomocy społecznej z przyczyn, które znajdują się w kompetencjach samorządu powiatowego, tj. bezrobocie, niepełnosprawność, czy potrzeba ochrony macierzyństwa.

Najbardziej spektakularna zmiana nastąpiła w przypadku pomocy z tytułu bezrobocia. O ile 5 lat temu była to najczęstsza przyczyna udzielania pomocy (wskazana w 666 decyzjach o przyznaniu pomocy, a 2 lata wcześniej o ponad 100 więcej), o tyle obecnie jest dopiero na 3 miejscu (355 decyzji w 2021 r.). Mniejsze, ale bardzo znaczące zmiany odnotowano w liczbie decyzji o pomocy z przyczyny potrzeby ochrony macierzyństwa (spadek o 33%) oraz niepełnosprawności (spadek o ponad jedną piątą). Równie ważnym, jak w przypadku bezrobocia (i z nim powiązany) jest spadek ubóstwa.

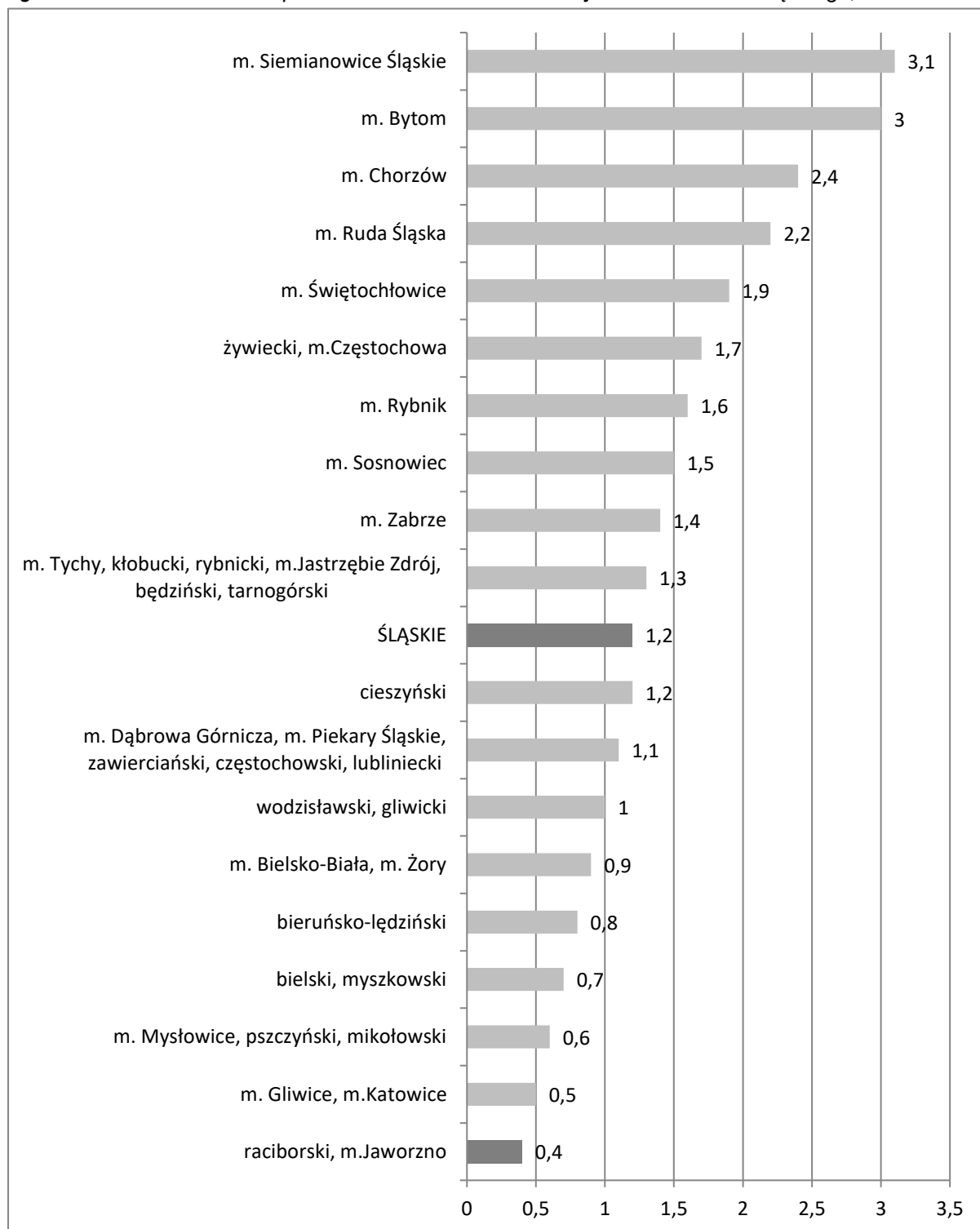
Tabela nr 1. Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc wg przyczyn.

Przyczyna	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
Alkoholizm	87	69	78	60	70
Bezdomność	121	120	119	104	100
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	203	179	210	226	161
Bezrobocie	666	503	414	375	355
Długotrwała lub ciężka choroba	774	693	672	604	568
Narkomania	4	6	5	2	3
Niepełnosprawność	692	597	591	539	511
Potrzeba ochrony macierzyństwa	221	215	176	156	104
Przemoc w rodzinie	7	7	3	5	3
Sieroctwo	0	0	0	0	0
Sytuacja kryzysowa	4	3	5	4	1
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	24	28	24	22	14
Ubóstwo	405	337	306	275	261
Zdarzenie losowe	23	12	14	4	7

Źródło: Opracowanie własne IW IPL na podstawie danych GUS BDL.

Powiat Raciborski (wg danych za 2021 r.) ma najniższy (ex aequo z Jaworzniem) odsetek osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w stosunku do liczby mieszkańców w całym województwie. Jest to wartość trzykrotnie niższa niż liczona dla całego województwa i ponad siedmiokrotnie niższa niż ta, której doświadczają Siemianowice, czy Bytom.

Wykres nr 4. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa jako odsetek ogółu ludności powiatów oraz województwa śląskiego, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne IWIP na podst. danych z CAS, GUS/BDL.

Istnieje pokusa, by ewidentny sukces, jakim jest poprawa sytuacji wielu rodzin z terenu powiatu, przypisywać wyłącznie działaniom i zjawiskom, które mają swoje źródło poza powiatem (polityce rządu i wynikającym z niej transferom finansowym, funduszom unijnym, czy dobrej koniunkturze gospodarczej). Wpływ czynników

zewnątrznych jest oczywisty, ale za dobrymi wynikami stoi też ciężka praca lokalnych kadr pomocy społecznej i konsekwentne rozwijanie aktywnych form pomocy. Widzimy to wyraźnie w wartościach wskaźników dotyczących liczby ludzi młodych objętych programami profilaktycznymi (stała tendencja wzrostowa do roku poprzedzającego pandemię), czy liczby osób, które aktywizowano w oparciu o kontrakty socjalne (podwojenie wartości w ciągu 5 lat). Szczegóły przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela nr 2. Dane dot. zawartych kontraktów socjalnych.

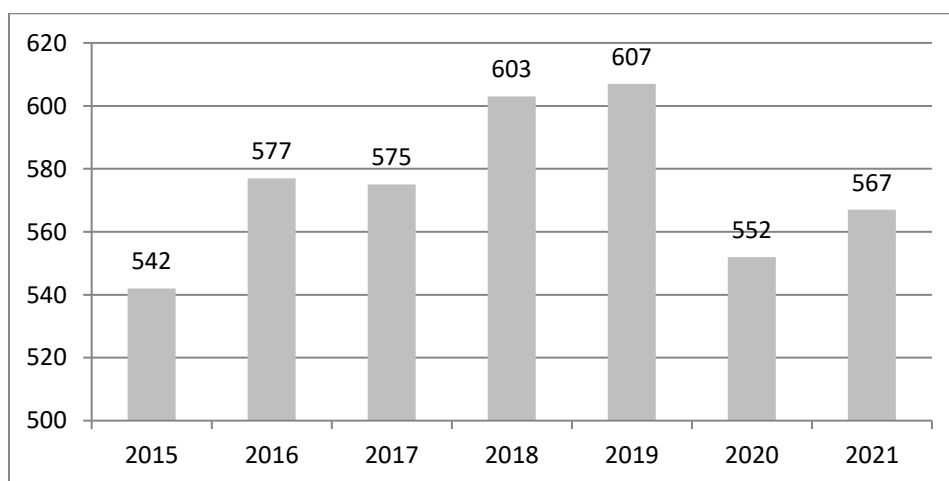
Wskaźnik	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.
Liczba osób, z którymi zawarto kontrakty socjalne	110	177	224	209

Źródło: Ewaluacja śródkresowa SRPS Powiatu Raciborskiego na lata 2015 – 2022.

Jednym z problemów pomocy społecznej jest konieczność zapewnienia stacjonarnej opieki dla osób, które nie mogą funkcjonować samodzielnie w swoim miejscu zamieszkania lub są takiego miejsca pozbawione. Liczba miejsc w takich placówkach na terenie powiatu raciborskiego w przeliczeniu na liczbę mieszkańców stale się zwiększa. Jest to zjawisko korzystne biorąc pod uwagę zwiększającą się liczbę osób, które potencjalnie mogą takiej pomocy potrzebować. Na koniec 2021 r. na 10 tysięcy mieszkańców powiatu przypadało 61,1 miejsc w takich placówkach.

Jednak wpływ na poprawę dostępności do tego rodzaju usług miało nie tylko pojawianie się nowych miejsc, choć do 2020 r. takie zjawisko występowało, ale również zmniejszanie się liczby mieszkańców z powodu niskiego przyrostu naturalnego.

Wykres nr 5. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej w powiecie raciborskim – liczba mieszkańców (łącznie z filiami) w latach 2015 – 2021.

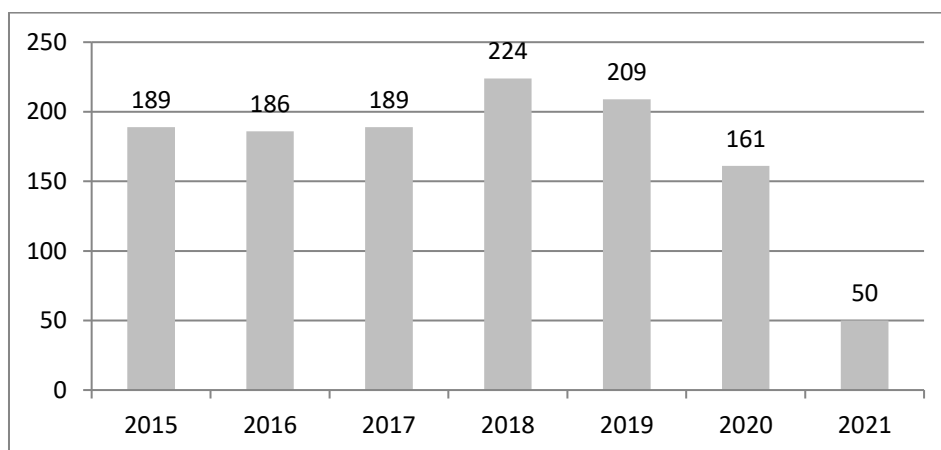

Źródło: Opracowanie własne IW IPL, na podstawie danych GUS BDL.

W toku badania odnotowano występowanie w domach pomocy społecznej (DPS) miejsc, które nie są obsadzone, co powoduje wzrost kosztów przypadających na jednego interesariusza, co nakładało się na ogólny wzrost kosztów funkcjonowania domów (głównie wzrost cen energii, żywienia oraz kosztów pracy). Pod wieloma względami DPS-y nie są łatwo skalowanymi przedsięwzięciami, których koszty funkcjonowania łatwo jest dostosować do aktualnej sytuacji, np. zmniejszyć koszty pracy proporcjonalnie do aktualnej liczby pensjonariuszy. Reasumując można stwierdzić, że utrzymanie placówek stacjonarnych pomocy społecznej może być największym wyzwaniem dla ich organów prowadzących na najbliższe lata. Likwidacja całych placówek nie jest rozwiązaniem perspektywicznym, nawet jeśli przynosi przejściowe zmniejszenie presji finansowej, gdyż redukcji nie ulegają potrzeby. Należy raczej oczekiwać w następnych latach, że zapotrzebowanie na poszczególne usługi pobytowe wzrośnie.

Odnotowano znaczące ograniczenie od 2020 r. liczby młodych ludzi korzystających z placówek dziennego wsparcia. O ile we wcześniejszych latach wartość tego wskaźnika utrzymywała się na poziomie zbliżonym do 200 osób objętych wsparciem, o tyle w 2020 r. (pierwszym roku pandemii) odnotowano spadek osób objętych wsparciem do 160, a w kolejnym roku niemal całkowite załamanie tej formy wsparcia. Spadek ten, nie wynika ze zmniejszonego zapotrzebowania, czy kompleksowego rozwiązania konkretnego problemu społecznego, ale z braku fizycznej możliwości świadczenia usług.

Wykres nr 6. Opieka nad dziećmi i młodzieżą - liczba korzystających z placówek wsparcia dziennego w powiecie raciborskim w latach 2015 – 2021.

Źródło: Opracowanie własne IW IPL, na podstawie danych GUS BDL.

Nie jesteśmy w stanie obecnie wskazać konsekwencji tego zjawiska, należy jednak monitorować sytuację i obserwować, czy nie będzie ono skutkowało pojawieniem się lub nasileniem innych problemów. Ta forma wsparcia w wielu przypadkach oddziaływała na zagrożenie młodzieży różnymi problemami społecznymi, takimi jak uzależnienia, przemoc, czy przedwczesne kończenie nauki, skutecznie

im zapobiegając lub minimalizując je. Pozbawienie dzieci/młodzieży tego wsparcia rzutuje na ocenę stopnia osiągnięcia celu Strategii w obszarze integracji społecznej oraz rodziny – obszaru omawianego w kolejnym rozdziale.

Ważnym elementem budowania międzyinstytucjonalnej sieci współpracy w rozwiązywaniu problemów społecznych jest zlecanie organizacjom pozarządowym zadań w obszarze pomocy i wsparcia. Powiat Raciborski zleca organizacjom zadania z zakresu prowadzenia placówek pomocy społecznej. Statystyki PCPR w Raciborzu wskazują 8 organizacji, które realizują zadania własne Powiatu oraz zadania rządowe powierzone powiatowi do realizacji. W latach 2018 – 2021 wartość zleczanych zadań zwiększyła się o ok. 50%, za ten wzrost tylko częściowo odpowiada zwiększenie liczby organizacji (z 7 do 8). Analiza średnich wartości zleceń przypadających na organizację, pokazuje realny wzrost nakładów na ten rodzaj współpracy z sektorem społecznym o ponad 30%.

Współpracę z organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji zadań Powiatu Raciborskiego w obszarze integracji społecznej należy ocenić pozytywnie. Jest to bardzo mocny atut lokalnego systemu pomocy społecznej i integracji.

Tabela nr 3. Współpraca z organizacjami – zadania w obszarze pomocy i wsparcia zlecone przez Powiat Raciborski w latach 2018 – 2021.

Rok	2018	2019	2020	2021
Liczba organizacji, którym zlecono prowadzenie placówek pomocy społecznej	7	8	8	8

Źródło: Opracowanie własne IWFiPL, na podstawie danych PCPR w Raciborzu.

Przykładem dobrej współpracy powiatu z organizacjami pozarządowymi jest realizacja działań z zakresu interwencji kryzysowej oraz pomoc osobom w trudnej sytuacji we współpracy ze Stowarzyszeniem PERSONA na rzecz Promocji i Ochrony Zdrowia Psychicznego z siedzibą w Raciborzu. Stowarzyszenie, na zlecenie powiatu zapewnia m.in.:

- dyżury interwencyjne psychologa,
- całodobowe dyżury telefoniczne psychologa,
- udzielanie porad psychologicznych, pedagogicznych oraz prawnych,
- zapewnia krótkotrwałe schronienie,
- krótkotrwałą psychoterapię kryzysową,
- działalność grup wsparcia,
- mediację dla ofiar przemocy.

Interwencja kryzysowa oraz pomoc w związku ze zjawiskiem przemocy w rodzinie jest ważnym elementem działań powiatowych instytucji pomocy społecznej. Prowadzone są działania wspierające w postaci całodobowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej. Negatywny wpływ na rozwój interwencji kryzysowej miała pandemia. Jest to jeden z tych obszarów wsparcia, które powinny szybko się odbudować, ponieważ odpowiadają na jeden z istotnych problemów społecznych powiatu raciborskiego.

System opieki społecznej opiera się na dostępności i wysokich kompetencjach kadr. W ostatnich latach, dzięki wytworzeniu się rynku pracowników, instytucje publiczne muszą konkurować o zasoby kadrowe z innymi podmiotami działającymi na rynku pracy. Niejednokrotnie mogą oferować relatywnie stabilną, ciekawą, rozwijającą i często pełną wyzwań pracę. Jednocześnie jednak przegrywają z sektorem komercyjnym wysokością płacy, jaką mogą zaproponować kandydatom. Szczególnie dotkliwe jest w sektorze usług opiekuńczych, gdzie brakuje np. wykwalifikowanych opiekunek i opiekunów oraz pielęgniarek i pielęgniarzy.

Wysoko należy ocenić kompetencje kadr jednostek pomocy społecznej, a także ich chęć i dostęp do rozwijania swoich kompetencji. Z dokumentów źródłowych wynika, że pracownicy bezpośrednio zaangażowani w udzielanie i koordynowanie pomocy mają relatywnie dobry dostęp do szerokiej oferty szkoleń. Nie zahamowała tego pozytywnego zjawiska pandemia. Można nawet zaryzykować twierdzenie, że dostęp do szkoleń się zwiększył, ponieważ zagrożenie epidemiczne przyspieszyło rozwój różnego rodzaju zdalnych form szkoleń, które są łatwiejsze dla pracowników i ich przełożonych oraz pracodawców, ponieważ w mniejszym stopniu dezorganizują codzienną pracę.

Istotnym czynnikiem determinującym funkcjonowanie systemu pomocy społecznej na terenie powiatu jest także wdrażanie programów, projektów i przedsięwzięć o charakterze krajowym i wojewódzkim. Istotny wpływ na sferę społeczną mają środki z EFS finansujące działania z zakresu promocji aktywnej polityki rynku pracy, przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Środki EFS łączą działania prewencyjne ze skutecznymi i efektywnymi programami naprawczymi w celu realizacji spójności społeczno-gospodarczej. Środki te pozyskiwane były zarówno przez samorząd powiatowy jak i gminy powiatu raciborskiego.

Ważnym kierunkiem działań w ramach niniejszej Strategii będzie zapewnienie napływu środków zewnętrznych, które wspomogą budżet powiatu i gmin w finansowaniu projektów rozwiązujących/oddziaływujących na wybrane problemy społeczne. Nakłady na pomoc społeczną, czy szerzej politykę społeczną są ważnym elementem w całej strukturze wydatków samorządów.

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego (JST) na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej stanowią poważny udział w ich budżetach. Wielkość wydatków odpowiada skali potrzeb, które muszą być w ramach tych zadań zaspokojone. Wielkość wydatków w przeliczeniu na mieszkańca może stanowić miarę tego jakie znaczenie nadaje się działaniom z zakresu pomocy i integracji społecznej. W celu uzyskania pełnego obrazu tego znaczenia należy rozpatrywać wspomniane wydatki nie tyle w wartościach bezwzględnych i w oderwaniu od kontekstu terytorialnego, co poprzez odniesienie ich i porównanie do wartości przeciętnych dla regionu oraz do wydatków jakie ponoszone są przez inne JST. Zadania z obszaru pomocy społecznej obejmują zarówno zadania własne JST, jak i zadania zlecone przez administrację rządową.

W ramach realizacji zadań własnych gmin z zakresu pomocy społecznej beneficjentom pomocy społecznej przyznawane są m.in. następujące świadczenia:

- zasiłki stałe,
- zasiłki okresowe,
- schronienie,
- posiłki, (w tym dla dzieci oraz posiłki przyznane doraźnie lub w sytuacjach kryzysowych),
- ubranie,
- usługi opiekuńcze, (w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze),
- zasiłki celowe,
- sprawianie pogrzebu,
- poradnictwo specjalistyczne,
- interwencja kryzysowa,
- praca socjalna,
- odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej,
- inne zasiłki celowe i w naturze, (w tym zasiłki specjalne celowe oraz produkty żywnościowe przyznane doraźnie lub w sytuacjach kryzysowych).

Średnie wydatki na świadczenia realizowane w ramach zadań własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie śląskim w 2021 r. wyniosły 122,11 zł (wg danych GUS). Średnie wydatki dla gmin powiatu raciborskiego to 94,38 zł, tj. nieco ponad 77% średniej wojewódzkiej. Jedynymi gminami z terenu powiatu, które wartością swoich wydatków na omawianą grupę zadań zbliżają się do poziomu średniej wojewódzkiej są Gmina Nędza ze średnimi wydatkami w wysokości 122,16 zł oraz Miasto Racibórz z średnimi wydatkami w wysokości 119,11 zł. Warto odnotować, że w 2021 r. żaden z powiatów ziemskich nie osiągnął średniej wartości wydatków gmin na zadania własne z obszaru pomocy społecznej na poziomie średniej wojewódzkiej.

W ramach realizacji zadań zleconych gminom z zakresu pomocy społecznej beneficjentom pomocy społecznej wypłacane są:

- zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- przyznane przez sąd wynagrodzenia należne opiekunom z tytułu sprawowania opieki,
- świadczenia, w tym zasiłki celowe w formie pieniężnej i w naturze (schronienie, posiłek, niezbędne ubranie) dla cudzoziemców, którzy uzyskali zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub na pobyt tolerowany na terytorium RP.

W 2021 r. gminy powiatu raciborskiego wydały na ten cel 6,08 zł w przeliczeniu na jednego mieszkańca. To wartość ponad dwukrotnie większa od średniej wartości wydatków na ten cel dla całego województwa śląskiego, która w tym czasie wynosiła 2,96 zł. Większymi wydatkami spośród wszystkich powiatów województwa mogą poszczycić się tylko powiaty ziemskie: zawierciański 6,10 zł, częstochowski 7,99 zł, wodzisławski 8,48 zł, będziński 9,28 zł oraz myszkowski 12,15 zł. Powyżej średniej wojewódzkiej, ale poniżej poziomu osiągniętego przez Powiat Raciborski, plasują się duże miasta na prawach powiatu: Katowice 3,17 zł, Ruda Śląska 3,19 zł, Żory 3,53 zł, Tychy 3,87 zł, Świętochłowice 3,92 zł oraz Powiat Mikołowski 4,01 zł.

Relatywnie niski poziom wydatków, choć podkreślmy, i tak znacząco obciążający lokalne finanse, wydaje się być nie do utrzymania w kolejnych latach. Przy czym te dodatkowe wydatki będą związane przede wszystkim z działaniami, których celem będzie nie tyle rozwój, co utrzymanie obecnego, wysokiego poziomu jakości świadczonych usług.

Obserwacja różnych zjawisk zarówno makroekonomicznych, jak i lokalnych, każe z dużym prawdopodobieństwem prognozować, że korzystny w ostatnich latach spadek liczby odbiorców pomocy społecznej w najlepszym razie wyhamuje, a w najgorszym przypadku ulegnie odwróceniu i nastąpi jego gwałtowny wzrost.

Notowany obecnie, jaki i prognozowany poziom inflacji skutkuje oraz skutkować będzie ubożeniem społeczeństwa, zwiększaniem się liczby osób, które będą zgłaszać się po pomoc do jednostek systemu opieki społecznej. Osiągane dochody wielu grup społecznych nie nadążają i w najbliższej przyszłości nie będą nadążać za wzrostem cen. Dlatego po pomoc mogą zgłaszać się w większej liczbie również osoby, które obecnie nie spełniają kryterium dochodowego.

Zniwelowany zostanie uzyskany w poprzednich latach pozytywny efekt transferów społecznych. Środki wypłacane z programów takich jak: 500 plus, 300 plus,

czy 13 emerytura, jeśli nie będą rewaloryzowane, będą miały znacznie niższą wartość niż dotychczas. W wyniku tego nie będą kompensowały deficytów finansowych rodzin czy emeryckich.

Wartość realna, nabywcza środków dotychczas przeznaczanych w JST na pomoc społeczną zmniejszy się, nawet jeśli pozostanie nominalnie na niezmienionym poziomie lub ulegnie nieznacznemu wzrostowi.

Dekoniunktura odbije się na kondycji przedsiębiorstw działających na globalnym lub lokalnym rynku pracy, część z nich szukać będzie oszczędności w zwolnieniach pracowników. Trudniej będzie o pracę. Wzrośnie bezrobocie.

Niewiadomy pozostaje wpływ na lokalne środowisko społeczno-ekonomiczne ewentualnej kolejnej fali uchodźców wojennych. Dotychczas, inaczej niż w wielu innych miejscach w Polsce, procesy migracyjne miały niewielki wpływ na Powiat Raciborski, który tradycyjnie był przez wiele ostatnich lat obszarem emigracji.

Wydaje się, że obecnie nawrót pandemii i ograniczeń z tym związanych nie będzie już tak zaskakujący i destrukcyjny dla wielu usług społecznych świadczonych na terenie powiatu, jak miało to miejsce szczególnie w pierwszym okresie pandemii. Wzrost sprawności działania służb społecznych widoczny był już w kolejnych miesiącach pandemii. Doświadczenia zdobyte w miesiącach pandemicznych oraz wypracowane schematy postępowania sprawiają, iż służby są zdecydowanie lepiej przygotowane do okresowego funkcjonowania w warunkach zagrożenia.

Każdy z tych czynników, a szczególnie w przypadku jednoczesnego wystąpienia kilku z nich, wywołać może wzmożoną presję na system pomocy społecznej i integracji. Stały monitoring sytuacji i podtrzymywanie instytucjonalnej gotowości i sprawności, to ważne zadanie przed którym stoją wszystkie podmioty systemu pomocy społecznej i integracji w działające na terenie powiatu raciborskiego w okresie obowiązywania niniejszej Strategii.

Rodzina i jej funkcje

Rodzina

Rodzina stanowi co prawda najmniejszą, ale podstawową i najważniejszą komórkę społeczeństwa. W rodzinie człowiek przychodzi na świat, otrzymuje opiekę i wychowanie, ulega socjalizacji. Zmiany zachodzące w społeczeństwie oddziałują na przeobrażenia wartości i roli rodziny w społeczeństwie, zmiany gospodarcze takie jak bezrobocie i ubóstwo, a także patologie społeczne takie jak np. alkoholizm czy przemoc dezorganizują życie rodzinne, powodują zaburzenia funkcji materialno – ekonomicznej i wychowawczej rodziny. Istotnym czynnikiem destabilizującym rodzinę w XXI wieku jest także osłabienie więzi pomiędzy członkami rodziny, zmiany w jej strukturze oraz niewłaściwa jakość opieki rodzicielskiej, której następstwem jest sieroctwo społeczne dzieci, zaniedbania opiekuńcze. Na jednostkach samorządu terytorialnego wojewódzkiego, powiatowego oraz gminnego spoczywa obowiązek pomocy i wspierania rodziny związany m.in. z wypełnianiem zadań z zakresu pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, polityki zdrowotnej.

Nie wiemy dokładnie ile rodzin mieszka w na terenie powiatu raciborskiego. Powodem takiego stanu rzeczy jest możliwość różnorodnego definiowania rodziny. Łatwiejsze jest wskazanie różnych kategorii statystycznych, którymi posługujemy się do opisu kondycji rodzin.

Wiemy, że spośród blisko 107 tys. mieszkańców powiatu (w tym 52,1% kobiet i 47,9% mężczyzn) 57,1% mieszkańców żyje w związkach małżeńskich, 29,6% mieszkańców powiatu jest stanu wolnego, 3,8% to osoby po rozwodzie, a 8,6% to wdowy lub wdowcy. Związków małżeńskich nie utożsamia się z rodziną, ponieważ niektóre rodziny tworzą pary żyjące w związkach niesformalizowanych, a także samotni rodzice wychowujący dzieci.

Mieszkańcy z terenu powiatu zawarli w 2021 r. 430 małżeństw, to mało w skali województwa jak i kraju. Liczba małżeństw zawieranych w poszczególnych latach była zmienną, w latach wcześniejszych wykazywała tendencję rosnącą, a od roku 2018 malejącą.

Tabela nr 4. Dane dot. zawartych małżeństw, rozwodów, separacji na terenie powiatu raciborskiego, w latach 2015 – 2021.

Wskaźnik	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
Liczba zawartych małżeństw	531	563	576	522	494	365	430
Liczba rozwodów (+ separacji)	158(+6)	162(+1)	156(+7)	170(+2)	143(+8)	71(+4)	151(+5)

Źródło: Opracowanie własne IWIPŁ na podstawie danych z gmin.

W roku 2020 odnotowano na terenie powiatu 0,7 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców, jest to wartość wskaźnika niższa od wartości wskaźnika dla województwa śląskiego wynoszącego 1,4 oraz dla kraju wynoszącego 1,3. Natomiast w roku 2021 odnotowano już wzrost tego współczynnika do 1,4 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców jest to wartość wskaźnika niższa od wartości wskaźnika dla województwa śląskiego wynoszącego 1,7 oraz dla kraju wynoszącego 1,6.

Dostępne statystyki wykazują, że mieszkanki powiatu raciborskiego rodzą relatywnie mało dzieci, w roku 2021 urodziły 756 dzieci, w tym 48,8% dziewczynek i 51,2% chłopców. Skutkiem tego jest ujemny przyrost naturalny wynoszący -705. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -6,59 na 1000 mieszkańców powiatu raciborskiego. Współczynnik dynamiki demograficznej (stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów) wynosi 0,52, jest porównywalny do średniej województwa wynoszącej 0,53 i znacząco mniejszy niż średnia dla Polski wynosząca 0,64.

Ponad 2,5 tys. rodzin mieszkających na terenie powiatu raciborskiego to tzw. „duże rodziny”, z co najmniej 3 dzieci (na podstawie wydanych Kart Dużej Rodziny).

Rodzice prawie 2,7 tys. dzieci otrzymywali na nie zasiłek rodzinny. Liczba ta 2 lata wcześniej była o tysiąc większa, niż obecnie. Regularnie spada udział procentowy dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. W 2020r wyniósł 14,6%. Nakłady na ten cel wyniosły w 2020 roku ponad 5,4 mln zł. Rok wcześniej było to 6,9 mln zł, a w 2019 r. – ponad 7,5 mln zł rocznie.

Kosztowna jest wypłata świadczeń rodzinnych, których wartość wzrosła o ponad połowę między 2015 r. a 2020 r. (do sumy 21,7 mln zł rocznie). Zasiłki pielęgnacyjne to wydatek „zaledwie” ok. 6,4 mln zł rocznie (dane za 2020 r.).

Na jakość życia raciborskich rodzin mają wpływ programy prorodzinnej polityki społecznej wdrażane na terenie całego kraju, a wśród nich: Rodzina 500 plus, Dobry start, Maluch +, Karta Dużej Rodziny, „Za życiem” i inne.

Za wsparcie finansowe rodziny należy uznać również możliwość odliczenia ulgi z tytułu wychowywania dzieci (ulga prorodzinna), w 2019 r. skorzystało z tej możliwości 9,7 tys. podatników z terenu powiatu raciborskiego, odliczając łącznie 14,3 mln zł. W tym samym roku 1112 podatników skorzystało z możliwości preferencyjnego opodatkowania dochodów przysługującego osobom samotnie wychowującym dzieci.

Relatywnie niska przy tym była liczba rodzin, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia

gospodarstwa domowego, w 2020 r. było to tylko 226 rodzin. Natomiast w rekordowym roku 2016 wydano aż 595 pozytywnych decyzji z takim wskazaniem.

Przed pandemią około 250 rodzin rocznie korzystało na terenie powiatu ze specjalistycznego wsparcia (poradnictwa rodzinnego, terapii rodzinnej etc.). Ustalenie adekwatnej wartości dla ostatnich dwóch lat jest niemożliwe, można tylko przyjąć, że w obecnym roku nie zostanie jeszcze osiągnięty poziom sprzed pandemii.

Do czasu pandemii dobrze rozwijały się programy profilaktyczne adresowane do dzieci i młodzieży. Liczba dzieci i młodzieży objętych tego rodzaju projektami wzrosła między rokiem 2015 a rokiem 2018 o 40% (z 2183 osób w 2015 r. do 2829 uczestników w 2018 r.).

Ofiary przemocy domowej mogły liczyć na wsparcie Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Raciborzu, który prowadziła i prowadzi organizacja pozarządowa na zlecenie Powiatu Raciborskiego. Oferta ośrodka jest szeroka, podobnie jak grupa obsługiwanych potrzebujących. Przeciwdziałanie i zwalczanie przemocy to obszar dobrej współpracy różnych instytucji realizujących swoje zadania na terenie powiatu raciborskiego.

Ośrodki pomocy społecznej zlokalizowane są we wszystkich gminach powiatu raciborskiego i obejmują pomocą społeczną osoby w rodzinach, które wykazują się bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. Częstotliwość występowania takich sytuacji na terenie powiatu raciborskiego (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) jest jedną z niższych w skali całego województwa, co zostało przedstawione w tabeli nr 5.

Tabela nr 5. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego na 1000 mieszkańców powiatów województwa śląskiego w 2020 r.

Powiat	Wartość (przedział)
m. Piekary Śląskie, Kłobucki, m. Jastrzębie-Zdrój, Rybnicki	4,0 - 4,5
RACIBORSKI	5,4
m. Gliwice, m. Dąbrowa Górnicza, Lubliniecki, Pszczyński, Bielski	5,7 - 6,7
Gliwicki, Mikołowski, Częstochowski, m. Bielsko-Biała, Myszkowski, m. Mysłowice, m. Jaworzno, Żywiecki, m. Tychy, m. Zabrze	7,2 - 9,9
Bieruńsko-Lędziński, Cieszyński, Wodzisławski, m. Częstochowa, Będziński, Tarnogórski, m. Sosnowiec, zawierciański, m. Chorzów	10,0 – 11,6
m. Świętochłowice, m. Żory, m. Bytom	12,0 – 15,6
m. Siemianowice Śląskie, m. Rybnik	17,1 – 17,5
m. Katowice, m. Ruda Śląska	20,3 – 21,0

Źródło: Opracowanie własne IW IPL, na podst. GUS/BDL.

Powyższy wskaźnik liczony dla całego województwa śląskiego wynosi 10,5 osoby na 1000 mieszkańców, a dla Powiatu Raciborskiego 5,4; był zatem blisko 2 razy mniejszy. W niektórych dużych miastach ww. wskaźnik osiąga wartość niemal 4 razy większą. Pośrednio świadczy to o relatywnie dobrej kondycji rodzin w Powiecie Raciborskim.

Wsparcie dla matek z dziećmi i kobiet w ciąży

Osoby z małoletnimi dziećmi oraz kobiety w ciąży znajdujące się w sytuacji kryzysowej lub dotknięte przemocą w rodzinie mogą uzyskać schronienie i wsparcie w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Stowarzyszenie Przyjaciół Człowieka „TĘCZA” prowadzi w Raciborzu przy ul. Sempołowskiej 5, na zlecenie Powiatu Raciborskiego, Dom dla Matek z Dziećmi „MAJA”. Dom funkcjonuje od 2003 r. Ośrodek realizuje swoje zadania współpracując również z PCPR w Raciborzu oraz ośrodkami pomocy społecznej (OPS) funkcjonującymi na terenie powiatu raciborskiego. Jako wyspecjalizowany ośrodek „MAJA” pełni ważną rolę w systemie wsparcia rodziny i na terenie powiatu raciborskiego. Na przestrzeni 2021 r. w Domu dla Matek z Dziećmi „Maja” mieszkało

20 kobiet z 24 dzieci, w pierwszym półroczu 2022 r. było to odpowiednio 12 kobiet i 19 dzieci, mieszkanek i mieszkańców gmin powiatu raciborskiego.

Wśród działań realizowanych przez ośrodek należy wymienić m.in.:

- zapewnianie mieszkańcom miejsca pobytu i wyżywienia,
- zapewnianie mieszkańcom odzieży i środków czystości,
- terapię zajęciową,
- spotkania edukacyjne,
- konsultacje interwencyjne ofiar przemocy w rodzinie z psychologiem,
- specjalistyczną pomoc socjoterapeutyczną i terapeutyczną,
- przygotowanie i wdrażanie indywidualnych planów pomocy,
- pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,
- rozmowy wspierające,
- spotkania integracyjne i okolicznościowe,
- zajęcia relaksacyjne dla mieszkańców i inne.

Dalsze działanie Domu dla Matek z Dziećmi „Maja” w Raciborzu przy ul. Sempołowskiej 5 uzależnione jest od przeprowadzenia koniecznych inwestycji, tak by spełnione były wymagania dla tego rodzaju placówek wynikające z rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 17 stycznia 2022 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (Dz. U. z 2022 r., poz. 150) oraz innych przepisów prawa materialnego.

Obszar rodzina i jej funkcje w opinii uczestników warsztatów partycypacyjnych.

Podczas warsztatów partycypacyjnych eksperci z terenu powiatu raciborskiego (kadra samorządu gminnego i powiatowego, pracownicy instytucji pomocy i integracji społecznej, rynku pracy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych) wykonali analizy SWOT m.in. dla obszaru Rodzina i jej funkcje.

Tabela nr 6. Analiza SWOT w obszarze: Rodzina i jej funkcje.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – Pomimo zmian społecznych, ciągle jeszcze mocna pozycja rodziny - funkcjonowanie rodzin wielopokoleniowych. – Wprowadzenie usług asystentów rodziny. – Liczba miejsc w przedszkolach (ogółem), miejsca w żłobkach. – Rozwinięty system pieczy zastępczej. – Funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych. – Stowarzyszenia realizujące zadania w obszarze wsparcia rodziny. 	<ul style="list-style-type: none"> – Rodziny żyjące poniżej poziomu kryterium dochodowego. – Trudne warunki mieszkaniowe. – Brak gwarancji miejsca w przedszkolu – rejonizacja. – Słaba komunikacja – pomimo znacznej poprawy w ostatnich latach – w gminach wiejskich. – Braki kadrowe wśród mediatorów, psychologów, psychoterapeutów, psychiatrów - długie terminy oczekiwania na

<ul style="list-style-type: none"> - Funkcjonowanie specjalistycznych ośrodków opiekuńczo –wychowawczych. 	<p>konsultacje.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Słaba jakość usług opiekuńczych realizowanych w pomocy środowiskowej – mało wzrasta koszt usług. - Niewystarczająca oferta dla młodzieży i dzieci w małych gminach – mało rozreklamowana i rozpropagowana informacja o ofercie – rodziny nie wiedzą. - Niewystarczające wsparcie dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych (duży problem!). - Brak mieszkań chronionych dla osób usamodzielnianych. - Za mało integracji w środowisku rodzin zastępczych. - Brak lub niewystarczająca opieka wytchnieniowa dla osób zajmujących się niepełnosprawnymi członkami rodziny. - Słaba komunikacja w gminach wiejskich.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój istniejącego Środowiskowego Domu Samopomocy w Raciborzu, zwiększenie liczby ŚDS-ów. - Stowarzyszenia działające na rzecz rodziny. - Zmniejszenie się skali przemocy w rodzinie. - Nowe środki unijne – projekty poprawiające różne aspekty funkcjonowania rodzin. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nowe rodzaje ubóstwa, np. ubóstwo energetyczne. - Mało kandydatów na rodziny zastępcze. - Euro sieroctwo –migracje. - Uchodźcy – niekontrolowany, nadmierny napływ uchodźców będący wynikiem niekorzystnego rozwoju działań wojennych dla Ukrainy. - Inflacja – w kontekście ubóstwa rodzin oraz w kontekście skuteczności wsparcia. - Brak pracy, bezrobocie i ubożenie rodziny – inflacja. - Brak perspektyw mieszkaniowych – brak lub niewystarczający zasób mieszkaniowy gminy. - Kryzys rodziny - rosnąca liczba rozwodów, spadek zawieranych małżeństw, model wolnego związku. - Mała atrakcyjność życia w rodzinach wielopokoleniowych – młodzi chcą się usamodzielniać. - Regulacje prawne ograniczają rozwój w niektórych placówkach i pozyskiwanie środków zewnętrznych. - Wzrost występowania przemocy psychicznej.

Źródło: Opracowanie własne IW IPL, na podstawie warsztatów partycypacyjnych.

Analiza ujawniła pewne aspekty funkcjonowania rodzin, które niekoniecznie są uwidocznione w statystyce publicznej, są jednak zauważalne przez profesjonalistów w ich codziennych doświadczeniach zawodowych. Symptomatyczna jest dysproporcja między prawą a lewą stroną diagramu SWOT. Wskazuje to na pewien rodzaj pesymizmu i niepewności co do przyszłości panujący wśród uczestników warsztatów (świeże wspomnienie ograniczeń pandemicznych i ciągle jeszcze nieodrobione „zaległości” w dostępie do usług społecznych, niepewny rezultat wojny toczonej w Ukrainie i związany z tym dalszy napływ uchodźców, wysoka inflacja i wzrost kosztów funkcjonowania spowodowany inflacją). Szczególnie w grupie czynników Zagrożenia zauważyć można też wysoki poziom obaw, że czynniki te mogą istotnie wpłynąć negatywnie na sytuację w obszarze analizy Rodzina i jej funkcje. Podkreślić należy, że obawy odnoszą się zarówno do istniejących zjawisk (choć nie wszystkie jednakowo mocno są obecne w powiecie raciborskim), jak i do zjawisk, które w ostatnich latach bardzo osłabły. Przykładem takiego zjawiska jest bezrobocie, które jeszcze w analizie SWOT przygotowanej dla poprzedniej Strategii było istotnym czynnikiem słabej strony.

W czasie pracy warsztatowej, zwracano uwagę na konieczność indywidualizacji pracy z rodziną. Wskazywano na newralgiczny dla wychowanków pieczy zastępczej moment ich wychodzenia z pieczy, zarówno rodzinnej jak i instytucjonalnej, który może zaważyć na ich przyszłości.

Ważne miejsce w czasie pracy warsztatowej, w grupie opracowującej obszar: Rodzina i jej funkcje oraz na forum, zajmowały wypowiedzi odnoszące się do zagrożenia rodzin ubóstwem. Obecnie w tej dziedzinie jest sytuacja dobra, być może najlepsza od lat, ale to może się bardzo szybko zmienić. Jako istotne, z punktu widzenia planowania strategicznego, którego elementem jest niniejsza Strategia, należy uznać w jednakowym stopniu powrót starych zagrożeń, jak i pojawienia się nowych. Z jednej strony zagrożenie zubożeniem za sprawą nadchodzącego kryzysu gospodarczego (np. wysokiej inflacji, spodziewanego pogorszenia się sytuacji na rynku pracy, zmniejszenia realnej siły nabywczej społeczeństwa, brak pracy). Z drugiej strony zagrożenie niekontrolowanym, nadmiernym napływem uchodźców i konieczność konkurowania z nimi o zasoby, czy ograniczenie dostępu do energii (ubóstwo energetyczne).

W kontekście nowych wyzwań wielokrotnie wyrażano obawę o zdolność systemu pomocy społecznej do zapewnienia efektywnej pomocy wszystkim potrzebującym, w sytuacji gwałtownego wzrostu zapotrzebowania na usługi pomocy społecznej. Niepokój wzbudza skokowy wzrost wydatków na energię w placówkach instytucjonalnych oraz w rodzinach sprawujących pieczę zastępczą.

Poruszono kilkakrotnie kwestię niskiej dostępności mieszkań komunalnych oraz mieszkań chronionych. Brak mieszkań chronionych, zdaniem uczestników

warsztatów, może niwelować dobre skutki pieczy zastępczej, czy pracy socjalnej. Może też już na wstępie zmniejszać szanse usamodzielnianej młodzieży na sukces w dorosłym życiu i spowodować trwałe uzależnienie od pomocy społecznej (po nieudanym, niewspieranym wystarczająco starcie w dorosłość). Ponadto zaobserwowano dwa sprzeczne trendy. Z jednej strony brak mieszkań dla młodych, z drugiej strony duża grupa starszych osób, często samotnych, które mieszkają w za dużych domach, które trudno im utrzymać, z powodu rosnących kosztów i niskiego poziomu dochodów.

Wsparcie rodziny i pieczy zastępcza

Wprowadzenie

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców to jedno z kluczowych zadań z szeroko pojętego systemu opieki społecznej. O doniosłości i ważności tych zadań świadczy fakt, iż ustawodawca zdecydował się skodyfikować realizację przywołanych zadań, po wyłączeniu ich z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, w oddzielnej ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawodawca wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych powierzył jednostkom samorządu gminnego, zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców zostało przekazane jednostkom samorządu powiatowego.

Z uzyskanych informacji wynika, że na mniej więcej stałym poziomie utrzymywała się liczba rodzin objętych asystą rodzinną i wynosiła około 200 (wg danych sprzed pandemii). Dzięki działaniom asystentów rodzinnych pojawia się realna możliwość zmiany dotychczasowego funkcjonowania rodziny i zainicjowanie procesu dochodzenia do prawidłowego wypełnianie przez nią funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Cele asystentury zostają osiągnięte wtedy, gdy rodziny ponownie dobrze wypełniają swoje role życiowe, żyją w warunkach odpowiadających godności człowieka i samodzielnie rozwiązują pojawiające się w ich życiu problemy.

Jak wspomniano powyżej kwestie związane w zadaniami jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wsparcia rodziny i pieczy zastępczej reguluje Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Rysunek nr 1. Obowiązki różnych szczebli samorządu terytorialnego w obszarze pieczy zastępczej.

Źródło: Opracowanie własne IWIP.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań powiatu należy organizacja pieczy zastępczej, w przypadku niemożności zapewnienia małoletnim opieki i wychowania przez rodziców.

Pieczą zastępczą zapewnia:

- 1) pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym;
- 2) przygotowanie dziecka do:
 - a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
 - b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
 - c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia

skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych;

- 3) zaspokajanie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno – rekreacyjnych.

Pieczą zastępczą jest sprawowana w formie rodzinnej i instytucjonalnej, ponadto obejmuje ona również proces usamodzielnienia wychowanków opuszczających rodzinne formy pieczy zastępczej oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze.

Zarządzeniem nr 166/2011 z dnia 3 listopada 2011 r. w sprawie wyznaczenia organizatora rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu raciborskiego Starosta Raciborski powierzył realizację tego zadania Powiatowemu Centrum Pomocy Rodzinie w Raciborzu, w którym utworzono Zespół do spraw rodzinnej pieczy zastępczej.

Zadania organizatora skupiały się wokół pozyskiwania osób chętnych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej i rodzinnego domu dziecka, kwalifikowania i przygotowywania kandydatów, a także pomocy, poradnictwa i wsparcia już istniejącej rodzinnej pieczy zastępczej. Organizator pieczy zastępczej dokonywał również oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej, rodziców zastępczych, kandydatów. Zapewniał wsparcie koordynatora rodzinom zastępczym.

Organizator pieczy zastępczej w okresie sprawozdawczym realizował nałożone przez ustawę następujące zadania:

- 1) prowadził nabór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 2) kwalifikował osoby kandydujące do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawał zaświadczenia kwalifikacyjne zawierające potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej;
- 3) organizował szkolenia dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 4) zapewniał badania psychologiczne kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz rodzinom zastępczym i osobom prowadzącym rodzinne domy dziecka;
- 5) zapewniał rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkolenia mające na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby;
- 6) zapewniał pomoc i wsparcie osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- 7) organizował dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy

- dziecka pomoc wolontariuszy;
- 8) współpracował ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowymi centrami pomocy rodzinie, ośrodkami pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi;
 - 9) prowadził poradnictwo i terapię dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczymi i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
 - 10) zapewniał pomoc prawną osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
 - 11) dokonywał okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;
 - 12) prowadził działalność diagnostyczno – konsultacyjną, której celem było pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno – pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczą;
 - 13) przeprowadzał badania psychologiczne oraz analizy, o których mowa w art. 42 ust. 7 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
 - 14) zapewniał rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwo, które miało na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;
 - 15) zapewniał koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkolenia mające na celu podnoszenie ich kwalifikacji oraz podnoszenie kwalifikacji przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
 - 16) zgłaszał do ośrodków adopcyjnych informacje o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
 - 17) organizował opiekę nad dzieckiem, w przypadku gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie mogli sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wypoczynku;
 - 18) wyznaczał koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej dla konkretnej rodziny zastępczej po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka;
 - 19) dokonywał oceny rodziny zastępczej;

- 20) informował sąd, co najmniej raz na 6 miesięcy o całokształcie sytuacji osobistej dziecka w rodzinie zastępczej.

Pieczna zastępcza – skala problemu na terenie powiatu raciborskiego

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Raciborzu (PCPR w Raciborzu) organizowało w 2021 r. funkcjonowanie rodzinnej pieczy zastępczej. Głównym zadaniem osób pełniących funkcję rodzin zastępczych jest zapewnienie opieki i wychowania dzieciom, które zostały osierocone, odrzucone lub którym rodzice biologiczni nie byli w stanie zapewnić bezpieczeństwa i opieki. W wypełnianiu swoich funkcji rodziny zastępcze kierowały się dobrem przyjętych dzieci i poszanowaniem ich praw. Umieszczenie dzieci w rodzinach zastępczych następowało na podstawie postanowienia sądu rodzinnego. Pełnienie funkcji rodziny zastępczej ustawało z dniem uzyskania przez dziecko pełnoletności lub było przedłużone na czas kontynuacji nauki, jednak nie dłużej niż do 25 roku życia. Pełnienie funkcji rodziny zastępczej ustawało również w przypadku, gdy dziecko wcześniej wracało do rodziny biologicznej lub zostało przysposobione przez rodzinę adopcyjną.

Rodzinna piecza zastępcza wykonywana jest poprzez:

- 1) rodziny zastępcze spokrewnione;
- 2) rodziny zastępcze niezawodowe;
- 3) rodziny zastępcze zawodowe, w tym pogotowia rodzinne i rodziny specjalistyczne;
- 4) rodzinne domy dziecka.

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, były wspierane przez rodziny pomocowe.

Każda rodzina zastępcza lub prowadzący rodzinny dom dziecka w okresie od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r. otrzymywał świadczenia miesięczne na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w zależności od typu rodziny.

Zgodnie z obwieszczeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 10 marca 2021 r. w sprawie wysokości kwot świadczeń przysługujących rodzinie zastępczej i prowadzącemu rodzinny dom dziecka oraz wysokości pomocy dla osoby usamodzielnianej (M. P. z 2021 r., poz.282) wysokość świadczeń miesięcznych na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w zależności od typu rodziny od dnia 1 czerwca 2021 r. do dnia 31 maja 2022 r. wynosiła:

- 1) 746,00 zł – rodziny spokrewnione (dziadkowie i rodzeństwo);
- 2) 1 131,00 zł – rodziny niezawodowe i zawodowe oraz rodzinne domy dziecka;
- 3) 227,00 zł – dodatek dla dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności.

Zgodnie z obwieszczeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 28 lutego 2022 r. w sprawie wysokości kwot świadczeń przysługujących rodzinie zastępczej i prowadzącemu rodzinny dom dziecka oraz wysokości pomocy dla osoby usamodzielnianej (M. P. z 2022 r., poz. 292) wysokość świadczeń miesięcznych na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w zależności od typu rodziny od dnia 1 czerwca 2022 r. wynosi:

- 4) 785,00 zł – rodziny spokrewnione (dziadkowie i rodzeństwo);
- 5) 1 189,00 zł – rodziny niezawodowe i zawodowe oraz rodzinne domy dziecka;
- 6) 239,00 zł – dodatek dla dziecka legitymującego się orzeczeniem o niepełnosprawności.

Dodatkowo rodziny zastępcze i prowadzący rodzinne domy dziecka otrzymywali:

- 1) dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania dziecka;
- 2) jednorazowe świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka;
- 3) jednorazowe lub okresowe świadczenie na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki;
- 4) środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym jest prowadzona rodzina zastępcza zawodowa lub rodzinny dom dziecka;
- 5) środki na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym jest prowadzony rodzinny dom dziecka.

W roku 2022 Zarząd Powiatu Raciborskiego sprawował łączną kontrolę nad 99 rodzinami zastępczymi. Na terenie powiatu raciborskiego funkcjonowały 97 rodziny zastępcze, 1 rodzina zamieszkiwała na terenie powiatu wodzisławskiego oraz 1 na terenie powiatu rybnickiego.

W rodzinach tych przebywało łącznie 205 dzieci, w tym:

- 1) 66 dzieci w 48 spokrewnionych rodzinach zastępczych;
- 2) 29 dzieci w 27 niezawodowych rodzinach zastępczych;
- 3) 32 dzieci w 13 zawodowych rodzinach zastępczych;
- 4) 78 dzieci w 11 rodzinnych domach dziecka.

W roku 2022 powstało 8 rodzin zastępczych, a w rodzinnej pieczy zastępczej umieszczonych zostało 25 małoletnich. Ponadto na terenie powiatu raciborskiego funkcjonują dwa rodzinne domy dziecka, których na podstawie zawartego porozumienia obsługę prowadzi m. Rybnik oraz m. Ruda Śląska.

W okresie 12 miesięcy 2022 r. rodziny zastępcze opuściło 35 dzieci, w tym:

- 1) 14 dzieci usamodzielniało się;
- 2) 1 dziecko powróciło do rodziców biologicznych;
- 3) 9 dzieci zostało adoptowanych;
- 4) 2 dzieci przeszło do innej rodziny zastępczej;
- 5) 8 dzieci zostało przeniesionych do placówek opiekuńczo – wychowawczych;
- 6) 1 wychowanek został umieszczony w domu pomocy społecznej.

Na realizację powyższego zadania w 2022 r. Powiat Raciborski wydatkował łącznie 5 145 425,83 zł z czego:

- 1) na świadczenia społeczne ogółem: 2 391 801,95 zł;
- 2) wynagrodzenia dla pracowników i zleceniobiorców wraz z pochodnymi – 2 405 188,91 zł;
- 3) wydatki rzeczowe związane z pieczą zastępczą – 348 434,97 zł, w tym na zakup usług przez jednostki samorządu terytorialnego od innych jednostek samorządu terytorialnego 193 683,99 zł – porozumienia zawarte w sprawie ponoszenia wydatków na dzieci pochodzące z powiatu raciborskiego umieszczonych w pieczy zastępczej na terenie innych powiatów.

W okresie sprawozdawczym 19 dzieci przebywało w rodzinach zastępczych, 1 wychowanek w rodzinnym domu dziecka funkcjonującym na terenie powiatu cieszyńskiego, opolskiego, wodzisławskiego, rybnickiego, kędzierzyńsko – kozielskiego, koszańskiego, nyskiego. Na pokrycie kosztów utrzymania tych dzieci, zgodnie z zawartymi porozumieniami Powiat Raciborski w roku 2022 przekazał środki finansowe w łącznej kwocie 193 683,99 zł.

W rodzinach zastępczych funkcjonujących na terenie naszego powiatu przebywały również dzieci z powiatu kędzierzyńsko – kozielskiego, ząbkowickiego, gliwickiego, strzeleckiego, wodzisławskiego, głubczyckiego, m. Bytom, m. Rybnik, m. Ruda Śl., m. Częstochowa, m. Żory, m. Mysłowice oraz m. Świdnica. Z tego tytułu Powiat w minionym roku otrzymał środki finansowe w łącznej wysokości 671 477,41 zł, z czego kwota przeznaczona na świadczenia społeczne, tj: pomoc pieniężną dla osób przebywających w rodzinach zastępczych wynosiła 478 251,89 zł, natomiast na wynagrodzenia dla zleceniobiorców z pochodnymi była to kwota 193 225,52 zł.

Na dzień 31.12.2022 r. na terenie powiatu raciborskiego funkcjonowało 88 rodzin zastępczych, w których przebywało łącznie 170 dzieci, w tym:

- 1) 60 dzieci w 44 spokrewnionych z dzieckiem rodzinach zastępczych;
- 2) 25 dzieci w 22 niezawodowych rodzinach zastępczych;
- 3) 22 dzieci w 11 zawodowych rodzinach zastępczych;
- 4) 63 dzieci w 11 rodzinnych domach dziecka.

Zdecydowana większość rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu raciborskiego mieszka na terenie m. Racibórz. Szczegółowe informacje przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7. Liczba rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie poszczególnych gmin Powiatu Raciborskiego oraz poza terenem powiatu raciborskiego, stan na dzień 31.12.2022 r.

Gmina	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Racibórz	42	66
Kuźnia Raciborska	11	28
Krzanowice	5	7
Krzyżanowice	3	7
Nędza	8	19
Pietrowice Wielkie	8	12
Rudnik	8	6
Kornowac	7	21
Gmina spoza	2	4
Razem	88	170

Źródło: PCPR w Raciborzu, Sprawozdanie z działalności za 2022 r.

Obok rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu raciborskiego sprawowana jest również instytucjonalna piecza zastępcza, której prowadzenie, na podstawie art. 190 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Powiat Raciborski zlecił dwóm podmiotom niepublicznym:

- 1) Zgromadzeniu Córek Maryi Wspomożycielki (Siostry Salezjanki) Inspektorii Warszawskiej z siedzibą w Łomiankach, ul. Warszawska 152;
- 2) Stowarzyszeniu „Otwarte Serca Dzieciom” z siedzibą w Kuźni Raciborskiej, ul. Mickiewicza 7.

Zgromadzenie Córek Maryi Wspomożycielki prowadzi na terenie Powiatu Raciborskiego Wielofunkcyjną Placówkę Opiekuńczo – Wychowawczą w Pogrzebieniu przy ulicy Klasztornej 8, która jest placówką typu socjalizacyjno – interwencyjnego, przeznaczoną dla 14 wychowanków oraz posiada 2 dodatkowe miejsca zgodnie z decyzją Wojewody Śląskiego.

W roku 2022 r. Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza w Pogrzebieniu obejmowała opieką łącznie 17 dzieci. W okresie minionego roku do Placówki zostało przyjętych 1 wychowanek z terenu powiatu raciborskiego. W omawianym roku 3 wychowanków opuściło placówkę, w tym:

- 1) 1 wychowanek usamodzielniał się;
- 2) 2 wychowanków powróciło do rodziny biologicznej.

W Wielofunkcyjnej Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Pogrzebieniu na dzień 31 grudnia 2022 r. przebywało 14 wychowanków (6 dziewcząt i 8 chłopców) w następujących przedziałach wiekowych:

- 1) poniżej roku – 0;
- 2) od 1 roku do 3 lat – 0;
- 3) od 4 lat do 6 lat – 3;
- 4) od 7 lat do 13 lat – 6;
- 5) od 14 lat do 17 lat – 4;
- 6) od 18 lat do 24 lat – 1.

Miesięczny koszt utrzymania dziecka w Placówce w Pogrzebieniu w 2022 r. wynosił 4 124,00 zł.

Stowarzyszenie „Otwarte Serca Dzieciom” z siedzibą w Kuźni Raciborskiej prowadzi na terenie Powiatu Raciborskiego:

- 1) Placówkę Opiekuńczo – Wychowawczą w Kuźni Raciborskiej przy ulicy Mickiewicza 7 typu socjalizacyjnego dla 14 wychowanków, z 2 dodatkowymi miejscami zgodnie z decyzją Wojewody Śląskiego

W roku 2022 Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza w Kuźni Raciborskiej zapewniła opiekę łącznie 20 dzieciom. Do placówki przyjęto 7 małoletnich, w tym 5 pochodzących z terenu powiatu raciborskiego i 2 spoza terenu powiatu. Placówkę opuściło 6 wychowanków, w tym:

- a) 2 wychowanków usamodzielniało się;
- b) 4 wychowanków powróciło do rodziny biologicznej.

Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Kuźni Raciborskiej na dzień 31 grudnia 2022 r. przebywało 18 wychowanków (10 dziewcząt i 8 chłopców) w następujących przedziałach wiekowych:

- a) poniżej roku – 0;
- b) od 1 roku do 3 lat – 0;
- c) od 4 lat do 6 lat – 0;
- d) od 7 lat do 13 lat – 3;
- e) od 14 lat do 17 lat – 14;
- f) od 18 lat do 24 lat – 1.

Miesięczny koszt utrzymania dziecka w Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Kuźni Raciborskiej w 2022 r. wynosił 3 984,00 zł.

- 2) Wielofunkcyjną Placówkę Opiekuńczo – Wychowawczą w Nędzy przy ul. Leśnej 1 typu socjalizacyjno – interwencyjnego dla 14 wychowanków, z 3 dodatkowymi miejscami zgodnie z decyzją Wojewody Śląskiego.

W okresie roku 2022 Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza w Nędzy opieką objęła łącznie 18 dzieci. Do placówki przyjęto 7 małoletnich, w tym 4

pochodzących z terenu powiatu raciborskiego i 3 spoza terenu powiatu. Placówkę opuściło 6 wychowanków, w tym:

- a) 3 wychowanków powróciło do rodziny biologicznej;
- b) 3 wychowanków usamodzielniało się.

W Wielofunkcyjnej Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Nędzy na dzień 31 grudnia 2022 r. przebywało 17 wychowanków (7 dziewcząt i 10 chłopców) w następujących przedziałach wiekowych:

- a) poniżej roku – 0;
- b) od 1 roku do 3 lat – 0;
- c) od 4 lat do 6 lat – 0;
- d) od 7 lat do 13 lat – 3;
- e) od 14 lat do 17 lat – 13;
- f) od 18 lat do 24 lat – 1.

Miesięczny koszt utrzymania dziecka w Wielofunkcyjnej Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Nędzy w 2022 r. wynosił 3 998,00 zł.

- 3) Placówkę Opiekuńczo – Wychowawczą w Raciborzu przy ulicy Długiej 34/1 typu socjalizacyjnego dla 14 wychowanków, z 1 dodatkowym miejscem zgodnie z decyzją Wojewody Śląskiego.

W okresie roku 2022 Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza w Raciborzu opieką objęła łącznie 17 dzieci. Do placówki przyjęto 8 wychowanków. Placówkę opuściło 10 wychowanków, w tym:

- a) 2 wychowanków zostało przeniesionych do Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej w Kuźni Raciborskiej;
- b) 1 wychowanka została przeniesiona do Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej w Cyprzanowie;
- c) 1 wychowanek zostało przeniesiony do Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej w Nędzy;
- d) 2 wychowanków zostało przeniesionych do Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej w Samborowicach;
- e) 3 wychowanków usamodzielniało się;
- f) 1 wychowanek został umieszczony w rodzinnej pieczy zastępczej;

W Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Raciborzu na dzień 31 grudnia 2022 r. przebywało 15 wychowanków (8 dziewcząt i 7 chłopców) w następujących przedziałach wiekowych:

- a) poniżej roku – 0;
- b) od 1 roku do 3 lat – 0;
- c) od 4 lat do 6 lat – 0;
- d) od 7 lat do 13 lat – 1;
- e) od 14 lat do 17 lat – 9;

f) od 18 lat do 24 lat – 5.

Miesięczny koszt utrzymania dziecka w Placówce w Raciborzu w 2022 r. wynosił 4 097,00 zł.

- 4) Placówkę Opiekuńczo – Wychowawczą w Cyprzanowie przy ulicy Janowskiej 15, która rozpoczęła swoją działalność w dniu 6 lutego 2019 r., typu socjalizacyjnego dla 14 wychowanków, z 1 dodatkowym miejscem zgodnie z decyzją Wojewody Śląskiego

W roku 2022 Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza w Cyprzanowie objęła opieką łącznie 17 dzieci. Do placówki przyjęto 1 wychowankę z terenu powiatu raciborskiego, 2 wychowanków spoza terenu powiatu. Placówkę opuściło 3 wychowanków w tym:

- a) 1 wychowanka powróciła do rodziny biologicznej;
- b) 1 wychowanek został przeniesiony do Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej w Raciborzu;
- c) 1 wychowanek został przeniesiony do Wielofunkcyjnej Placówki Opiekuńczo – Wychowawczej w Nędzy.

W Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Cyprzanowie na dzień 31 grudnia 2022 r. przebywało 15 wychowanków (6 dziewcząt i 9 chłopców) w następujących przedziałach wiekowych:

- a) poniżej roku – 0;
- b) od 1 roku do 3 lat – 0;
- c) od 4 lat do 6 lat – 0;
- d) od 7 lat do 13 lat – 4;
- e) od 14 lat do 17 lat – 8;
- f) od 18 lat do 24 lat – 3.

Miesięczny koszt utrzymania dziecka w Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Cyprzanowie w 2022 r. wynosił 4 303,00 zł.

- 5) Placówkę Opiekuńczo – Wychowawczą typu socjalizacyjnego, przeznaczoną dla 15 wychowanków w Samborowicach przy ulicy Opawskiej 7, funkcjonującą od dnia 1 września 2019 r.

W roku 2022 w/w Placówka objęła opieką łącznie 20 wychowanków, do placówki przyjęto 7 wychowanków, w tym 3 z terenu powiatu raciborskiego i 4 spoza powiatu.

W Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Samborowicach na dzień 31 grudnia 2022 r. przebywało 16 wychowanków (7 dziewczęta i 9 chłopców) w następujących przedziałach wiekowych:

- a) poniżej roku – 0;

- b) od 1 roku do 3 lat – 0;
- c) od 4 lat do 6 lat – 1;
- d) od 7 lat do 13 lat – 6;
- e) od 14 lat do 17 lat – 9;
- f) od 18 lat do 24 lat – 0.

Miesięczny koszt utrzymania dzieci w Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Samborowicach w 2022 r. wynosił 4 365,00 zł.

Niezwykle ważnym i bardzo istotnym aspektem pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej jest wsparcie usamodzielnianych się osób opuszczających pieczę zastępczą. Liczba osób opuszczających pieczę zastępczą w wyniku osiągnięcia pełnoletności lub zakończeniu nauki jest zmienna. W ostatnich 3 latach liczba usamodzielnianych wahała się od 24 do 41 osób.

Tabela nr 8. Usamodzielnienia w latach 2019 – 2022 w podziale na formy pieczy.

Rok	Forma pieczy				
	Instytucjonalna piecza zastępcza	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze zawodowe	Rodzinny dom dziecka
2022	8	3	3	5	3
2021	18	1	5	2	2
2020	27	2	8	2	1
2019	12	3	3	1	5

Źródło: Opracowanie własne IWIP, na podstawie dokumentów PCPR: Ocena zasobów pomocy społecznej, lata 2019-2022.

Wartość wsparcia finansowego na usamodzielnienie określona jest przepisami. Obejmuje wypłatę środków na zagospodarowanie, usamodzielnienie oraz jeśli dotyczy, również pomoc na kontynuowanie nauki.

Tabela nr 9. Kwota świadczeń na usamodzielnienia w 2022 r.

Pomoc dla osoby usamodzielnianej	Rodzinne domy dziecka (zł)	Rodziny zastępcze niezawodowe (zł)	Rodziny zastępcze spokrewnione (zł)	Rodziny zastępcze zawodowe (zł)	Razem (zł)
na kontynuowanie nauki	37 972,92	48 077,45	32 863,86	31 672,87	150 587,10
na usamodzielnienie	23 517,00	15 678,00	11 190,00	14 916	65 301,00
na zagospodarowanie	3 563,00	0,00	5 085,00	3 390,00	12 038,00
Razem	65 052,92	63 755,45	49 138,86	49 978,87	227 926,10

Źródło: Opracowanie własne IWIP, na podstawie dokumentów PCPR: Ocena zasobów pomocy społecznej, lata 2019 – 2022.

PCPR w Raciborzu prowadzi co roku kampanie promujące rodzicielstwo zastępcze w celu pozyskania kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Promocja prowadzona jest poprzez:

- zamieszczenie informacji o kryteriach doboru rodzin zastępczych na stronie PCPR w Raciborzu oraz w informatorze,
- emisję spotu w Radio Vanessa,
- plakaty na autokarach PKS Racibórz wraz z hasłem promującym rodzicielstwo zastępcze „Dajmy mu szansę. Zostań rodziną zastępczą”.

Skuteczność podejmowanych działań jest niezadowalająca, nie ma dużego napływu kandydatów. Na przestrzeni roku 2022 do PCPR w Raciborzu zgłosiło się 15 kandydatów na rodziców zastępczych, w tym 7 kandydatów na rodzinę zastępczą niezawodową oraz 8 kandydatów na rodzinę spokrewnioną. Podobne efekty uzyskują inne powiaty. Obecnie, dzięki działaniom podjętym w latach poprzednich, sytuacja w pieczy zastępczej na terenie powiatu raciborskiego jest ustabilizowana, system pieczy zastępczej rodzicielskiej i instytucjonalnej jest dobrze rozwinięty i właściwie wszystkie potrzeby są zaspokajane istniejącymi zasobami. Jednak jeszcze w perspektywie niniejszej Strategii sytuacja może ulec zmianie. Niektóre rodziny zawodowe i rodzinne domy dziecka mogą ograniczyć, albo nawet zakończyć działalność z powodu wieku rodziców. To z kolei może spowodować deficyt miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej, który nie będzie mógł być uzupełniony przez miejsca w nowoutworzonych placówkach opiekuńczo – wychowawczych, gdyż wprowadzone jest ograniczenie możliwości ich powstawania.

Pieczka z perspektywy sprawujących rodzinną pieczę zastępczą

Osoby sprawujące rodzinną pieczę zastępczą zgłaszają się do PCPR w Raciborzu z różnymi problemami, jakie napotykają w swoim codziennym funkcjonowaniu, wśród powtarzających się można wymienić:

- problemy opiekuńczo – wychowawcze,
- relacje z rodzinami biologicznymi,
- dostęp do lekarzy specjalistów,
- załatwianie spraw w instytucjach,
- dostęp do wsparcia psychologicznego, pedagogicznego.

Problemy te są wspólne dla całego środowiska rodzinnej pieczy zastępczej, co potwierdzają badania Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego¹. W badaniu tym wskazano ponadto inne problemy, takie jak:

- wysokość świadczeń i wynagrodzeń,
- przewlekłość postępowań sądowych,

¹ Por. Raport z badania „Rodzinna pieczę zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku, Katowice, luty 2022 r., ss. 23-24

- organizacja i finansowanie wypoczynku dla dzieci,
- dostęp do specjalistycznych szkoleń,
- poradnictwa specjalistycznego dla rodziców,
- wsparcie informacyjno – doradcze,
- specyficzne kwestie zdrowotne dzieci,
- kontakty z nauczycielami,
- uzyskania mieszkania,
- uzyskania miejsca w żłobku/przedszkolu,
- zmęczenia opieką i inne.

Powyższe problemy cechuje zmienność natężenia i częstotliwości występowania. Większość z nich jest rozwiązywana na bieżąco, w ramach rutynowego wsparcia organizatora pieczy.

Pojawiły się też propozycje, żeby władze Powiatu Raciborskiego wsparły swoje rodziny zastępcze, w oparciu o jakieś formalne lub nieformalne porozumienie z placówkami zdrowia, w uzyskaniu pewnych preferencji w kolejkach do lekarzy specjalistów. Obecnie dostęp jest utrudniony, a nasilenie problemów większe, niż w przeciętnej rodzinie.

W toku rozmów z przedstawicielami środowiska osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą zidentyfikowano 2, jak się wydaje istotne, niestandardowe problemy.

Pierwszy z nich, to niski poziom integracji środowiskowej. Rozmówcy wskazywali na organizowane w przeszłości spotkania integracyjne, coroczną konferencję, wyjazdy, etc., które w ostatnich latach zanikły. Stosunkowo łatwo wskazać epidemię COVID-19 jako główną przyczynę rezygnacji z niektórych spotkań środowiskowych. Wymienione powyżej formy interakcji były, w opinii respondentów, doskonałymi okazjami do integracji rodzin zastępczych. Zdaniem części respondentów, było to bardzo istotne wsparcie i warto wrócić do tego typu aktywności. W ten sam nurt wpisuje się jedna z opinii, że pandemia spowodowała zahamowanie kontaktów ze specjalistami i urzędnikami z PCPR w Raciborzu oraz Starostwa Powiatowego w Raciborzu. Brakuje spotkań „na wygadanie się”. Oczywiście takie spotkania mogą być różnie oceniane przez drugą stronę dialogu, ale faktem jest, że podobne postulaty powtarzają się ze strony rodziców (szczególnie tych z rodzin niespokrewnionych).

Na terenie powiatu raciborskiego działa Stowarzyszenie Rodzin Zastępczych „Przyjazny Dom”, wiele działań, które dziś z nostalgią są wspomniane, realizowane były przy aktywnym udziale tego Stowarzyszenia. Stowarzyszenie działa nadal, ale jest bardziej skupione na potrzebach swoich członków. Mimo to posiada duży potencjał do współdziałania z władzami lokalnymi w integracji środowiska rodzin

zastępczych poprzez współorganizację spotkań wymienionych powyżej, jak również w propagowaniu rodzicielstwa zastępczego na terenie powiatu.

W trakcie rozmów z przedstawicielami rodzin zastępczych wskazywano również inne formy spotkań, bardziej nastawione na zdobywanie nowej wiedzy, poświęcone określonym problemom, tematom np. przygotowaniu do usamodzielnienia.

Usamodzielnienie jest kluczowym procesem decydującym o szansach młodego człowieka na sukces w dorosłym życiu. Jednak proces ten nie ogranicza się tylko do pomocy finansowej. Formalny proces usamodzielnienia, określony przez ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rozpoczyna się na rok przed osiągnięciem pełnoletności. W praktyce poprawne funkcjonowanie osoby usamodzielnianej w społeczeństwie uzależnione jest od całokształtu jej doświadczeń, również nabytych w rodzinie biologicznej oraz w pieczy zastępczej. Prawdopodobieństwo sukcesu zwiększa się, jeśli młody człowiek jest świadomie przygotowywany w swoim środowisku do samodzielności. To szczególna odpowiedzialność rodziców zastępczych oraz opiekunów w placówkach opiekuńczo – wychowawczych, ale konieczny jest większy udział specjalistów z PCPR w Raciborzu, PP-P w Raciborzu, szkół w procesie przygotowania do samodzielności w perspektywie dłuższej niż jednoroczna.

Drugi z problemów, obok zaniku inicjatyw integrujących środowisko rodzin zastępczych, to trudny do dokładnego zdefiniowania deficyt uznania i szacunku społecznego. Rozmówcy zwracają uwagę na niski prestiż rodzicielstwa zastępczego, niedocenienie zarówno ze strony lokalnej społeczności, jak i władz lokalnych. Osoby wskazujące na ten problem nie do końca potrafią zdefiniować na czym to uznanie i docenienie ich roli miałyby polegać. Rodziny funkcjonujące dłuższy czas wspominają spotkania, a nawet wizyty przedstawicieli władz powiatowych w swoich domach (takie bez ścisłego związku z wykonywanymi obowiązkami), np. związane z dniem rodzicielstwa zastępczego (przypada na dzień 30 maja). To powodowało, że czuli się docenieni, zauważeni, uznani. Wydaje się, że władze powiatowe jak i gminne dysponują możliwościami, żeby odpowiedzieć pozytywnie na to zapotrzebowanie. Wiele możliwych działań ma charakter zupełnie niski kosztowy lub wręcz bezkosztowych, jak np. spotkanie władz z rodzinami, okolicznościowa sesja Rady Powiatu Raciborskiego, listy gratulacyjne na Dzień Rodzicielstwa Zastępczego, czy wniosek o odznaczenie przez Prezydenta RP (w przypadku najbardziej zasłużonych, czy odchodzących na emeryturę).

Trzeba wskazać, że osoby, które wzięły udział w pracy nad Strategią, bardzo pozytywnie wypowiadają się o innych aspektach współpracy z pracownikami Starostwa/PCPR. Zarówno tych, w których pracownicy ci pełnią role związane z nadzorem i kontrolą („kontrolę zapowiedziane, z życzliwym nastawieniem”, „służą podniesieniu jakości a nie przyłapaniu na nieprawidłowości”), jak i wspieraniem w roli

rodzicielskiej („zwykle rozumieją, że muszą stworzyć relację” oraz że: „trzeba szanować prywatność rodzin, ale też wykonać swoją robotę”).

Współdziałanie rodziców zastępczych i koordynatorów powinno opierać się o wzajemne zaufanie w budowaniu relacji pomiędzy nimi. Proces budowania wzajemnych pozytywnych relacji wymaga czasu. Rodzice czasami nie rozumieją „roli koordynatorów, na początku nie wiedzą, że to może być dla nich korzystne, bo coś mogą ułatwić, załatwić”. Skrajnie niekorzystną jest sytuacja zmiany koordynatora, ponieważ „relacje trzeba tworzyć od nowa, budować zaufanie”. Nowy koordynator czasami zbyt szybko przechodzi „do czynności, które są OK, jeśli jest zaufanie (np. propozycja spotkań tylko z dzieckiem bez obecności rodzica); to jest prawo koordynatora. Ale musi zaczynać od zaufania rodzica, nie budować koalicji przeciw rodzicom”. „Dużo dobrego – ale to się cały czas uciera, dużo zależy od człowieka – czy da się stworzyć relację”.

Pieczą z perspektywy koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej

W trakcie prac nad tą częścią diagnozy społecznej przeprowadzono również wywiad grupowy z koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej. W spotkaniu wzięło udział 8 koordynatorów oraz dodatkowo 2 osoby pełniące obowiązki organizatorów pieczy w imieniu PCPR w Raciborzu. Zakres pracy koordynatora wynika z art. 77 ust. 3-6 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej i obejmuje w szczególności:

- udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej,
- przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku,
- pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu,
- zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej,
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających,
- udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej.

Koordynatorzy zatrudnieni w PCPR w Raciborzu mają pod opieką nie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka, gdyż przyjęto zasadę, że wszystkie rodziny są objęte wsparciem koordynatora pieczy zastępczej (to rozwiązanie dale idące niż minimum ustawowe).

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej są pracownikami dobrze przygotowanymi do pełnienia swoich ról. Wszystkie osoby biorące udział w spotkaniu miały wyższe wykształcenie, wśród wskazywanych kierunków znalazły się (niektóre się powtarzają): pedagogika, praca socjalna, nauki o rodzinie - asystent rodziny, psychopedagogika, pedagogika opiekuńcza. Niektóre osoby posiadały dwie różne specjalizacje. Ponadto większość koordynatorów miała ukończone studia podyplomowe: doradztwo zawodowe, wczesne wspomaganie, edukacja wczesnoszkolna, BHP, terapia środowiskowa.

Ustawa nakłada na koordynatorów obowiązek systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną, w szczególności przez udział w szkoleniach i samokształcenie. Koordynatorzy są świadomi swojej odpowiedzialności i nie tylko z obowiązku się szkolą, ale też z potrzeby ciągłego uzupełniania swojej wiedzy i konieczności, ponieważ w swojej pracy napotykają ciągle nowe wyzwania, wymagające od nich ciągłej aktualizacji swojej wiedzy i umiejętności. W sprawozdaniu z działalności PCPR w Raciborzu za 2021 r. znajdujemy listę 60 tematów szkoleń, seminariów i konferencji, w których koordynatorzy brali udział w ciągu jednego roku (oczywiście nie wszyscy brali udział we wszystkich wydarzeniach). W roku 2022 r. koordynatorzy wzięli udział w 10 szkoleniach. Udział w części szkoleń i webinarów był z własnej inicjatywy.

Skala doksztalcania się przez koordynatorów świadczy o relatywnie łatwym dostępie do wiedzy. Koordynatorzy wiedzą ogólnie co mają robić, ale nikt nie mówi jak dokładnie mają to robić. Ten zawód dopiero się tworzy i nie ma jeszcze jednolitego standardu wykonywania tej pracy. W pewnym zakresie poszczególni koordynatorzy samodzielnie dopiero tworzą sobie narzędzia i metody postępowania. To powoduje stan niepewności co do słuszności poszczególnych wyborów. Powoduje też duże zróżnicowanie w stylu wykonywania pracy i rodzaju używanych narzędzi, co może być zarówno zaletą, jak i wadą.

Zgodnie z ustawą koordynator rodzinnej pieczy zastępczej ma prawo do korzystania z poradnictwa zawodowego, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie jego kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego. Aktualnie (od roku) koordynatorzy nie korzystają z usług superwizji. We własnym zakresie próbują się wspierać na zasadach samopomocy. Mogą korzystać też z merytorycznego wsparcia psychologów (doradzają w konkretnych problemach napotykanym w pracy).

Wśród najczęściej występujących problemów, z jakimi spotykają się w swojej pracy, koordynatorzy wskazują:

- bunt nastoletni, z którymi pełniący rolę rodzica zastępczego dziadek lub babcia sobie nie radzą; nie są do tego przygotowane; dzieci wkraczają

w pieczę z bagażem doświadczeń; konieczna jest pomoc psychoterapeutyczna, ale obie strony są mało chętne do korzystania z pomocy specjalistycznej,

- problemy zdrowotne dziecka, konieczność konsultacji lekarskich pozostaje w gestii rodziny, od jej zaradności (przebojowości) i od tego na co ją stać zależy faktyczny dostęp do leczenia; trudny dostęp do niektórych specjalistów, odległe terminy lub odległe lokalizacje; niektóre usługi dostępne tylko prywatnie za wysoką opłatą,
- kuleje usamodzielnianie; niektóre dzieci po opuszczeniu pieczy nie mają się gdzie podziać; brak mieszkań chronionych, brak środków na wynajem mieszkania (zbyt wysokie ceny najmu, brak mieszkań nisko czynszowych); usamodzielniani nie chcą wracać do rodziny w innym mieście, chcą zostać tam gdzie spędzili ostatnie lata i zbudowali relacje z ludźmi, w miejscu które znają,
- problem z „dziećmi” niepełnosprawnymi po 25 roku życia,
- niektóre rodziny zastępcze nie chcą dzieci niepełnosprawnych, nie wynika to ze złej woli, czy dyskryminacji, ale z sytuacji jaką aktualnie mają w domu, zmęczenia.

Bardzo sprawnie przebiega wstępna diagnoza dziecka. Zwykle odbywa się do miesiąca, maksymalnie dwóch od przyjęcia dziecka. Ten etap pracy z dziećmi działa w PCPR w Raciborzu bardzo sprawnie.

Koordynatorzy wskazują, że współpraca z rodzicami/rodzinami zasadniczo układa się dobrze. Zwracają uwagę na duży wpływ emocjonalnego dopasowania i zbudowania zaufania, co mocno koreluje z wypowiedziami rodziców zastępczych. Rodzice starsi (szczególnie babcie dzieci) czasami nie są zainteresowani współpracą, wtedy zachodzi konieczność indywidualnego podejścia, przekonania do siebie, zbudowania świadomości na czym polega rola koordynatora i jakie korzyści może takiemu rodzicowi i rodzinie przynieść.

Rodziny mają prawo zmiany koordynatora, natomiast Koordynator nie może sobie wybrać rodziny, co przy znaczeniu dopasowania emocjonalnego i zbudowania zaufania nie jest najlepszą regułą. Z drugiej strony łatwiej ułożyć stosunki z nowymi rodzinami, niż z rodzinami, które koordynator dostaje „w spadku”, więc zmiana koordynatora powinna być ostatecznością.

Na pytanie o to, jakie zmiany w istniejącym systemie wpłynęły by pozytywnie na ich pracę, wskazano na następujące kwestie:

- współpraca z instytucjami medycznymi mogłaby być bliższa, lepsza, usankcjonowana jakimś formalnym porozumieniem,

- lepszy system wsparcia wychowawczego dla rodziców w sytuacjach krótkotrwałych, doraźnych (np. przeszkoleni wolontariusze, którzy zajmują się popołudniem dziećmi, żeby matka miała czas wolny),
- wynagrodzenia koordynatorów – poczucie, że są najmniej wynagradzanymi pracownikami w administracji, porównują się z nauczycielami i pracownikami socjalnymi i porównania te nie wypadają korzystnie,
- rodziny powinny brać udział obowiązkowo w szkoleniach, np. raz w roku ponieważ mając trudne dzieci, muszą się rozwijać, by nadążać za ich trudnościami i właściwie im pomagać,
- warsztaty i doradztwo, dodatkowo trening umiejętności społecznych; koordynatorzy mają kompetencje, by takie szkolenia opracować i prowadzić, ale wiązać się to powinno z dodatkową gratyfikacją,
- regularne grupy wsparcia dla rodziców zastępczych (pod kierunkiem psychologa; moderowane przez osobę z zewnątrz),
- eventy integracyjne dla rodzin zastępczych.

Zdrowie, seniorzy, osoby niepełnosprawne

Zdrowie

Czynniki i uwarunkowania związane z jakością środowiska naturalnego mają istotne znaczenie dla stanu zdrowia mieszkańców globu, kraju, naszego regionu oraz powiatu. Jednym z najistotniejszych problemów dotyczących otaczającego nas środowiska jest obecnie zagrożenie związane ze zmianami klimatu.

Szczególną uwagę należy zwrócić na problem związany z zanieczyszczeniem powietrza, stanowiący jeden z istotnych czynników wpływających na poziom zachorowalności mieszkańców regionu m.in. na choroby układu oddechowego. Ze względu na silną koncentrację zakładów produkcyjnych w regionie przemysł, zlokalizowany na obszarze województwa, emituje duże ilości pyłów oraz zanieczyszczeń gazowych. Województwo Śląskie było jednym z trzech województw (obok łódzkiego i mazowieckiego), które w ostatnich latach emitowało do atmosfery najwięcej wskazanych zanieczyszczeń (17% emisji w kraju). Wiejski w dużej części charakter powiatu raciborskiego w ograniczonym tylko zakresie stawia jego mieszkańców w lepszym położeniu w stosunku do pozostałych mieszkańców województwa śląskiego.

Sytuacja zdrowotna mieszkańców powiatu raciborskiego nie odbiega znacząco od wskaźników regionalnych. Zgodnie z diagnozą zawartą w projekcie *Regionalnej Polityki Zdrowia Województwa Śląskiego 2030* mieszkańcy regionu borykają się z szeregiem problemów zdrowotnych. Do głównych zaliczyć możemy:

- **Nowotwory.** Ponad 90% przypadków zachorowań to osoby po 50 roku życia; najczęściej oskrzeli i płuc, sutka, gruczołu krokowego jelita grubego i skóry. Region był liderem pod względem bezwzględnej liczby zachorowań w 2017 r. i zajmował ósme miejsce w kraju, jeśli chodzi o współczynnik zachorowalności na 100 tysięcy mieszkańców.
- **Zaburzenia psychiczne.** W 2019 r. w jednostkach psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej udzielono ponad milion porad, ponad połowę przez lekarza, resztę przez psychologa lub innego terapeutę. Najczęściej korzystano z terapii indywidualnej, telefonicznej, czy też psychoterapii grupowej/rodzinnej. Około 10% leczonych to dzieci i młodzież. Dominowały zaburzenia nerwicowe związane ze stresem, organiczne oraz schizofrenia, depresja nawracająca i zaburzenia dwubiegunowe.
- **Choroby układu pokarmowego.** Największa zapadalność na zaburzenia wchłaniania, chorobę refluksową przewodu pokarmowego oraz choroby jelit. Zapadalność na najczęściej diagnozowane choroby górnego odcinka

przewodu pokarmowego tj. zaburzenia wchłaniania z przewodu pokarmowego oraz chorobę refluksową przełyku wynosiła odpowiednio 13,8 tys. oraz 16,1 tys. przypadków. Zapadalność rejestrowana przy schorzeniach dotyczących zapalenia jelit wynosiła w 2016 r. – 49,1 tys., natomiast w przypadku chorób czynnościowych jelit 112,7 tys. Należy zauważyć, iż w skali kraju region śląski charakteryzuje się dużą zapadalnością (w kategoriach bezwzględnych) na zapalenia jelita w tym infekcyjne i pasożytnicze (4 miejsce) zaburzenia wchłaniania z przewodu pokarmowego (2 miejsce) oraz choroby czynnościowe jelit (4 miejsce). W przypadku dwóch pierwszych grup schorzeń pacjentami byli najstarsi mieszkańcy (powyżej 65 roku życia). Na zapalenie jelit chorowali najczęściej mieszkańcy regionu w do 18 roku życia, natomiast w przypadku chorób czynnościowych w przedziale 18 – 44 lata, co jest zgodne z tendencjami ogólnokrajowymi

- **Choroby układu oddechowego.** Największa bezwzględna liczba zachorowań w kraju. Najczęściej na astmę w regionie zapadają dzieci i młodzież. Drugą pod względem liczebności chorobą jest w tej grupie obturacyjna choroba płuc (osoby 65+). Należy zwrócić uwagę na problem związany z gruźlicą. Nasz region notuje wysoką wartość wskaźnika, drugą w kraju po woj. lubelskim.
- **Choroby układu krążenia.** Na terenie regionu stwierdzono je u ponad 120 tys. dzieci i młodzieży i ponad 520 tys. osób dorosłych. Choroby te stanowią prawie 60% wszystkich zdiagnozowanych schorzeń. Region śląski przoduje w statystykach, jeżeli chodzi o choroby układu krążenia.
- **Choroby układu nerwowego, w szczególności choroby wieku podeszłego.** Zapadalność na chorobę Alzheimera i inne otępienia w regionie jest wysoka (krajowy współczynnik wyniósł – 52,2, nasz region – 77,0), chorobę Parkinsona (kraj – 95,6, woj. Śląskie – 105,7).

Niekorzystne tendencje można zaobserwować również w chorobach gruczołów wydzielania wewnętrznego, czy chorobach krwi i układu odpornościowego.

Wg danych Sanepid-u, w na obszarze powiatu raciborskiego, od początku epidemii do dnia 21.10.2022 r., odnotowano 15 557 przypadków zakażeń koronawirusem SARS-CoV-2. Jednocześnie tym czasie stwierdzono 466 zgonów z powodu choroby COVID-19² wywołanej zakażeniem tym koronawirusem.

Prezentacja powyższych wskaźników regionalnych w obszarze zdrowia nie odnosi się w sposób bezpośredni do sytuacji lokalnej (poza danymi nt. COVID-19),

² Za: <https://raciborz.naszemiasto.pl/ile-zakazen-koronawirusem-w-powiecieraciborskim-8102022-sprawdz-najnowsze-dane-z-sanepidu/ar/c14p1-21012661> dostęp z 21.10.2022r.

daje jednak ogólny przegląd sytuacji, uwrażliwia na zagrożenia i pozwala na analizę porównawczą i wychwycenie trendów na obszarze powiatu raciborskiego.

Zgodnie z aktualnymi danymi w krajowym systemie ochrony zdrowia brakuje 68 tys. lekarzy. Na 1000 mieszkańców przypada w Polsce 2,3 lekarza, w Czechach ten wskaźnik wynosi 3,7, na Słowacji 3,5, a średnia unijna to 3,4 na 1000 pacjentów. Województwo Śląskie prezentuje się nieco lepiej od średniej krajowej, osiągając 6-ty wynik w kraju. Brak jest danych na poziomie powiatów.

Podjęcie aktywnych działań w tym obszarze jest coraz bardziej utrudnione ze względu na:

- starzenie się społeczeństwa, wzrost ilości chorób związanych z wiekiem,
- ujemny przyrost naturalny, niski wskaźnik urodzin,
- wzrost prognozowanej długości życia,
- wzrost oczekiwań dotyczących jakości życia,
- wzrost oczekiwań pacjentów co do jakości świadczonych usług medycznych,
- wzrost ilości chorób cywilizacyjnych,
- wzrost zapotrzebowania na usługi rehabilitacyjne i sanatoryjne,
- rosnące potrzeby w zakresie opieki długoterminowej,
- niedobór/brak kadry medycznej,
- spadek atrakcyjności zawodów średniego personelu medycznego,
- niedostateczną świadomość społeczną w zakresie profilaktyki zachorowań i szczepień,
- rozpad więzi społecznych i zmianę modelu rodziny.

Ochrona zdrowia w regionie śląskim ma znaczący potencjał: dużą liczbę renomowanych placówek, wykwalifikowaną kadrę medyczną, znaczącą infrastrukturę, liczne programy zdrowotne, dużą bazę łóżkową i znaczącą liczbę nowoczesnych placówek naukowych. Pomimo to problemy i zjawiska zaprezentowane powyżej nie pozwalają w pełni zaspokoić potrzeb środowisk lokalnych związanych z leczeniem i profilaktyką medyczną. Tendencję tę nasila jeszcze fakt lokalizacji powiatu raciborskiego na obrzeżu województwa śląskiego, w oddaleniu od miejsc, w których zlokalizowane są główne ośrodki medyczne regionu.

Na terenie powiatu raciborskiego dostępne są:

- 1) świadczenia zdrowotne z zakresu podstawowej i specjalistycznej ambulatoryjnej opieki zdrowotnej – wykonywane przez 90 niepublicznych i publicznych zakładów opieki zdrowotnej, w tym zakładów świadczących podstawową opiekę zdrowotną:
 - NZOZ „Centrum Zdrowia” sp. z o.o. w Raciborzu przy ul. Klasztornej 10,

- NZOZ Centrum Medyczne Eskulap sp. z o.o. w Raciborzu przy ul. Kolejowej 19a,
 - NZOZ „Panaceum” Praktyka Lekarza Rodzinnego w Raciborzu przy ul. Wojska Polskiego 3,
 - NZOZ „Twój Lekarz” s.c. w Raciborzu przy ul. Bielskiej 2,
 - NZOZ Lecznica im. Św. Łazarza w Raciborzu przy ul. Czekoladowej 7,
 - NZOZ „MEDICUS” s.c. w Raciborzu przy ul. Piastowskiej 29,
 - NZOZ „Twoje Zdrowie” w Krzanowicach przy ul. Kolejowej 10,
 - Amicus-Med sp. z o.o. w Kuźni Raciborskiej przy ul. Klasztornej 9b,
 - SP ZLA Krzyżanowice przy ul. Wyzwolenia 1,
 - NZOZ „ZDROWIE” w Pietrowicach Wielkich przy ul. Jankowskiej 15,
 - SP ZLA Rudnik przy ul. Kozielskiej 2a,
 - NZOZ „SERVIMED” s.c. w Kobyli przy ul. Głównej 78.
- 2) stacjonarne i całodobowe świadczenie zdrowotne – szpitalne – wykonywane przez:
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Rejonowy im. dr. Józefa Rostka w Raciborzu przy ul. Gamowskiej 3 – organ prowadzący Powiat Raciborski,
 - Centrum Kardiologii Scanmed w Raciborzu przy ul. Gamowskiej 3A – podmiot prowadzący Scanmed SA.,
 - Lecznica imienia świętego Łazarza Chirurgia Jednego Dnia w Raciborzu przy ul. Hetmana Jana Karola Chodkiewicza 23 – podmiot prowadzący Stanisław Płonka,
 - Artimex RRK w Raciborzu przy ul. Generała Józefa Bema 5 – podmiot prowadzący Artimex RRK Sp. z o.o.
- 3) świadczenia nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej – wykonywane przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Rejonowy im. dr. Józefa Rostka w Raciborzu przy ul. Gamowskiej 3,
- 4) Pogotowie Ratunkowe – świadczenia wykonywane przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Rejonowy im. dr. Józefa Rostka w Raciborzu przy ul. Gamowskiej 3.
- 5) stacjonarne i całodobowe świadczenie zdrowotne – inne niż szpitalne, wykonywane przez zakłady opiekuńczo – lecznicze:
- Stacja Opieki Pielęgniarskiej w Raciborzu przy ul. Rzeźniczej 8 – podmiot prowadzący CARITAS DIECEZJI OPOLSKIEJ,
 - Zakład Pielęgnacyjno – Opiekuńczy w Krzanowicach przy ul. Szpitalnej 9,
 - Pielęgniarska opieka długoterminowa w Raciborzu przy ul. Wileńskiej 1 – podmiot prowadzący BETAMED SA.,

- Stacja Opieki w Kuźni Raciborskiej przy ul. Jagodowej 15 – podmiot prowadzący CARITAS DIECEZJI GLIWICKIEJ,
- Zespół Opiekuńczo – Lecznicy prowadzony przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Szpital Rejonowy im. dr. Józefa Rostka w Raciborzu przy ul. Gamowskiej 3.

Na terenie powiatu funkcjonuje także domowe Hospicjum Św. Józefa Zespół Opieki Paliatywnej. Podmiot świadczy usługi poprzez:

- udzielanie porad diagnostyczno – leczniczych dla chorych i ich rodzin,
- prowadzenie poradni opieki paliatywnej (porady lekarskie oraz pielęgniarskie),
- zespół opieki domowej – wizyty domowe,
- zespół osierocenia – spotkania z psychologiem,
- zespół edukacyjny – promujący ideę hospicyjną na terenie powiatu – spotkania z młodzieżą licealną i studencką, warsztaty dla pielęgniarek środowiskowych na temat opieki paliatywnej.

W roku 2021 Hospicjum opieką obejmowało 184 chorych, udzielono 120 porad, wykonano 2890 wizyt domowych, (w tym 221 teleporad).

W ramach lecznictwa otwartego na terenie powiatu funkcjonuje sieć kilkunastu niepublicznych i publicznych zakładów opieki zdrowotnej prowadzących między innymi poradnie podstawowej opieki zdrowotnej, co wydaje się zabezpieczać potrzeby mieszkańców na tym poziomie leczenia.

Dostępność do usług zdrowotnych w ostatnich dwóch latach powinna być oceniana z uwzględnieniem zjawiska pandemii, wcześniejszy okres to utrzymanie *status quo* w lecznictwie zamkniętym i ograniczony dostęp do specjalistów (m.in. geriatry, psychiatria).

Lata 2020 – 2021 to nie tylko znacząca ilość zgonów bezpośrednio i pośrednio związanych z COVID-19, ale także wstrzymanie lub zahamowanie diagnostyki i leczenia wielu chorób, co w perspektywie odbija się na stanie zdrowia całego środowiska lokalnego.

Uczestnicy warsztatów partycypacyjnych przedstawili swoją ocenę sytuacji zdrowotnej w powiecie oraz problemów środowisk seniorów i osób niepełnosprawnych.

Tabela nr 10. SWOT dla obszaru Zdrowie, seniorzy, osoby niepełnosprawne.

Mocne strony	Słabe strony
– Różnorodna baza instytucji w zakresie zdrowia i pomocy społecznej.	– Brak diagnozy potrzeb w tym obszarze. – Niewystarczające środki na wsparcie osób

<ul style="list-style-type: none"> – Znacząca oferta aktywizująca osoby starsze. – Uniwersytet III Wieku, Kluby Seniora. 	<ul style="list-style-type: none"> niepełnosprawnych. – Brak hospicjum stacjonarnego. – Niewystarczająca liczba miejsc opiekuńczo-leczniczych. – Niewystarczająca liczba lekarzy o specjalności geriatrycznej. – Słabo rozwinięta sieć ŚDS. – Brak ZAZ-u. – Brak zasobu kadrowego.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – Organizacje pozarządowe i kościelne działające na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych. – Współpraca instytucji pomocowych. – Powstanie i rozwój grup samopomocy. – Rozwój wsparcia środowiskowego dla osób starszych. – Tworzenie systemu mieszkań chronionych dostosowanych do potrzeb osób starszych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Brak wystarczającego finansowania sfery ochrony zdrowia przez rząd. – Brak wolontariatu/wolontariuszy. – Regres w znaczeniu i liczbie niektórych organizacji pozarządowych i kościelnych. – Limitowanie usług zdrowotnych(NFZ). – Migracje zarobkowe. – Rozluźnienie więzi w rodzinach. – Brak zapewnienia pomocy dla osób wymagających opieki.

Źródło: Warsztaty partycypacyjne.

Ośrodki Pomocy Społecznej funkcjonujące na terenie gmin powiatu raciborskiego sygnalizowały również znaczący wzrost zapotrzebowania na wsparcie psychologiczno – psychiatryczne, będące przede wszystkim rezultatem izolacji pandemicznej. Zjawiska te dotyczą przede wszystkim dzieci i młodzieży oraz, jak wcześniej zaznaczono, seniorów.

Badania realizowane w wielu ośrodkach na terenie kraju wskazują na znaczący wzrost zachowań ryzykownych i prób samobójczych u adolescentów. Konieczna wdaje się zatem uważność i prowadzenie diagnozy oraz monitoringu w środowiskach szkolnych, rodzinnych i sąsiedzkich. Warte rozważenia jest przygotowanie procedur związanych z sytuacjami kryzysowymi w tym obszarze, które przygotowałyby kadre pedagogiczną i instytucje udzielające wsparcia na klarowny podział zadań i skuteczne działanie w przypadku zaistnienia takich sytuacji.

Z uwagi na niedostateczną diagnozę potrzeb i zagrożeń w przygotowaniu programów profilaktycznych adresowanych do młodzieży warto odnieść się do wielu aktualnych zagrożeń i wyzwań, takich jak:

- stymulanty (energetyki), ich szkodliwość i rola w diecie młodzieży,
- FOMO (fear of missing out) – w kontekście uzależnienia młodzieży i jej nierozzerwalnego związku z siecią i informacjami,
- dezinformacja, fake news, półprawdy, manipulacje, trudność z rozróżnieniem informacji przekazywanych przez media,

- kryzys relacji, trudności w komunikowaniu się młodzieży (off line), brak umiejętności interpersonalnych,
- hejt, brak tolerancji, odrzucanie odmienności, wykluczanie mniejszości,
- nieumiejętność rozwiązywania konfliktów,
- nieumiejętność pracy zespołowej, grupowej,
- nieznamość i nieumiejętność zachowań asertywnych.

Programy takich zajęć dla dzieci, młodzieży i rodziców powinny być przygotowywane z udziałem ekspertów – psychologów, pedagogów, psychiatrów oraz wychowawców i nauczycieli.

Pełna realizacja założeń strategii w obszarze podnoszenia jakości zdrowia mieszkańców jest utrudniona. Możliwość reagowania ze strony władz Powiatu Raciborskiego na sygnalizowane potrzeby mieszkańców w obszarze zdrowia (również psychicznego) jest niewielka i w zasadzie ograniczona do sfery lobbingu lub stworzenia systemu zachęt dla kadry medycznej i terapeutycznej chcącej pracować i najlepiej osiąść na terenie powiatu.

Jako generalnie korzystną należy ocenić sytuację w zakresie profilaktyki zdrowotnej. W latach 2015 – 2022 (z obniżeniem aktywności wynikającymi z obostrzeń pandemicznych) gminy sukcesywnie prowadziły działania zmierzające do objęcia działaniami profilaktycznymi i zdrowotnymi coraz większej liczby mieszkańców. Podobne zjawisko odnotowywano w instytucjach powiatowych (corocznie udział w nich brało około 900 osób).

W programach profilaktycznych uczestniczyli jednak przede wszystkim uczniowie szkół podstawowych i średnich. W dobie różnorodnych zagrożeń zdrowotnych i ogólnie niskiej świadomości społecznej w tej dziedzinie, powinna wzrosnąć oferta edukacyjno – informacyjna dostosowana do różnorodnych grup wiekowych i społecznych.

Jako zadowalającą należy ocenić dynamikę liczby osób uczestniczących w gminnych programach profilaktyki i przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii.

Do deficytów instytucjonalnych i organizacyjnych mających pośredni i bezpośredni wpływ na niedostateczną jakość funkcjonowania ochrony zdrowia eksperci regionalni i lokalni zaliczają:

- nadmierne rozproszenie kontraktów i niewykorzystany potencjał, ograniczone finansowanie świadczeń ze środków publicznych,
- odpływ kadry do sektora prywatnego (mi.in. specjalistów z zakresu psychiatrii),
- niskie finansowanie świadczeń zdrowotnych,
- starzenie się kadry medycznej,
- deficyt koordynacji działań poszczególnych elementów systemu,

- brak kompleksowości i opieki poza szpitalnej i jej kompatybilności z publiczną ochroną zdrowia,
- brak akceptacji społecznej dla niezbędnych zmian konsolidacyjnych w strukturze podmiotów leczniczych,
- słabo rozwinięty system partnerstwa publiczno – prywatnego w tym obszarze.

Przedstawione powyżej problemy ochrony zdrowia są wypadkową możliwości państwa, przyjętego systemu leczenia otwartego i zamkniętego, jego organizacji i finansowania. Niezbędne działania i zmiany konieczne do zwiększenia efektywności i drożności muszą być zatem przygotowane i podjęte na poziomie centralnym lub co najmniej regionalnym.

Na poziomie powiatu możliwości działania są ograniczone. Są jednak obszary, które mogą przyczynić się w sposób bezpośredni lub pośredni do poprawy sytuacji zdrowotnej mieszkańców. Należą do nich przede wszystkim:

- inwestowanie w lokalną infrastrukturę bazy medycznej,
- dbałość o jakość udzielanych świadczeń zdrowotnych,
- rozwój i modernizacja infrastruktury dla grup defaworyzowanych,
- promowanie zdrowego stylu życia,
- tworzenie „przyjaznego powiatu” poprzez podejmowanie działań podnoszących jakość życia wszystkich mieszkańców.

Osoby z niepełnosprawnościami

Definicja stosowana przez Światową Organizację Zdrowia (WHO) przyjmuje, że do kategorii osób niepełnosprawnych zaliczają się: „osoby z długotrwałą obniżoną sprawnością fizyczną, umysłową, intelektualną lub sensoryczną, która w interakcji z różnymi barierami może ograniczać ich pełne i efektywne uczestnictwo w życiu społecznym na równych zasadach z innymi obywatelami”. W zależności od typu schorzenia można mówić o wielu rodzajach niepełnosprawności.

W Polsce stosowane są co najmniej dwie definicje osób z niepełnosprawnościami. Pierwsza wynika z przepisów prawa i dotyczy prawnej podstawy kwalifikacji do grupy osób niepełnosprawnych. Natomiast druga, znacznie szersza, stosowana jest w statystyce GUS. Definicja statystyczna obejmuje nie tylko osoby niepełnosprawne prawnie, ale również takie, które choć nie posiadają orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, to jednak deklarują występowanie ograniczeń w wykonywaniu wybranych czynności. Jest to tzw. niepełnosprawność biologiczna. Używane w badaniach statystycznych dwa niezależne pytania dotyczące niepełnosprawności prawnej i biologicznej pozwalają na prezentację danych o zbiorowości osób niepełnosprawnych w rozbiciu na trzy podstawowe grupy,

tj. osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie, niepełnosprawnych tylko prawnie oraz tylko biologicznie.

Posiadanie aktualnego orzeczenia wydanego przez uprawnione organy kwalifikuje daną osobę do grupy niepełnosprawnych prawnie i daje podstawę do ubiegania się i korzystania ze specjalnej pomocy, ułatwień czy przywilejów (np. renty z tytułu niezdolności do pracy, zasiłku pielęgnacyjnego, turnusów rehabilitacyjnych, zniżek na przejazdy).

Niepełnosprawność staje się współcześnie jedną z kluczowych kwestii społecznych. Wynika to z tego, że jako społeczeństwo żyjemy coraz dłużej, a dłuższe życie nieuchronnie wiąże się z pogorszeniem sprawności. Problem niepełnosprawności nie dotyczy jednak wyłącznie osób starszych. Wskutek wad wrodzonych, przewlekłych chorób, wypadków oraz urazów może on wystąpić również wśród osób młodych, czemu paradoksalnie sprzyja dynamiczny w ostatnich latach rozwój medycyny.

W Polsce jest około trzech milionów osób dorosłych z niepełnosprawnością, to jest takich, które zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji ukończyły 16 rok życia i posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne. Wszystkich osób z niepełnosprawnościami, wg różnych źródeł może być nawet dwukrotnie więcej.

Skalę zjawiska niepełnosprawności w powiecie ilustruje kilka przedstawionych poniżej danych statystycznych. Wg poprzedniego Narodowego Spisu Powszechnego w woj. śląskim (dane z ostatniego jeszcze nie zostały w całości opublikowane), osoby z niepełnosprawnością w powiecie raciborskim stanowiły 10,6% ogółu ludności, co lokowało je poniżej środka zestawienia (na krańcach usadowiły się m. Sosnowiec 15,3% i Powiat Pszczyński 7,8%).

W statystyce osób w rodzinach objętych pomocą społeczną na 1000 mieszkańców (dane za 2020 r.) ze względu na niepełnosprawność Powiat Raciborski znajduje się w trzeciej dziesiątce (8 osób). Dla porównania m. Częstochowa 16,5 osób, Chorzów 15 osób, Powiat Pszczyński 5,5 osoby, Powiat Rybnicki 4,5 osoby. Wśród gmin o najwyższych wskaźnikach liczby mieszkańców objętych pomocą społeczną z powodu niepełnosprawności figuruje jedna gmina Powiatu – m. Kuźnia Raciborska.

Celem wsparcia społecznego osób z niepełnosprawnościami jest między innymi zapewnienie poczucia bezpieczeństwa fizycznego (opieka, pomoc w czynnościach dnia codziennego, usługi zdrowotne, ochrona przed przemocą), socjalnego (świadczenia zapewniające jakość życia) i społecznego (udział w życiu społecznym). Osoby z niepełnosprawnościami wciąż są postrzegane przez pryzmat swojej obniżonej sprawności, kluczem do sukcesu powinna być zatem identyfikacja barier, które osoby te spotykają na swojej drodze. Pozwoli to na prawidłowe interakcje

między osobami z dysfunkcjami a barierami związanymi z postawami ludzkimi i oddziaływaniem środowiska.

Wspieranie osób z niepełnosprawnością jest zadaniem publicznym o charakterze ponadgminnym, realizowanym przez powiat. Działania te w zakresie m.in. rehabilitacji społecznej realizowane są przez PCPR w Raciborzu i obejmują:

- dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych
- dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych
- dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,
- dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- dofinansowanie tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika,
- tworzenie i nadzór merytoryczny nad działalnością Warsztatu Terapii Zajęciowej w Raciborzu (WTZ w Raciborzu), którego finansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) oraz własnych powiatu prowadzi Referat Spraw Społecznych Starostwa Powiatowego w Raciborzu.

Efektami działalności PCPR w Raciborzu jest przeciwdziałanie wykluczeniu osób z niepełnosprawnościami w wielu obszarach.

Środki na przedstawione powyżej działania pochodzą z budżetu państwa przekazywane powiatom poprzez PFRON. Dodatkowo co najmniej 10% środków na sfinansowanie bieżącej działalności WTZ w Raciborzu pochodzi z dochodów własnych powiatu raciborskiego. Wkład w finansowanie działalności Warsztatu mają także jego uczestnicy poprzez sprzedaż wykonanych przez siebie prac. Nawet ta, niewielka procentowo partycypacja w budżecie jednostki, pozwala na podniesienie poziomu samooceny uczestników WTZ w Raciborzu.

Wpisaniem się w cel strategiczny podniesienia poziomu aktywizacji osób z niepełnosprawnościami była niewątpliwie realizacja programu pilotażowego „Aktywny samorząd” realizowanego ze środków PFRON. Głównymi obszarami wsparcia realizowanymi w projekcie były:

- likwidacja bariery transportowej poprzez doposażenie i dostosowanie posiadanego samochodu do potrzeb danej osoby z niepełnosprawnościami, dofinansowanie pozyskanie prawa jazdy,
- likwidacja barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym poprzez pomoc przy zakupie sprzętu komputerowego i oprogramowania,

- dofinansowanie szkoleń informatycznych, zakup oprogramowania dla osoby z dysfunkcją wzroku lub dysfunkcją słuchu, serwis komputerowy,
- likwidacja barier w poruszaniu się poprzez pomoc przy zakupie wózka elektrycznego, pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej pojazdu, pomoc przy zakupie protez wysokiej jakości,
 - pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej,
 - pomoc w uzyskaniu wykształcenia wyższego.

Pomoc oferowana w tak skonstruowanym projekcie:

- indywidualizowała potrzeby uczestników i dostosowywała je do konkretnych oczekiwań,
- zwiększała szansę uczestników na samodzielność,
- zwiększała szanse uczestników na podjęcie pracy,
- dawała możliwość równoprawnego udziału w społeczeństwie informacyjnym,
- prowadziła osoby z niepełnosprawnością do pełniejszego udziału we wszystkich obszarach życia społecznego (inkluzyjność),
- znacząco zwiększała samodzielność życiową niepełnosprawnego uczestnika.

W trakcie realizacji poprzedniej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych powstał Program Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Powiecie Raciborskim na latach 2019 – 2025.

Celem programu jest eliminacja lub minimalizacja barier ograniczających uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, zawodowym, dostępie do edukacji oraz rozpowszechnianie wiedzy o usługach świadczonych przez jednostki organizacyjne Powiatu Raciborskiego. Istotnym elementem jest adresowanie programu nie tylko do osób z niepełnosprawnością i jej najbliższych, ale także do wielu grup wchodzących w skład środowiska lokalnego. Program jest kontynuacją realizowanych w latach wcześniejszym programów, z uwzględnieniem zmian zachodzących w lokalnym środowisku.

Do najistotniejszych działań realizowanych w programie należą:

- ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami (ON) dostępu do obiektów użyteczności publicznej będących własnością powiatu,
- tworzenie warunków do swobodnego przemieszczania się ON,
- współpraca z gminami w likwidacji barier architektonicznych w ciągach dróg gminnych, stosownie do parametrów właściwych dla ON,
- stworzenie ON korzystnych warunków do samodzielnego funkcjonowania w środowisku, a także ich aktywizacja społeczna,
- finansowanie działania instytucji pomocy i integracji społecznej,
- umożliwienie aktywizacji zawodowej,

- prezentowanie problematyki ON na powiatowych nośnikach informacji w celu przełamania stereotypów i uprzedzeń.

Co istotne, program określa potrzeby w zakresie instytucjonalnej pomocy osobom z niepełnosprawnościami. Do najważniejszych należą:

- utworzenie Zakładu Aktywności Zawodowej,
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy typu A,
- utworzenie Terapeutycznej Świetlicy Środowiskowej.

Wypracowane cele i wnioski z realizacji tego Programu są włączone do niniejszego dokumentu.

W siedzibie Starostwa Powiatowego w Raciborzu funkcjonuje Ośrodek Informacji dla Osób Niepełnosprawnych utworzony przy wsparciu finansowym PFRON. Obecnie działalność Ośrodka w całości finansuje Powiat Raciborski ze środków własnych. W Ośrodku można uzyskać wszelkie informacje związane z prawami osób niepełnosprawnych, możliwościami wsparcia rzeczowego i finansowego oraz instytucjami i organizacjami, które czynnie wspierają to środowisko. Informacje i porady można uzyskać w sposób bezpośredni w siedzibie Ośrodka lub drogą elektroniczną, telefonicznie lub poprzez stronę internetową Ośrodka.

Miejsce to odwiedza około 100 osób miesięcznie (osoby z niepełnosprawnością, ich rodziny i opiekunowie osób zależnych). Szczególnym zainteresowaniem cieszą się porady z zakresu ulg, uprawnień oraz możliwości skorzystania ze wsparcia finansowego, a także uzyskanie informacji o sposobie uzyskania nieodpłatnych porad prawnych.

Pracownik Ośrodka ściśle współpracuje z PCPR w Raciborzu, uzyskując od kadry Centrum wsparcie merytoryczne i informacyjne. W jego opinii sytuacja osób niepełnosprawnych w powiecie oceniana jest jako „przyzwoita; nie schodzimy poniżej pewnego poziomu”. Pozytywnie ocenia działania związane z przystosowaniem infrastruktury lokalnej do potrzeb niepełnosprawnych. Pytany o potrzeby środowiska, zwraca szczególną uwagę na dostęp do informacji o możliwościach i usługach we wszystkich obszarach związanych z życiem osób z niepełnosprawnościami, a także pozyskaniem środków na potrzeby własne.

Kwestie dostępu do informacji są szczególnie istotne dla osób niepełnosprawnych z mniejszych miejscowości. Często pojawia się tutaj wykluczenie transportowe, uniemożliwiające bezpośredni kontakt z podmiotami i instytucjami udzielającymi wsparcia niepełnosprawnym (niestety zdarzyły się także incydentalne przypadki odmowy przewozu transportem publicznym osób na elektrycznych wózkach inwalidzkich).

Kolejnym istotnym elementem mającym wpływ na jakość życia osób niepełnosprawnych w na terenie powiatu raciborskiego jest integracja środowiska. Jej zwiększenie pozwoli na artykułowanie interesów grupowych, działania wspólnotowe mogące powodować zwiększenie aktywności i motywacji związanej z wyjściem poza „sferę komfortu”. W tej kwestii „są jeszcze duże przestrzenie do zagospodarowania”. Zwiększa się oferta czasu wolnego, w której mogą uczestniczyć osoby z niepełnosprawnościami, szczególnie szeroka jest ona w Raciborzu.

Poza PCPR w Raciborzu i OPS-mi na terenie powiatu raciborskiego funkcjonuje szereg instytucji działających na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych tworzących „sieć wsparcia”. Należą do nich m.in.:

- Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Raciborzu przy ul. Gamowskiej 3,
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Raciborzu przy ul. Jana 14,
- Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Kuźni Raciborskiej przy ul. Klasztornej 1,
- Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Nieśłyszących i Słabo Słyszących w Raciborzu przy ul. Karola Miarki 4,
- Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Rudach przy ul. Szkolnej 2,
- Zespół Szkół Specjalnych w Raciborzu przy ul. Królewskiej 19,
- Szkoły i przedszkola z oddziałami integracyjnymi,
- Raciborskie Centrum Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przy ul. Rzeźniczej 8,
- Caritas Diecezji Opolskiej Rejon Racibórz przy ul. Kozielskiej 65,
- Polski Czerwony Krzyż – Oddział Okręgowy w Raciborzu przy ul. Adama Mickiewicza 12/1,
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Sięgaj wyżej” w Raciborzu przy ul. Królewskiej 19,
- Stowarzyszenie PERSONA na rzecz Promocji i Ochrony Zdrowia Psychicznego w Raciborzu przy ul. Karola Miarki 7/1,
- Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Ich Otoczenia „Spektrum” w Raciborzu, przy ul. Piastowskiej 29,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Dzieci, Młodzieży i Rodziny „Pomocna Dłoń” w Raciborzu przy ul. Żółkiewskiego 22,
- Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Osób Niepełnosprawnych „DOM” w Raciborzu przy ul. Grzonki 1,
- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział w Raciborzu przy ul. Żorskiej 2,
- Klub Amazonek przy Caritas w Raciborzu przy ul. Rzeźniczej 8,

- Polski Związek Niewidomych – Okręg Śląski, Koło w Raciborzu przy ul. Londzina 46/7,
- Polski Związek Głuchych – Koło Terenowe w Raciborzu przy Placu Wolności 12/1,
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Oddział Rejonowy w Raciborzu przy ul. Staszica 27,
- Polski Komitet Zwalczenia Raka – Raciborskie koło przy ul. Rzeźniczej 8.

Wsparcie społeczne osób z niepełnosprawnościami winno uwzględniać wiele obszarów, m.in. bezpieczeństwo ekonomiczne, zdrowie, opiekę, bezpieczeństwo w środowisku zamieszkania, czas wolny, edukację, mieszkalnictwo.

Analizując dokumenty strategiczne gmin z terenu powiatu raciborskiego, lokalne badania demoskopijne oraz wnioski ze spotkań ekspertów w ramach prac nad strategią można stwierdzić, iż osoby niepełnosprawne w powiecie potrzebują wsparcia i pomocy w postaci:

- osób wspierających (asystent osoby niepełnosprawnej, wolontariuszy, osób pomagających w codziennych czynnościach),
- zwiększenia dostępu do ośrodków rehabilitacyjnych,
- tworzenia klubów integracyjnych,
- działań przeciwstawiających się wykluczeniu społecznemu i zawodowemu osób niepełnosprawnych ich rodziców i opiekunów, szczególnie dorosłych osób ze znaczną niepełnosprawnością intelektualną, sprzężeniami i w spektrum autyzmu,
- stworzenia Środowiskowego Domu Samopomocy typu D dla osób ze sprzężeniami i w spektrum autyzmu,
- zainicjowania/wsparcia programu „Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe”,
- kontynuacji/stworzenia usługi oferty wytchnieniowej,
- przygotowanie oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w ferie i wakacje,
- zmiany postaw społecznych (zrozumienie, empatia, działania w zakresie socjalizacji społeczeństwa),
- zmiany postaw osób niepełnosprawnych,
- dalszej pracy nad likwidacją barier architektonicznych, przyczyniającej się do wzrostu dostępności instytucji publicznych.

Dzięki wiedzy o potrzebach środowiskowych osób z niepełnosprawnościami instytucje i organizacje angażujące się w ich wsparcie mogą efektywniej zmieniać profil, natężenie, zakres usług, czy też rozwijać działalność dostosowaną do realnych

potrzeb beneficjentów. Jednak, aby tak się stało konieczna jest intensywniejsza integracja środowiskowa i międzyinstytucjonalna.

Wsparcie społeczne osób z niepełnosprawnościami winno uwzględniać wiele obszarów, m.in. bezpieczeństwo ekonomiczne, zdrowie, opiekę, bezpieczeństwo w środowisku zamieszkania, czas wolny, edukację, mieszkalnictwo.

Seniorzy

W Polsce mamy do czynienia ze zjawiskiem podwójnego starzenia się ludności. Oznacza to, że starzeje się cała populacja, ale też w szybkim tempie przybywa osób starszych. Jest to efekt rozwoju społecznego, rozwoju wiedzy i technologii medycznej oraz możliwości poszczególnych jednostek ochrony zdrowia. Efekt ten wiąże się z potrzebą zapewnienia wsparcia i opieki rosnącej populacji osób niesamodzielnych, a w szczególności seniorom 80 plus. Przewiduje się, że w 2026 r. rozpocznie się dynamiczny wzrost liczby osób w wieku 80 lat i więcej, co będzie efektem wchodzenia w okres starości powojennego wyżu demograficznego. Pomiędzy rokiem 2026 a rokiem 2040 liczba osób w wieku 80 lat i więcej zwiększy się z 1,7 mln osób do 3,4 mln.

Cechą polskiego społeczeństwa jest "feminizacja starości". Wśród populacji osób w starszym wieku większość stanowią kobiety (na 100 mężczyzn przypadają 142 kobiety). Kolejną cechą jest proces „singularyzacji”. Jej wyrazem jest wysoki odsetek osób starszych, prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe.

Obecny system wsparcia seniorów opiera się z jednej strony na opiece sprawowanej przez rodziny, a z drugiej na świadczeniach opiekuńczych realizowanych przez duże placówki.

Jednocześnie zanikają rodziny wielopokoleniowe, dotychczas zwyczajowo zaangażowane w opiekę nad najstarszymi, wzrasta liczba seniorskich gospodarstw jednoosobowych i osób wymagających stałej opieki medycznej, nie zawsze możliwej do świadczenia w środowisku domowym czy najbliższym otoczeniu. W obliczu postępujących zmian demograficznych wydolność systemu opieki senioralnej stale spada, zmniejszając szanse na efektywną deinstytucjonalizację.

Zgodnie ze obecnymi rekomendacjami, które kładą nacisk na pozostawienie jak najdłużej osób starszych w miejscu zamieszkania, pobyt w DPS-ach lub innej placówce opieki całodobowej powinien być ostatecznością. Proces deinstytucjonalizacji rekomendowany przez Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny powinien być rozumiany „nie tyle jako dążenie do zamknięcia zakładów opieki, ale jako proces rozwoju usług opiekuńczych na poziomie rodziny i lokalnej

społeczności, który miałby umożliwić pozostawanie przez osobę potrzebującą pomocy jak najdłużej w swoim środowisku zamieszkania”.

Uwzględniając cele strategiczne zakładające wzrost jakości usług świadczonych seniorom należy dokonać lokalnej analizy, szczególnie wzrostu udziału i liczby osób w wieku 80 lat i więcej, co pozwoli na racjonalne planowanie działań i związanych z tym kosztów. Według ekspertyz krajowych w 2035 r. wśród osób w wieku 65 plus prawie co dziesiąta będzie wymagała codziennego wsparcia.

Analizując populację osiemdziesięciolatków w regionie, Powiat Raciborski lokuje się na wysokim, szóstym miejscu z odsetkiem 5,2% ogółu mieszkańców. Najwyższe wskazania mają – m. Zabrze – 6,1%, m. Katowice – 5,9% i m. Bytom – 5,4%. Najniższy odsetek ma m. Żory – 3,2% i Powiat Pszczyński – 3,2%. Wśród gmin o największym odsetku mieszkańców po 80 roku życia znajdują się gminy z terenu powiatu raciborskiego – gmina Rudnik – 5,9%, gmina Pietrowice Wielkie – 5,7%, gmina Nędza – 5,6% oraz m. Krzanowice 5,5%.

Osoby niesamodzielne wymagają szczególnego wsparcia ze strony systemu pomocy społecznej oraz służby zdrowia. Problemem tej rosnącej grupy jest coraz mniejszy potencjał ilościowy opiekunów nieformalnych/rodzinnych zdolnych do podjęcia obowiązków opiekuńczych. Opiekunowie rodziny pełniący swoją funkcję przez dłuższy czas w pierwszym rzędzie wymagają wsparcia wytchnieniowego, pozwalającego na regenerację sił i podreperowanie zdrowia.

We wszystkich gminach powiatu raciborskiego podejmowano w ostatnich latach działania mające na celu dostosowanie oferty usług opiekuńczych do potrzeb lokalnych środowisk. Ośrodki pomocy społecznej diagnozowały problem i starały się poszerzać zakres świadczonych usług. W latach 2015 – 2018 nastąpił znaczący wzrost liczby osób objętych usługami opiekuńczymi i pomocowymi (ponad 60%). Lata 2019 – 2021 jako czas ograniczeń uniemożliwiły poznanie zarówno zasięgu i zakresu usług, jak i efektywnego pomiaru skali potrzeb nestorów.

Dostępne dane uwzględniają wyłącznie usługi świadczone przez instytucje gminne, nie uwzględniają usług świadczonych przez sektor prywatny, usług nieformalnych częściowo odpłatnych, czy sąsiedzkich szczególnie nasilonych w okresie pandemicznym. W obecnym czasie, po wygaszeniu pandemii zwiększa się szansa na efektywne zdiagnozowanie potrzeb społecznych w analizowanym obszarze. Wnioski płynące z gmin wskazują na potrzebę wsparcia emocjonalnego seniorów i przygotowania oferty usług również w tym zakresie. Długotrwały okres izolacji pandemicznej i obawy związane z sytuacją na Ukrainie, podkopują stabilność emocjonalną seniorów.

W ostatnim czasie zaniepokojenie wzbudza również sytuacja gospodarcza oraz postępująca inflacja powodująca znaczny wzrost kosztów życia, co pociąga

za sobą wzrost ceny usług publicznych, w tym opiekuńczych, ponoszonych przez gminy i Powiat Raciborski. Może to, w powiązaniu ze wzrastającą liczbą potencjalnych odbiorców powodować trudności w zaspokojeniu narastających potrzeb seniorów a nawet utrzymaniu stanu obecnej oferty.

W tym kontekście należy przeanalizować szanse na stworzenie komplementarnych rozwiązań łączących usługi publiczne ze wsparciem sąsiedzkim i środowiskowym. Doświadczenia z okresu pandemii wskazują na znaczny potencjał w wielu społecznościach lokalnych i możliwość inicjowania modelu partycypacyjnego w obszarze pomocy seniorom.

W „Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020 – 2030” zawarto cele strategiczne poświęcone problematyce osób starszych. Do najistotniejszych należą:

- rozwój warunków sprzyjających aktywnemu i pełnemu uczestnictwu osób starszych w życiu społecznym,
- dostosowanie systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa.
- kreowanie polityki senioralnej celem zaspokojenia potrzeb osób starszych i umożliwienie im wykorzystania ich zasobów do rozwoju społeczności lokalnych,
- rozwój narzędzi lokalnej polityki senioralnej (np. programy, strategie), mającej na celu wszechstronne wsparcie ukierunkowane na zaspokojenie potrzeb zawodowych, społecznych, zdrowotnych i edukacyjnych osób starszych,
- włączenie seniorów w opiniowanie i konsultowanie rozwiązań w zakresie regionalnej polityki senioralnej,
- rozwijanie opieki środowiskowej w społecznościach lokalnych ukierunkowanej na wsparcie niesamodzielnych seniorów,
- tworzenie sieci wsparcia opartych na zasobach indywidualnych (rodzina, otoczenie) i zasobach instytucjonalnych: Podnoszenie jakości i dostępności usług, w tym opiekuńczo – pielęgnacyjnych, dostosowanych do potrzeb seniorów, świadczonych w miejscu zamieszkania,
- opracowywanie i wdrażanie modelowych rozwiązań z zakresu koordynacji systemów wsparcia osób niesamodzielnych (w tym z niepełnosprawnościami).
- opracowywanie i wspieranie programów wspomaganie opiekunów rodzinnych i opiekunów nieformalnych,
- niwelowanie barier w dostępie seniorów do rynku dóbr i usług,
- wspieranie inicjatyw nakierowanych na rozwój usług czasu wolnego i infrastruktury rekreacyjnej,
- edukowanie na temat bezpiecznego korzystania z rynku dóbr i usług przez osoby starsze,
- tworzenie warunków sprzyjających aktywności zawodowej seniorów.

- promowanie pozytywnego wizerunku osób starszych.

Cele te powinny być realizowane na wszystkich szczeblach samorządowych, zgodnie z możliwościami, potrzebami i zakresem delegowanych zadań i obowiązków.

Na poziomie Powiatu Raciborskiego zaplanowano realizację szeregu działań na rzecz seniorów. Zmierzają one do podniesienia jakości życia osób starszych poprzez zwiększenie dostępności usług zdrowotnych i opiekuńczych oraz tworzenie i popularyzację działań umożliwiających aktywne starzenie się (np. w zakresie kultury i edukacji). Samorząd powiatowy w sposób bezpośredni lub pośredni wspiera inicjatywy nakierowane na rozwój usług czasu wolnego i infrastruktury rekreacyjnej.

Seniorzy, którzy ze względów zdrowotnych, rodzinnych czy społecznych nie są w stanie samodzielnie funkcjonować w środowisku lokalnym mogą znaleźć swoje miejsce w placówkach opiekuńczych.

Na terenie powiatu raciborskiego funkcjonują trzy domy pomocy społecznej obejmujące swoimi usługami grupy wymagające stałej opieki:

Tabela nr 11. Koszty utrzymania mieszkańca w DPS-ach funkcjonujących na terenie powiatu raciborskiego w latach 2019 – 2021.

Nazwa domu	Typ domu	Liczba miejsc	Koszt utrzymania mieszkańca 2019 r. (zł)	Koszt utrzymania mieszkańca 2020 r. (zł)	Koszt utrzymania mieszkańca 2021 r. (zł)
DPS „Złota Jesień” w Raciborzu	dla osób w podeszłym wieku	208	3 680,00	3 920,00	4 109,00
DPS w Racibórz przy Placu Jagiełły 3	dla przewlekle psychicznie chorych	170	3 134, 00	3 318,00	3 404,00
DPS „Różany Pałac” w Krzyżanowicach	dla dzieci, młodzieży i dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	60	3 721, 00	4 043,00	4 385, 00

Źródło: PCPR w Raciborzu.

Analizując powyższe dane należy zauważyć stopniowy wzrost kosztu utrzymania mieszkańca rok do roku. Koszty utrzymania mieszkańca w roku 2022 są jeszcze wyższe i wynoszą:

- DPS „Złota Jesień” w Raciborzu – 4 707,00 zł,
- DPS w Raciborzu przy Placu Jagiełły 3 – 3 853,00 zł,
- DPS „Różany Pałac” w Krzyżanowicach – 4 937,00 zł.

Podwyżki mediów i dwucyfrowa inflacja rodzą obawy o utrzymanie miesięcznego kosztu utrzymania w kolejnych latach na niezmiennym poziomie.

Dom Pomocy Społecznej „Złota Jesień” w Raciborzu przy ul. Grzonki 1 jest jednostką stacjonarną o zasięgu ponadlokalnym, przeznaczoną dla osób w podeszłym wieku, spełniającą wszystkie standardy wymagane dla domów pomocy społecznej. Jednostka przyjmuje osoby skierowane przez PCPR w Raciborzu. Dom posiada blisko 40 – letnią tradycję w świadczeniu usług opiekuńczych, zapewnianiu całodobowej opieki i zaspokajaniu niezbędnych potrzeb w zakresie: potrzeb bytowych, usług opiekuńczych, zdrowotnych (w tym rehabilitacyjnych) i wspomagających.

DPS zapewnia wysoki standard pobytu, pensjonariusze mieszkają w jedno lub dwuosobowych pokojach. Budynek pozbawiony jest barier architektonicznych. Ciągi komunikacyjne, windy, drzwi pomieszczeń dostosowane są do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Jednostka posiada bardzo dobrą bazę pomieszczeń o wysokim standardzie użytkowym i funkcjonalnym. Zaplecze rehabilitacyjne umożliwia wykonywanie pełnego wachlarza ćwiczeń i zabiegów rehabilitacyjnych. Do prowadzenia zajęć terapeutycznych przeznaczone są pracownie: kulinarna, rękodzieła, muzykoterapii. Na terenie Domu znajduje się gabinet fryzjerski, kosmetyczny, kawiarenka, sklep. Dla odwiedzających dostępne są pokoje gościnne. Otoczenie Domu stanowią tereny zielone przystosowane do zajęć rekreacyjno – wypoczynkowych.

W ostatnich latach zmniejszała się liczba osób kierowanych przez ośrodki pomocy społecznej do DPS „Złota Jesień”. Począwszy od czerwca 2022 r. zmniejszono liczbę miejsc w DPS-ie z 208 do 190.

Zastanawia sukcesywny spadek liczby osób ubiegających się o miejsce w tej placówce, zważywszy na trendy demograficzne i wskazywane już wcześniej problemy z opieką długoterminową w środowisku lokalnym.

Kierownictwo, charakteryzując mieszkańców zauważa, że na przestrzeni ostatnich lat zmieniła się ich specyfika. Przybywa osób trafiających do DPS-u w ostatnim stadium swojego życia. Są to osoby schorowane, często w znacznym stopniu niepełnosprawne, umieszczane w Domu w sytuacji, gdy opieka w miejscu zamieszkania staje się niemożliwa lub bardzo trudna. Wymaga to od kadry Domu intensyfikacji opieki pielęgnacyjnej i długotrwałych działań rehabilitacyjnych. Mieszkańcy w takiej sytuacji nie są w stanie uczestniczyć we wszystkich formach aktywności oferowanej przez kadrę DPS, a pobyt ogranicza się często jedynie do korzystania z usług pielęgnacyjnych i rehabilitacyjnych.

Staraniem Dyrekcji DPS-u w ostatnim okresie uzyskano dla mieszkańców usługę „rehabilitacji domowej”. Każda osoba o co najmniej znacznej niepełnosprawności,

posiadająca skierowanie lekarskie uzyska 80 h zabiegów rehabilitacyjnych w miejscu pobytu.

Ze względu na zmniejszenie liczby osób przebywających w obiekcie pojawił się zasób noclegowy, który jest przygotowywany do prowadzenia usług wytchnieniowych, tak potrzebnych rodzinom opiekującym się osobami zależnymi.

W celu zmniejszenia ciągle rosnących kosztów utrzymania poczyniono starania przeprowadzenia audytu kosztów ocieplenia siedziby DPS-u. Przy wsparciu władz Powiatu Raciborskiego możliwe jest przygotowanie projektu pozyskania środków na ten cel.

Dom Pomocy Społecznej w Raciborzu przy Placu Władysława Jagiełły 3 zwany zwyczajowo „Domem św. Notburgi”, prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Maryi Niepokalanej Prowincja Polska z siedzibą we Wrocławiu przy ul. Kardynała Bronisława Kominka 3/5. Dom przeznaczony jest dla osób przewlekle psychicznie chorych. Zamieszkuje go 170 osób (105 kobiet i 65 mężczyzn) w zróżnicowanym wieku (najmłodszy mieszkaniec ma lat 20, najstarszy 93), choć dominują osoby w przedziale wiekowym 40 – 55. Największą grupę mieszkańców stanowią osoby chore na schizofrenię. Kierowane tam osoby, z reguły ze względu na stan zdrowia, pozostają w DPS-ie na wiele lat, często do końca swojego życia. Osoby te są otoczone wsparciem i specjalistyczną opieką lekarską. Mieszkańcy DPS-u tworzą zintegrowaną, wspierającą się społeczność, czego dowiódł trudny okres pandemii. Na terenie obiektu prowadzone są działania rehabilitacyjne i aktywizacyjne, dostosowane do potrzeb i możliwości mieszkańców.

Kadra w codziennej działalności ściśle współpracuje z PCPR w Raciborzu, OPS w Raciborzu, Sądem Rejonowym w Raciborzu, a także rodzinami i opiekunami prawnymi swoich podopiecznych.

Wśród problemów związanych z prowadzeniem domu Siostry wymieniają:

- ewentualne braki kadrowe dotyczące personelu opiekuńczego i medycznego, DPS nie jest w stanie zaproponować stawek konkurencyjnych wobec innych podmiotów,
- utrudnienia związane z funkcjonowaniem w zabytkowym obiekcie, obecnie niezbędne jest wymiana windy umożliwiającej transport mieszkańców,
- problemy „spadkowe” – środki finansowe pozostawione przez mieszkańców DPS-u, którzy nie pozostawili testamentu, przeznaczane na skarb Państwa, co wymaga zaangażowania się przez dyrekcję Domu w sprawy proceduralno – sądowe; jednocześnie środki będące przecież własnością długoletnich mieszkańców, nie zasilają budżetu tej wspólnoty, jest to problem wielu domów pomocy społecznej i na pewno domaga się zmiany rozwiązań prawnych przy wsparciu władz samorządowych.

Dom Pomocy Społecznej „Różany Pałac” w Krzyżanowicach przy ul. Kolejowej 4 jest placówką stałego pobytu o zasięgu ponadlokalnym, prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Maryi Nieustającej Pomocy z siedzibą władz generalnych w Krzyżanowicach przy ul. Kolejowej 4, jest przeznaczony dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie. Przedmiotem działalności Domu jest zapewnienie całodobowej opieki oraz świadczenie usług bytowych, opiekuńczych i wspomagających, a także zapewnienie możliwości realizacji potrzeb edukacyjnych.

W ostatnim okresie pomimo pandemii realizowano działania zgodnie z wcześniej założonym planem. Kadra merytoryczna podejmuje działania aktywizujące na terenie domu i poza nim (zajęcia kulinarne, wycieczki, wyjazdy, pielgrzymki), a także spotkania integracyjne w środowisku lokalnym (ściśła współpraca z SP w Bieńkowicach).

Mieszkanki otoczone są zindywidualizowaną opieką medyczną i pielęgnacyjną, nie zaniedbuje się także działań rehabilitacyjnych (turnusy rehabilitacyjne dofinansowywane przez PFRON i bieżący proces w DPS). Kierownictwo stara się pozyskać darowizny rzeczowe i finansowe na rzecz domu (w 2021 r. było to około 50 tys. zł) oraz dodatkowe środki pieniężne dla efektywnie i ciężko pracującego personelu. Dobrze układa się też współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami, np. firma EKO-OKNA S.A. wspomaga rozbudowę infrastruktury mieszkalnej i rehabilitacyjnej DPS.

Wsparcie społeczne seniorów (w tym seniorów z niepełnosprawnościami) powinno uwzględniać wiele obszarów. Wśród tych obszarów powinno znaleźć się m.in. bezpieczeństwo ekonomiczne, zdrowie, opieka, bezpieczeństwo w środowisku zamieszkania, czas wolny, edukacja, mieszkalnictwo. Proces ten nie eliminuje instytucji opieki stacjonarnej, jedynie może zmieniać ich profil, natężenie, zakres usług, czy też rozwijać działalność dostosowaną do potencjalnych beneficjentów.

W Polsce nie istnieje jeden spójny, przejrzysty finansowany system opieki długoterminowej. Usługi opieki długoterminowej realizowane są w ramach trzech podsystemów:

- opieka nieformalna – rodzinna i świadczona przez osoby z najbliższego otoczenia,
- opieka formalna – usługi systemu pomocy społecznej,
- opieka formalna – usługi opieki długoterminowej systemu ochrony zdrowia.

Na poziomie lokalnym utrudnia to wypracowanie systemu dopasowującego konkretne, kompleksowe usługi do potrzeb jednostkowych. Dodatkowym problemem jest niewystarczająca i nisko opłacana, czasami "wypalona zawodowo" kadra, brak kompetentnych realizatorów usług społecznych w gminach, a często także

niedoinwestowana lub nienadążająca za potrzebami środowiskowymi infrastruktura lokalna.

Koncepcja deinstytucjonalizacji zakładająca przechodzenie od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej, w wymiarze społecznym odnosi się przede wszystkim do procesu rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnym. Proces ten powinien być postrzegany jako działanie o wieloletniej perspektywie. Wypracowanie systemu realnego, kompleksowego wsparcia o charakterze lokalnym, musi być poprzedzone analizą możliwości realizowania usług środowiskowych i domowych, a następnie ich zaprojektowaniem i pilotażem w środowisku. Zbyt szybka deinstytucjonalizacji może prowadzić do demontażu lokalnego systemu pomocowego z ewidentną szkodą dla środowisk i jednostek otrzymujących wsparcie.

Obecnie w związku z problemami gospodarczymi i inflacją samorzady lokalne zostały postawione w trudnej sytuacji. Wzrastające koszty utrzymania infrastruktury i finansowania wielu obszarów (w tym lokalnej pomocy społecznej) rodzą obawę o możliwość realizowania różnorodnych zadań ze środków publicznych. Naturalnym mechanizmem staje się ograniczanie kosztów i wywiązywanie się jedynie z działań wymaganych ustawowo, jednocześnie problemy i potrzeby środowisk lokalnych nasilają się.

W tej sytuacji merytoryczna współpraca pomiędzy samorządami lokalnymi, instytucjami organizującymi, nadzorującymi i świadczącymi usługi społeczne zwiększa szanse na utrzymanie ich zakresu i jakości.

System zabezpieczenia społecznego dla seniorów w Polsce był programowany przez ostatnie dwie dekady przez pryzmat ochrony sytuacji materialnej i zabezpieczenia bytu osób starszych poprzez świadczenia emerytalne i rentowe. W systemie zabezpieczenia społecznego w mniejszym stopniu zwracano uwagę na usługi społeczne. Obecnie, jednym z ważniejszych zadań stojących przed państwem i instytucjami wspierającym seniorów jest stworzenie i dostarczenie adekwatnych usług społecznych i socjalnych dla osób starszych w odpowiedzi na życiowe problemy tej grupy.

Analiza gminnych dokumentów strategicznych, lokalnych diagnoz i informacji zebranych na warsztatach strategicznych wskazuje na problemy i potrzeby artykułowane przez seniorów i ekspertów Powiatu Raciborskiego w obszarze wsparcia tej grupy społecznej:

- potrzeba utworzenia Dziennego Domu Pomocy Społecznej,
- tworzenie kłojnych miejsc spotkań dla osób starszych i samotnych (Kluby Seniora),
- uzyskiwanie funduszy na lokalne usługi społeczne adresowane do seniorów,

- poszerzenie oferty wsparcia zdrowotnego (rehabilitacja i leczenie specjalistyczne),
- wypracowanie rozwiązań lokalnych w sytuacji „wykluczenia energetycznego” seniorów,
- tworzenie polityki lokalnej nakierowanej na wszystkich seniorów; pomoc w zachowaniu jak najdłuższej samodzielności poprzez aktywność na wielu polach,
- upowszechnianie i wspieranie wolontariatu senioralnego,
- wsparcie dla rodziny opiekującej się osobą zależną,
- poszerzenie oferty programów pomocy psychologicznej, psychoterapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób starszych,
- tworzenie usług opieki dziennej i wytchnieniowej,
- tworzenie efektywnej polityki informacyjnej dla i na rzecz seniorów, przeciwdziałanie marginalizacji,
- diagnoza możliwości usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych w miejscu zamieszkania,
- potrzeba stołówki dla starszych i samotnych sygnalizowana przez niektóre gminy (w kontekście singularyzacji).

Rynek pracy i edukacja

Rynek pracy

Obecna sytuacja na krajowym rynku pracy jest w kategoriach statystycznych więcej niż zadowalająca. Analizując wstępne wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w drugim kwartale 2022 r., zauważa się wysokie współczynniki: aktywności zawodowej osób w wieku 15 – 89 lat wynoszący – 57,9% i zatrudnienia w tej samej grupie wiekowej 56,4%. Populacja osób bezrobotnych w wieku 15 – 74 lata liczyła 454 tys. Większość zbiorowości bezrobotnych w analizowanym okresie stanowiły kobiety – 52,6%, a biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania mieszkańcy miast.

Ograniczenie bezrobocia w ostatnim roku odnotowano we wszystkich analizowanych subpopulacjach. Nadal największe bezrobocie notuje się wśród najmłodszych (od 18 do 24 lat), dla których stopa bezrobocia wynosiła – 8,9%. Największą populację bezrobotnych w ostatnim czasie stanowiły osoby, które straciły pracę – 43,9%. Udział osób powracających do pracy po przerwie wynosił – 27,6%, a podejmujących pracę po raz pierwszy – 14,4%.

Z grupy 344 tys. osób bezrobotnych, poprzednio pracujących 19 tys. osób jako przyczynę zaprzestania ostatnio wykonywanej pracy podało sytuację spowodowaną pandemią COVID-19. Tak więc, co czwarta osoba została bez pracy w 2021 r. z powodu epidemii. W analizowanym okresie przeciętny czas poszukiwania pracy wynosił 8,7 miesiąca (rok wcześniej 8,1 miesiąca).

W drugim kwartale 2022 r. populacja osób biernych zawodowo liczyła – 42,1%.

W przypadku osób biernych zawodowo w wieku produkcyjnym najczęstszymi deklarowanymi przyczynami bierności były :

- nauka i podnoszenie kwalifikacji – 29,3%,
- choroba i niepełnosprawność – 24,1%,
- obowiązki rodzinne – 19,3%,
- emerytura – 9,2%,
- zniechęcenie bezskutecznością poszukiwana pracy – 1,2%.

Sytuacja zatrudnieniowa na przestrzeni ostatnich lat w naszym regionie ulega systematycznej poprawie. Poniższa tabela prezentuje zaobserwowane zmiany w wybranych kategoriach.

Tabela nr 12. Tendencje bezrobocia w województwie śląskim w latach 2020 – 2021.

Wyszczególnienie	31.12. 2020 r.	31.12. 2021 r.	Uwagi
Stopa bezrobocia rejestrowanego	4,9%	4,2%	Duże zróżnicowanie natężenia bezrobocia w regionie (od 1,8% do 8,4%)
Liczba bezrobotnych ogółem	91 032 osoby	7 634 osoby	Ogłoszona w marcu 2020 r. pandemia wpływa na rynek pracy, mimo tego spadek bezrobocia we wszystkich powiatach co dalej, brak zakończenia ?
Bezrobotne kobiety	49 851 osób	41 782 osoby	Mimo spadku stopy bezrobocia, spadek udziału kobiet w tej grupie jest niewielki, w kilku powiatach widoczna jest znacząca nadreprezentacja kobiet (ponad 60 %)
Długotrwale bezrobotni	37 793 osoby	39 054 osoby	Wzrost udziału subpopulacji w ciągu roku o 9,7% z 41,5% w 2020r. do 51,2% w 2021r.
Bezrobotni niepełnosprawni	5 543 osoby	5 979 osób	Wzrost roczny o 7,9%, przy udziale ON w całej populacji zarejestrowanych bezrobotnych w wysokości 7,8%. Dominacja mężczyzn
Wolne miejsca pracy i aktywizacji zawodowej zgłoszone w ciągu roku	124 150 ofert	162 460 ofert	10,4% to miejsca subsydiowane (głównie staże)
Zwolnienia grupowe	6 934 osoby	2 339 osób	
Liczba zarejestrowanych Napływ	131 571 osób	111 967 osób	Rejestrujący bez kwalifikacji 30,9%, bez doświadczenia zawodowego 18,7%

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy Katowicach.

Liczba bezrobotnych, zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy na terenie województwa śląskiego, w końcu sierpnia 2022 r. w dalszym ciągu wykazywała tendencję spadkową i wynosiła prawie 68 tysięcy osób. W powiatach niezmiennie notowane jest terytorialne zróżnicowanie stanu bezrobocia, najwięcej osób zarejestrowanych jako bezrobotne odnotowano w największych ośrodkach, tj. w: m. Katowice, m. Sosnowiec oraz m. Bytom (w każdym z tych miast ponad trzy tysiące osób).

Na przeciwległym końcu listy rankingowej lokowały się powiaty o małej liczbie mieszkańców i tym samym małej liczbie bezrobotnych: Powiat Bieruńsko-Lędziński (457 osób), m. Świętochłowice (573 osoby) oraz m. Żory (762 osoby).

Pozytywnym aspektem jest spadek liczby bezrobotnych w stosunku do poprzednich miesięcy, wśród 23 powiatów o takiej tendencji znalazł się również Powiat Raciborski (spadek o 114 osób).

W populacji bezrobotnych województwa, zgodnie z wieloletnią tendencją przeważają kobiety, stanowią – 56,6% ogółu zarejestrowanych. Spada liczba osób uprawnionych do zasiłku, obecnie jedynie co ósmy bezrobotny (13,8%) otrzymuje to świadczenie.

W skład grup będących w trudnej sytuacji na rynku pracy (zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) wchodzi w naszym regionie :

- młodzi bezrobotni (18 – 24 lata),
- osoby długotrwale bezrobotne,
- osoby z niepełnosprawnością,
- bezrobotni powyżej 50 roku życia.

Zestawiając dane o skali bezrobocia w regionie warto zaznaczyć, że grupa bezrobotnych defaworyzowanych stanowi – 78,9% ogółu zarejestrowanych pozostających bez pracy. Dominującą zbiorowość w tej grupie stanowią osoby długotrwale bezrobotne – 47,2%.

Udział osób niepełnosprawnych pośród zewidencjonowanych bezrobotnych wynosi – 8,3% (5 628 osób). Jest to jedna z dwóch grup będących w trudnej sytuacji w której dominują mężczyźni – 55,2%, drugą stanowią bezrobotni powyżej 50 roku życia.

Stopa bezrobocia w regionie jest niższa od krajowej (4,9%) i wynosi – 3,7%, co lokuje Województwo Śląskie na drugim miejscu za województwem wielkopolskim. Niezmiennie utrzymuje się duże zróżnicowanie bezrobocia, powiaty o najwyższej (m. Bytom) i najniższej (m. Katowice, m. Tychy) stopie bezrobocia dzieli ponad 6% różnica wskaźnika. W powiatowych urzędach pracy z większą intensywnością rejestrują się obecnie osoby poprzednio pracujące, niemal co piąta z nich jest uprawniona do pobierania zasiłku.

W ostatnim okresie nie odnotowuje się w szerszym zakresie zwolnień grupowych. W zasobach instytucji rynku pracy w województwie do dyspozycji bezrobotnych i poszukujących zatrudnienia pozostawało w ostatnim okresie ponad 12 tys. miejsc pracy i aktywizacji zawodowej.

Wartym odnotowania zjawiskiem jest zgłaszanie ofert zatrudnienia w ramach „testu rynku pracy”. Mamy tutaj do czynienia z sytuacją braku zaspokojenia potrzeb kadrowych pracodawcy w oparciu o rejestry osób bezrobotnych i poszukujących pracy lub negatywny wynik rekrutacji organizowanej dla pracodawcy. Problem ten dotyczył co trzeciego proponowanego stanowiska. W przypadku, gdy wśród

zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy (PUP) nie ma osób o odpowiednich kwalifikacjach, pracodawca może uzyskać zezwolenie na zatrudnienie cudzoziemca.

W dalszym ciągu obserwuje się dodatnią korelację między niskim wykształceniem (podstawowym/gimnazjalnym lub niższym) a pozostawaniem bez pracy.

Mimo „rynku pracownika” i przewagi popytu nad podażą, powrót na regionalny rynek pracy nie jest sprawą prostą. Ponad jedna trzecia zarejestrowanych bezrobotnych pozostaje poza zatrudnieniem powyżej 12 miesięcy, 15,9% od 6 do 12 miesięcy, 14,7% od 3 do 6 miesięcy, a tylko 18,7% bezrobotnych od 1 do 3 miesięcy.

Bieżącą sytuację na lokalnym rynku pracy powiatu raciborskiego w 2022 r. należy ocenić jako zadowalającą.

Tabela nr 13. Stopy bezrobocia w roku 2022.

Okres	Kraj	Województwo Śląskie	Powiat Raciborski
styczeń	5,5%	4,3%	5,0%
luty	5,5%	4,3 %	4,9%
marzec	5,4%	4,2%	4,7%
kwiecień	5,2%	4,2%	4,7%
maj	5,1%	4,0%	4,5%
czerwiec	4,9%	3,8%	4,5%
lipiec	4,9%	3,7%	4,4%

Źródło: PUP w Raciborzu.

W pierwszej połowie 2022 r odnotowano tendencje spadkowe na każdym z analizowanych poziomów. Powiat Raciborski, jak znacząca większość powiatów śląskich, lokuje się poniżej średniej krajowej i w środku stawki powiatów naszego regionu. Jednocyfrowe, „zdrowe bezrobocie” utrzymuje się od wielu miesięcy, dodatkowo na przyrost miejsc pracy wpływa sezonowy wzrost aktywności gospodarczej.

Podczas warsztatów partycypacyjnych, inaugurujących prace nad dokumentem strategicznym uczestnicy – eksperci z terenu powiatu (kadra samorządu gminnego i powiatowego, pracownicy instytucji pomocy i integracji społecznej, rynku pracy oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych) scharakteryzowali bieżącą sytuację edukacyjną i zatrudnieniową w powiecie.

Tabela nr 14. Analiza SWOT w obszarze rynek pracy i edukacji.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – Wzrost świadomości cyfrowej i korzystanie z zasobów internetowych. – Istnienie wyspecjalizowanych firm o ugruntowanej pozycji rynkowej. – Firmy usługowo budowlane. – Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. – Duży potencjał edukacyjny. – Realizacja projektów unijnych i pozyskiwanie środków zewnętrznych na aktywizację osób na rynku pracy praktyki zawodowe. 	<ul style="list-style-type: none"> – Brak kompleksowej diagnozy systemu rynkowego (edukacja, rynek pracy). – Migracja młodych. – Niski poziom wykształcenia osób poszukujących pracy. – Niska świadomość społeczna.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój specjalnej strefy ekonomicznej. – Zasoby intelektualne. – Dostęp do środków unijnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Kryzys finansowy – galopujący wzrost cen towarów i usług. – Spowolniony rozwój gospodarczy.

	<ul style="list-style-type: none"> - Emigracja. - Kierunki polityki krajów UE. - Obniżenie realnej wartości subwencji oświatowej. - Wykluczenie społeczne i zawodowe osób niepełnosprawnych. - Starzenie się społeczeństwa. - Obniżenie subwencji i wzrost zadań nakładanych na samorządy. - Zmniejszenie możliwości rozwoju.
--	--

Źródło: Warsztaty partycypacyjne.

Eksperci z PUP w Raciborzu określają sytuację lokalnego rynku pracy jako stabilną. „Od czasu pandemii stopa bezrobocia oscyluje wokół 4,5%, stan osób zarejestrowanych u nas na dzień 31.07.2022 r. wyniósł 1785 osób. W miesiącu otrzymujemy 250 – 300 ofert pracy, szczególnie na prace proste (...) najbardziej prężnym pracodawcą na lokalnym rynku jest firma Eko-Okna”, która regularnie zgłasza zapotrzebowanie na pracowników produkcyjnych(...)”. Kolejny duży pracodawca w powiecie raciborskim to giełdowa spółka „Rafako”, która zaplanowała znaczące zwolnienia grupowe (około 400 osób) – „zwolniono około 280 osób – wykorzystano rezerwy proste (odejścia na emerytury, renty), a część fachowców samodzielnie znalazła zatrudnienie na otwartym rynku”.

Słabiej układa się obecnie, prężna przed pandemią współpraca PUP w Raciborzu z czeskimi służbami zatrudnienia. Wcześniej odbywały się giełdy pracy, wizyty studyjne u przygranicznych pracodawców. Rynek czeski, o bardzo niskiej stopie bezrobocia był i zapewne nadal jest zainteresowany polskimi fachowcami (ślusarz, spawacz), korzystając z polskich pracowników osiadłych w strefie przygranicznej „dużo osób pracuje w Czechach – w Opawie (...) są to firmy Lanex produkująca liny, Komax”.

Z reguły rynek pracy reaguje z opóźnieniem na sytuację gospodarczą w kraju i regionie, co często doprowadza do „samozadowolenia” lokalnych aktorów i przyjęcia przez nich biernej postawy przy analizie zjawisk społeczno – gospodarczych. Niekorzystny rynkowo, intensywny proces inflacyjny, postępujący wzrost cen i kosztów prowadzenia biznesu mogą doprowadzić do zmiany korzystnych dotychczas trendów i tendencji.

Monitorowanie sytuacji na rynku pracy przez wszystkie zainteresowane podmioty (samorząd lokalny, organizacje pracodawców, instytucje rynku pracy oraz pomocy i integracji społecznej) powinno być zatem procesem ciągłym i opartym na wymianie informacji o zaistniałych zjawiskach. Zwiększy to szansę na zapobieganie niekorzystnym tendencjom i dopasowanie wsparcia do potrzeb zróżnicowanego środowisk lokalnych

Poniżej przedstawiano poziom bezrobocia w gminach powiatu (stan na koniec lipca 2022 r.).

Tabela nr 15. Bezrobotni z terenu powiatu raciborskiego według gmin, stan na dzień 01.07.2022 r.

Lp.	Nazwa	Razem	Kobiety	Będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy	Do 30 roku życia	W tym do 25 Roku życia	Powyżej 50 roku życia	Długotrwale bezrobotni
1	Racibórz	988	579	838	204	97	208	556
2	Kornowac	70	47	56	21	7	14	30
3	Krzanowice	93	55	80	22	54	25	53
5	Krzyżanowice	185	112	157	48	22	52	101
6	Kuźnia Raciborska	193	124	159	37	13	48	116
8	Nędza	109	69	93	32	13	31	62
9	Pietrowice Wielkie	75	55	64	20	10	18	40
10	Rudnik	72	49	64	24	10	20	44

Źródło: PUP Racibórz.

Sytuację na rynku pracy oprócz stopy bezrobocia i liczby zarejestrowanych ilustrują dwa istotne wskaźniki: odsetek osób mających prawo do zasiłku oraz szczególnie istotny społecznie odsetek osób długotrwale bezrobotnych. Analizując to zestawienie, warto podkreślić, iż druga kategoria wymaga szczególnie kompleksowego i intensywnego wsparcia.

Długotrwale bezrobocie prowadzi do utraty dochodów, zwiększając ryzyko popadnięcia w ubóstwo, oraz powoduje konieczność ubiegania się o wsparcia z systemu pomocy społecznej. W 2020 r. bezrobocie zajmowało trzecie miejsce pod względem powodu korzystania z pomocy społecznej. Grupa pozostająca bez zatrudnienia stanowi jedną trzecią beneficjentów tych instytucji.

W większości gmin powiatu raciborskiego długotrwale bezrobotni stanowią ponad połowę zarejestrowanych (wyjątek stanowi Gmina Kornowac – 42,9%). Ponad 60% tego wskaźnika osiągają Gmina Rudnik i m. Kuźnia Raciborska.

Część zarejestrowanych pracuje sezonowo w Austrii, Niemczech, Holandii (dawniej także w Wielkiej Brytanii), „*po powrocie rejestrują się w naszym urzędzie (...). Mężczyźni wyjeżdżają, kobiety zostają opiekując się dziećmi (...) są zarejestrowane, ale nie przyjmują zaproponowanych im ofert pracy (...) niestety, skala tego zjawiska jest trudna do uchwycenia*” (opinia doradcy zawodowego).

Kolejnym istotnym problemem wartym analizy jest liczebność bezrobotnych kobiet. Przeważają one rejestrach powiatowych zdecydowanie częściej (wskaźnik oscyluje wokół 60%), jedynie w m. Krzanowice jest ich mniej niż mężczyzn. Jest to zgodne z tendencją ogólnokrajową. Polska należy do grupy krajów Unii Europejskiej, w których znaczący procent kobiet w wieku 29 – 59 lat jest bierny zawodowo, nie pracuje i nie szuka pracy, co może przynieść odroczone konsekwencje ekonomiczne i społeczne (między innymi niemożność wypracowania świadczeń emerytalnych).

Tendencje te były analizowane już w poprzednim dokumencie strategicznym, są także zgodne z danymi statystycznymi z innych regionów. Instytucje rynku pracy, a także pomocy i integracji społecznej, mimo stosowania wielu instrumentów i podejmowania działań dedykowanych tym grupom, nie do końca radzą sobie z problemem. Efektywne działanie w tym obszarze jest niemożliwe bez wnikliwej, zindywidualizowanej diagnozy na poziomie gmin i współdziałania międzyinstytucjonalnego. Pomimo wyraźnego spadku bezrobocia w objętym poprzednią Strategią okresie, na przestrzeni lat (2019 – 2021) utrzymywała się nieznaczna, stała tendencja wzrostowa w grupach bezrobotnych kobiet i osób długotrwale bezrobotnych, będąca w pewnej mierze efektem demograficznym (długotrwale bezrobotni starzeją się, co czwarty bezrobotny jest zarejestrowany powyżej 2 lat). Brakuje jednak przekrojowej wiedzy dotyczącej tej zbiorowości. Splatają się w tych przypadkach bowiem trzy grupy czynników:

- rzeczywiste zaniechanie poszukiwania pracy i korzystanie ze statusu bezrobotnego,
- niedopasowanie kwalifikacyjno – zawodowe,
- utrzymywanie relatywnie niskich płac osób słabo wykwalifikowanych, co utrzymuje niską motywację do podjęcia zatrudnienia (proces ten wspomaga znaczące wsparcie socjalne),
- coraz wyższe koszty prowadzenia działalności gospodarczej wymuszające na pracodawcy mechanizmy „samoograniczające”.

Dalej aktualna jest zatem sugestia, (prezentowana w ewaluacji poprzedniego dokumentu strategicznego), dokonania analizy społeczno-demograficznej przyczyn i skutków zjawisk długotrwałego bezrobocia na poziomie lokalnym (szczególnie gminnym). Pozwoli to na zwiększenie poziomu indywidualizacji i poprawy efektywności wsparcia adresowanego do konkretnych jednostek czy rodzin czy grup.

Raciborski rynek pracy jest zróżnicowany. Pod koniec 2020 r. na terenie powiatu raciborskiego zarejestrowano ponad 6 tys. podmiotów gospodarczych. Zdecydowaną większość w m. Raciborzu – 60%. Ponad 95% wszystkich istniejących firm to mikroprzedsiębiorstwa, w tym jednoosobowe działalności gospodarcze. Tak znacząca dywersyfikacja ma znaczący wpływ na potrzeby zatrudnieniowe, utrudniając jednocześnie szanse na znalezienie czy przygotowanie osób o konkretnych czy specjalistycznych kwalifikacjach.

Od kilku lat mamy do czynienia z „rynkiem pracownika” i stałym dopływem ofert na rynki lokalne. Zestawienie ze sobą wymagań pracodawcy i potencjału zawodowego kandydatów do pracy nie zawsze jest satysfakcjonujące. Jednocześnie, przy braku kandydatów, coraz częściej jedynie poziom motywacji do podjęcia zatrudnienia staje się warunkiem brzegowym do jego uzyskania. Pracodawcy obniżają kryteria oceny, niejednokrotnie biorąc na siebie proces przyuczenia do zawodu, zorganizowania i opłacenia szkoleń.

Najwięcej osób długotrwale bezrobotnych jest w przedziale wiekowym 25 – 44 lata, są to zatem osoby, które do przejścia na ewentualne świadczenia emerytalne mają jeszcze wiele lat. Proces ich uaktywnienia zatrudnieniowego, choćby ze względu na niekorzystne tendencje demograficzne, wydaje się być koniecznością.

PUP w Raciborzu stosuje całą paletę usług adresowanych do osób bezrobotnych. Realizuje programy adresowane do grup z podobnymi deficytami (wiek, płeć, niskie wykształcenie, czy brak kwalifikacji), organizuje staże, szkolenia, kieruje zainteresowanych do wykonywania prac społecznie użytecznych, doposaża stanowiska pracy, zwiększając w ten sposób zainteresowanie pracodawców tworzeniem nowych miejsc pracy. Na stałe współpracuje z Cechem Rzemiosł, Raciborską Izbą Gospodarczą, stowarzyszeniami i placówkami edukacyjnymi; organizując staże, spotkania edukacyjne, doradztwo dla uczniów i absolwentów.

Jednym ze sposobów zmiany sytuacji tych grup i podniesienia aktywności jednostkowej był realizowany przez PUP w Raciborzu w latach 2021 – 2022 pilotażowy program „Indywidualizacja od nowa – podejście case management”. Do udziału w projekcie zaproszono osoby długotrwale bezrobotne, chcące nabyć kwalifikacje dające szansę na realne zatrudnienie. Nowatorstwo podejścia polega na wdrożeniu modelu kompleksowego, zindywidualizowanego wsparcia obejmującego:

- diagnozę sytuacji klienta i wspólne stworzenie z nim indywidualnego planu działania uwzględniającego jego potencjał, ograniczenia i realne możliwości,
- wsparcie psychologiczne,
- szkolenia zawodowe wraz ze stypendium,
- możliwość udziału w pracach społecznie użytecznych,

- odbycie 6 miesięcznego płatnego stażu,
- możliwość refundacji kosztów opieki nad osobą zależną,
- grant finansowy, umożliwiający podniesienie samooceny i przygotowanie się do autoprezentacji na rynku pracy (dentysta, fryzjer, ubranie).

Podejście „case management” wydaje się szczególnie przydatne w pracy z osobami z niepełnosprawnością. Warto rozważyć również powołanie do pracy z tą grupą trenera pracy jako osoby wspierającej i monitorującej działania aktywnie poszukujących pracy niepełnosprawnych.

W związku z obecną sytuacją PUP w Raciborzu włączył się w efektywne wsparcie na rzecz uchodźców z Ukrainy, realizując projekt aktywizacji zawodowej dla tej grupy. W rejestrach urzędu znajduje się lista ok. 50 osób z tej grupy, z których 25 zostanie objęte szkoleniami zawodowymi (spawanie i obsługa wózków widłowych). Po zakończeniu szkolenia absolwenci odbędą staże w lokalnych firmach. Elementem uzupełniającym przygotowanie zawodowe jest lektorat języka polskiego, stwarzający szanse na zakotwiczenie się w środowisku zawodowym i społecznym na dłużej lub na stałe.

Kontynuacja realizowanych przez PUP w Raciborzu działań na rzecz osób bezrobotnych lub poszukujących pracy, przy współpracy z innymi podmiotami działającymi na terenie gmin powiatu raciborskiego, umożliwia dotarcie do osób i rodzin realnie zainteresowanych powrotem na rynek pracy. Indywidualizacja usługi (case management), towarzyszenie i wsparcie beneficjenta przez cały okres zmiany, daje szansę na znalezienie i utrzymanie zatrudnienia. Nie do przecenienia są również finansowo – organizacyjne elementy wsparcia, ograniczające wykluczenie (finansowe, opiekuńcze czy transportowe na terenach wiejskich).

Podejście case management wpisuje się w cele obszaru strategicznego, nastawione na upowszechnianie poradnictwa zawodowego i efektywne kształcenie osób dorosłych dla potrzeb lokalnego rynku pracy.

Dane dotyczące aktywności na rynku pracy od momentu pojawienia się COVID-19 nie pozwalają na w pełni obiektywną analizę trendów. Zamrożenie sytuacji zatrudnieniowej, wstrzymanie działalności firm i aktywności pracodawców (zwłaszcza w sektorze usług i MMŚP dominujących na terenie powiatu raciborskiego) utrudniło lub uniemożliwiło swobodne funkcjonowanie lokalnej gospodarki, a także analizę zachodzących w niej procesów.

Zgodnie z założeniami realizowanymi w latach 2015 – 2022 należy w dalszym ciągu rekomendować wsparcie organizacyjne i finansowe dla tego typu działań, realizowanych przez PUP i inne podmioty włączające się w proces.

Działania aktywizacyjne i motywacyjne były w ostatnich latach coraz częściej podejmowane przez kadrę Powiatowego Urzędu Pracy w Raciborzu, pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej (OPS), organizacji pozarządowych (NGO) i innych aktorów sceny lokalnej (pracodawców, Powiatową Radę Rynku Pracy w Raciborzu, szkoły ponadpodstawowe o profilu technicznym) w formule partnerstwa międzyinstytucjonalnego. Choć efekty nie są w pełni zadowalające, wzrost poziomu partycypacji społecznej zwiększa szansę na efektywność działań i dotarcie do zainteresowanych.

Dodatkowymi czynnikami utrudniającymi działania tych podmiotów w ostatnim czasie były problemy i ograniczenia związane z pandemią. Proces izolacji i ograniczenia kontaktów społecznych, a także brak realnej możliwości świadczenia niezbędnych usług na rzecz środowisk defaworyzowanych obniżył poziom bezpośredniego wsparcia. Należy przypuszczać, że w analizowanych grupach pojawiły się nowe problemy o charakterze jednostkowym, rodzinnym czy środowiskowym, co może mieć negatywny wpływ na podjęcie decyzji o podjęciu zatrudnienia bądź przekwalifikowania zawodowego.

Po zniesieniu ograniczeń kadra OPS-ów i PUP w Raciborzu ma możliwość bezpośredniego kontaktu z klientami, co daje szansę na zaktualizowanie informacji, zdiagnozowanie problemów i wypracowanie wspólnie z klientami dalszej strategii działania. Ważnym elementem podnoszącym jakość i efektywność usług będzie na pewno zalecana już w poprzednim dokumencie strategicznym współpraca międzyinstytucjonalna.

Mimo niskiej stopy bezrobocia, sytuacja na lokalnym rynku pracy nie jest jednoznaczna. Nowo powstające miejsca pracy nie są w stanie wchłonąć rejestrowanego bezrobocia, a struktura zawodowa bezrobotnych jest niedostatecznie dopasowana do potrzeb pracodawców.

Od kilku lat utrzymuje się tendencja napływu do PUP w Raciborzu ofert dla osób legitymujących się wykształceniem zawodowym przy spadku pracy dla absolwentów liceów i uczelni wyższych. Pozytywnie natomiast ocenić należy analizy dokonywane przez Urząd. „Barometr zawodów zwykłych i deficytowych” stał się w ostatnich latach instrumentem coraz częściej wykorzystanym przez wszystkie instytucje funkcjonujące na lokalnym rynku pracy. Analiza Barometru zawodów dla powiatu raciborskiego za lata 2019 – 2022 pozwala na nakreślenie pewnego trendu zawodów deficytowych. Wśród stale poszukiwanych znajdują się pracownicy do prac prostych (bez kwalifikacji), budowlańcy, pracownicy usług i handlu, gastronomii, kierowcy z kategorią C i D.

Ważne w tym obszarze jest zapewnienie wsparcia dla tworzenia i rozwoju elastycznych ofert edukacyjnych, dostosowanych do potrzeb osób dorosłych,

na przykład poprzez rozwój możliwości w zakresie uczenia mieszanego i cyfrowego, a także poświadczenia umiejętności nabytych w drodze uczenia się nieformalnego i pozaformalnego. Priorytetem powinno być kształcenie osób o niskich umiejętnościach, wiedzy i kompetencjach. Pozwoli na podniesienie ich kompetencji kluczowych i dokonanie postępu na drodze do zdobycia wyższych kwalifikacji.

Coraz silniejsze zapotrzebowanie na kadry zgłaszane jest w sektorze ochrony zdrowia na wszystkich poziomach – od salowych, poprzez opiekunki seniorów, pielęgniarki i lekarzy wielu specjalizacji. Niestety nierealne jest samodzielne przygotowanie lub wykształcenie takiej kadry na potrzeby lokalnej społeczności. Działania diagnostyczne, prognostyczne i organizacyjne choć niezbędne, są tylko po części zadaniem powiatu, a deficyty w tym obszarze są problemem ogólnokrajowym. Warto rozważyć realność stworzenia systemu zachęt, a także rekrutację w środowisku uchodźców z Ukrainy.

Na lokalną strukturę gospodarczą i jej potencjał zatrudnienia wpływają m.in.:

- skutki deregulacji rynku pracy,
- efektywne metody aktywizacji gospodarczej i wzrostu zatrudnienia,
- tempo zmniejszania się zasobów pracy na skutek przemian technologicznych koniunkturalnych oraz środowiskowych,
- migracje wewnętrzne i zewnętrzne,
- atrakcyjność inwestycyjna,
- atrakcyjność rozwoju zawodowego zatrudnienia i karier,
- korelacja istniejących zasobów ludzkich z celami strategicznymi.

Każdy z tych elementów może być poddany osobnej analizie w kontekście zgodności z przyjętymi celami strategicznymi.

Niepełnosprawni na lokalnym rynku pracy

Jednym z kluczowych elementów mających wpływ na sytuację analizowanej grupy w kraju jest poziom jej zatrudnienia. Wieloletnia bierność zawodowa 2,5 miliona osób spośród 3 milionów osób z orzeczeniami o stopniu niepełnosprawności stanowi poważny problem społeczno – ekonomiczny.

W Polsce liczba osób niezatrudnionych w latach 2010 – 2020 spadła trzykrotnie, znacząco też spadła liczba niepełnosprawnych pozostających bez zatrudnienia.

W 2020 r. wskaźnik zatrudnienia w kraju wyniósł – 54,3%, zaś dla osób z niepełnosprawnością – 16,7%. Stopa bezrobocia dla zarejestrowanych bezrobotnych z niepełnosprawnością oscylowała wokół – 5%. Począwszy od 2010 r. udział biernych zawodowo ON w liczbie osób niepełnosprawnych oscyluje wokół 80% (82% – 84%).

W 2021 r. przyjęto Strategię na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami, która zakłada do 2030 r. wzrost wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami do – 40%. Planowano także powstanie Narodowego Programu Zatrudnienia Osób Niepełnosprawnych, jednak dotychczas proces nie został uruchomiony.

Na koniec 2021 r. w województwie śląskim zarejestrowanych było ponad 6 tysięcy bezrobotnych niepełnosprawnych. Udział bezrobotnych niepełnosprawnych wśród ogółu zaewidencjonowanych wynosił – 7,8%.

Wskaźnik zatrudnienia zarejestrowanych osób niepełnosprawnych w województwie śląskim jest stosunkowo wysoki (2019 r. – 23,5%, 2020 r. – 28,3%, 2021 r. – 29,3%), zatem co trzecia zmotywowana osoba z niepełnosprawnością znajduje zatrudnienie. Według stanu na dzień 31.12.2021 r. najwięcej osób niepełnosprawnych zarejestrowanych było w dużych miastach: Częstochowa (523 osób), Bytom (297 osób) oraz Sosnowiec (291 osób). Procentowo w stosunku do ogółu bezrobotnych najwięcej osób z niepełnosprawnością zarejestrowano w m. Częstochowa – 13,5% i m. Świętochłowice – 12,1%; najmniej w powiecie kłobuckim – 4%.

Na terenie powiatu raciborskiego zarejestrowani bezrobotni z orzeczeniami o niepełnosprawności w ostatnich latach stanowią przeciętnie około – 10% całej zbiorowości pozostającej bez pracy (2019 r. – 9%, 2020 r. – 8,2%, 2021 r. – 9,9%).

Młodzi niepełnosprawni w regionie (do 29 roku życia) stanowili na koniec grudnia 2021 r. – 9,5% bezrobotnych, najliczniejszą kategorią były osoby w wieku 55 – 59 lat – 21%.

Zdecydowana większość bezrobotnych niepełnosprawnych posiada orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu lekkim – 60,7%, co trzeci zarejestrowany w tej kategorii jest niepełnosprawny w stopniu umiarkowanym – 36,1%. Niewielka ilość niepełnosprawnych w stopniu znacznym deklaruje aktywizację, rejestrując się w urzędzie pracy – 3,2%.

Biorąc pod uwagę przyczyny kwalifikujące do niepełnosprawności, najpowszechniejsze są kłopoty związane z funkcjonowaniem narządów ruchu – 28,3%, chorobami psychicznymi – 18% i neurologicznymi – 10%.

Zarejestrowana w raciborskim Urzędzie Pracy zbiorowość osób z niepełnosprawnością liczy w ostatnich latach między 150 a 200 osób (na koniec lipca 2022 r. – 166 osób). Ze względu na zróżnicowany sposób ewidencji, nie da się w pełni ocenić liczebności tej grupy osób na terenie powiatu raciborskiego, bez wątplenia jest ona jednak wielokrotnie liczebniejsza.

Tabela nr 16. Statystyka osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP Racibórz w 2021 r., wg stopnia niepełnosprawności.

Stopień niepełnosprawności	Bezrobotni razem	W tym kobiety	Poszukujący razem	W tym Kobiety
Znaczny	6	1	1	0
Umiarkowany	66	34	12	10
Lekki	124	63	4	1
Razem	196	98	17	11

Źródło: PUP Racibórz.

Tabela nr 17. Statystyka osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP Racibórz w 2021 r., wg wieku.

Wiek w latach	Bezrobotni razem	W tym kobiety	Poszukujący razem	W tym kobiety
15-17	0	0	0	0
18-24	10	5	0	0
25-34	24	12	4	3
35-44	38	22	6	4
45-54	65	37	4	3
55 i więcej	59	22	3	1
Razem	196	98	17	11

Źródło: PUP Racibórz.

Tabela nr 18. Statystyka osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP Racibórz w 2021 r., wg poziomu wykształcenia.

Wykształcenie	Bezrobotni razem	W tym kobiety	Poszukujący razem	W tym kobiety
Wyższe	5	3	1	1
Policealne i Średnie zaw.	44	27	6	3
Średnie ogólne	13	9	2	2
Zasadnicze	72	37	3	3
Gimnazjalne i poniżej	62	22	5	3
Razem	196	98	17	11

Źródło: PUP Racibórz.

Tabela nr 19. Statystyka osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP Racibórz w 2021 r., wg czasu pozostawania bez pracy.

Czas bez pracy	Bezrobotni razem	W tym kobiety	Poszukujący razem	W tym kobiety
Do miesiąca	14	5	0	0
1 -3	24	10	2	1
4-6	32	19	1	0
7-9	21	11	2	0
10-12	15	9	4	4
Powyżej 12	90	44	8	6
Razem	196	98	17	11

Źródło: PUP Racibórz.

W grupie zarejestrowanych niepełnosprawnych dominują osoby ze stopniem lekkim (ponad 63%), a co trzecia posiada stopień umiarkowany. Większość z nich osiągnęła już co najmniej wiek średni – 82%. Legitymują się najczęściej wykształceniem zawodowym (co trzeci) lub niższym – 3,1%; średnie lub policealne wykształcenie ma odpowiednio – 6,6% i 22%. Jedyne pięć osób z niepełnosprawnością będących obecnie w rejestrach PUP w Raciborzu jest absolwentami uczelni wyższych.

Najbardziej znaczącym wskaźnikiem jest okres pozostawania bez pracy, 45,9% zarejestrowanych nie pracuje od ponad roku, a co szósty od sześciu miesięcy. Jedyne co piąty bezrobotny niepełnosprawny jest bez pracy krócej, do trzech miesięcy.

Analizując statystykę osób z niepełnosprawnościami z lat poprzednich (2019 – 2021) odnotować należy wzrost liczby osób zarejestrowanych (2019 r. – 164, 2020 r. – 167, 2021 r. – 196) i wydłużający się rok do roku okres pozostawania „na bezrobociu”.

Tabela nr 20. Okres pozostawania bez zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w PUP Racibórz w latach 2019 – 2021.

Czas bez pracy	2019 r.	2020 r.	2021 r.
do miesiąca	20	16	14
1-3 miesiące	26	16	24
4-6 miesięcy	25	22	32
7-9 miesięcy	12	13	21
10-12miesiący	12	16	15
powyżej 12 miesięcy	69	84	90

Źródło: PUP w Raciborzu.

Przeszkody w znalezieniu pracy przez osoby z niepełnosprawnościami w opinii raciborskich doradców zawodowych to przede wszystkim:

- brak znaczącej liczby ofert pracy (w 2021 r. – 25 ofert, w 2022 r. – 29 ofert),
- mało zróżnicowane oferty (sprzedawca, sprzątaczką, ochrona),
- brak szkoleń adresowanych i dostosowanych do ograniczeń wynikających z posiadanej niepełnosprawności,
- zbyt wysokie oczekiwania pracodawców,
- ograniczenia zdrowotne kandydatów do pracy,
- niechęć pracodawców do zatrudnienia osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności,
- utrudniony dojazd do pracy (zwłaszcza z terenów oddalonych od siedziby powiatu).

Najlepiej w tej grupie radzą sobie osoby aktywne, o wysokim i przydatnym na rynku pracy wykształceniu. Na przestrzeni ostatnich czterech lat rocznie zatrudnienie podejmuje między 150 a 200 osób niepełnosprawnych.

Zdaniem doradców zawodowych część klientów jest nisko zmotywowana do wejścia na otwarty rynek pracy, nie zawsze też uzyskują wsparcie w swoim otoczeniu (rodzina, środowisko). Zauważalna jest też grupa rejestrująca się w PUP w Raciborzu z uwagi na konieczność wykazania działań, co jest niezbędne przy ubieganiu się w instytucjach pomocy społecznej o różnego rodzaju wsparcie finansowe i rzeczowe.

PUP w Raciborzu corocznie uzyskuje środki z PFRON na aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnościami. Ta oferta nie spotyka z większym zainteresowaniem, kwoty te w wysokości około 100 tys. nie są zagospodarowywane, i w znaczącej

części zwracane. W 2021 r. finansowano z nich dwa staże, a w 2022 r. jeden staż i jedną dotację na uruchomienie działalności gospodarczej. Elementami mogącymi wywołać bardziej znaczące zaistnienie osób niepełnosprawnych propozycjami oferowanymi na lokalnym rynku pracy są zdaniem lokalnych ekspertów:

- merytoryczne i finansowe wsparcie pracodawców zainteresowanych zatrudnieniem osób niepełnosprawnych (dotacje),
- przygotowanie lokalnych projektów adresowanych do osób niepełnosprawnych, poprzedzonych diagnozą potrzeb/możliwości środowiska,
- weryfikacja efektywności systemu informacji o możliwościach kształcenia i zatrudnienia i innych form pomocy na rzecz osób niepełnosprawnych pragnących wejść lub wrócić na rynek pracy,
- stworzenie Zakładu Aktywizacji Zawodowej na terenie Raciborza powołanego przez władze powiatowe (należy również rozważyć wejście w kooperację z Miastem Racibórz),
- rozważenie wdrożenia zatrudnienia wspomaganego,
- intensyfikacja współpracy międzyinstytucjonalnej, regularna współpraca i wymiana informacji; partnerstwo w konkretnym obszarze edukacji i zatrudnienia osób z niepełnosprawnością.

Wśród działań PUP w Raciborzu wpisujących się w aktywizację środowiska osób niepełnosprawnych i realizację założeń strategicznych w tym obszarze należy wyróżnić:

- szeroko zakrojoną politykę informacyjną adresowaną zarówno do poszukujących zatrudnienia jak i pracodawców,
- działania szkoleniowe przygotowane dla tej grupy,
- projekty szkoleniowe pozwalające na uzyskanie kwalifikacji (np: „Zielone światło”),
- współpracę z partnerami działającymi w obszarze wsparcia ON z terenu powiatu raciborskiego,
- informowanie i motywowanie niepełnosprawnych do udziału w projektach realizowanych w sąsiednich powiatach.

Ważnym elementem wsparcia i zindywidualizowanego podejścia do osób niepełnosprawnych, pragnących zaistnieć na rynku pracy jest stosowana przez doradców zawodowych w raciborskim urzędzie pracy, prezentowana wcześniej, metoda „case management”, pozwalająca tej grupie na pełne uczestniczenie w procesie samooceny i wyborze drogi zawodowej.

Szansa na zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych w lokalnym rynku pracy jest niemożliwa bez pełnej diagnozy i ścisłej współpracy wszystkich interesariuszy.

Na stałym, znaczącym poziomie utrzymuje się liczba osób objętych rehabilitacją zawodową. W skład tych działań wchodzi; szkolenia, staże zawodowe, pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz inne działania na rzecz aktywizacji osób z niepełnosprawnością. W latach 2015 – 2021 corocznie korzystało z nich około 850 osób.

Edukacja

Na terenie powiatu funkcjonuje 45 placówek przedszkolnych i 43 szkoły podstawowe (w tym szkoła muzyczna I stopnia). W Raciborzu usytuowane są też wszystkie szkoły średnie z terenu powiatu, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna przy ul. Jana 14 i Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Nieśłyszących i Słabosłyszących przy ul. Karola Miarki 4.

Pod egidą powiatu znajdują się:

- Zespół Szkół Ogólnokształcących Nr 1 w Raciborzu przy ul. Kasprowicza 11,
- II Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza w Raciborzu przy ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego 3,
- Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Nr 1 w Raciborzu przy ul. Wileńskiej 6,
- Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Nr 2 w Raciborzu przy ul. Zamkowej 1,
- Zespół Szkół Ekonomicznych w Raciborzu przy ul. Gimnazjalnej 3,
- Zespół Szkół Specjalnych w Raciborzu przy ul. Królewskiej 19.

Do dyspozycji społeczności lokalnej pozostają znajdujące się w Raciborzu, Młodzieżowy Dom Kultury przy ul. Stalmacha 12 i Powiatowe Centrum Sportu przy ul. Klasztornej 9.

Specjalności oferowane przez szkoły ponadpodstawowe w znaczącej większości dostosowują się do potrzeb regionalnego i lokalnego rynku pracy, uwzględniając specyfikę powiatu i wskazania pracodawców.

„Barometr zawodów 2022” jako zawody deficytowe dla powiatu raciborskiego określił m.in.:

- administratora stron internetowych,
- blacharza i lakiernika samochodowego,
- cieślę i stolarza budowlanego,
- cukiernika,
- elektromechanika,
- elektromontera,
- grafika komputerowego,
- kelnera i barmana,
- kierowcę,
- kucharza,
- mechanika maszyn i urządzeń,
- montera okien szklarza,
- pracowników budowlanych operatora obrabiarek,

- spawacza,
- ślusarza,
- opiekuna osoby starszej lub niepełnosprawnej.

Poniżej przedstawiono wybrane placówki i proponowane profile edukacyjne:

Tabela nr 21. Kierunki kształcenia zawodowego w szkołach ponadpodstawowych powiatu raciborskiego.

Nazwa placówki	Profile edukacyjne
<p>Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Raciborzu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Technik agrobiznesu, – technik analityk, – technik architektury krajobrazu, – technik budownictwa, – technik geodeta, – technik hotelarstwa, – technik ochrony środowiska, – technik organizacji turystyki, – technik robót wykończeniowych w budownictwie, – technik stylisty, – technik żywienia i usług gastronomicznych. <p>Zawód:</p> <ul style="list-style-type: none"> – cukiernik, – fotograf, – fryzjer, – krawiec, – kucharz, – murarz - tynkarz, – monter sieci i instalacji sanitarnych, – monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, – piekarz, – przetwórcza mięsa, – rolnik, – sprzedawca, – stolarz.
<p>Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 2 „Mechanik” w Raciborzu</p>	<p>Technikum Nr 4:</p> <ul style="list-style-type: none"> – technik mechanik, – technik elektryk, – technik elektronik, – technik informatyk, – technik mechatronik,

	<ul style="list-style-type: none"> – technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej. Branżowa Szkoła I stopnia Nr 4: – mechanik pojazdów samochodowych, – blacharz samochodowy, – lakiernik samochodowy, – elektromechanik, – mechanik – operator pojazdów i maszyn rolniczych, – elektryk, – operator obrabiarek skrawających, – ślusarz.
Zespół Szkół Ekonomicznych w Raciborzu	<ul style="list-style-type: none"> – Technik ekonomista, – technik rachunkowości, – technik handlowiec, – technik reklamy, – technik spedytor, – technik logistyk, – technik grafiki i poligrafii cyfrowej.
Zespół Szkół Specjalnych w Raciborzu	<ul style="list-style-type: none"> – Kucharz.
Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Rudach	<ul style="list-style-type: none"> – Stolarz.

Źródło: Strony www jednostek edukacyjnych powiatu raciborskiego.

Większość zaprezentowanych specjalności znajduje się w na liście zawodów pożądanym przez lokalnych pracodawców. Kluczowe jest wyposażenie uczniów w doświadczenie i umiejętności praktyczne wymagane przed podjęciem pracy. W 2015 r. na terenie powiatu dokonano reorganizacji szkolnictwa zawodowego poprzez połączenie placówek edukacyjnych, co w perspektywie podniosło jakość nauczania i efektywność prowadzenia tych podmiotów.

Na przestrzeni ostatnich lat współpraca między placówkami a podmiotami zewnętrznymi staje się coraz ściślejsza. Jej celem jest zastosowanie i pogłębienie zdobytej wiedzy w rzeczywistych warunkach pracy oraz podniesienie kompetencji zawodowej uczniów.

Praktyki zawodowe realizowane są między innymi w: RAFAKO S.A. w Raciborzu, PGNiG TERMIKA Energetyka Przemysłowa S.A. – Zakład w Raciborzu, Fabryce Obrabiarek „RAFAMET” w Kuźni Raciborskiej, EKO – OKNA S.A. w Kornicach, Henkel Polska Operations Sp. z o.o. w Raciborzu, Wodociągi Raciborskie Sp. z o.o. w Raciborzu, Energetyce Solarnej ENSOL Sp. z o.o. w Raciborzu i wielu specjalistycznych zakładach produkcyjno – usługowych.

Wśród instrumentów stosowanych w celu wyposażenia uczniów w doświadczenie i umiejętności praktyczne wymieniać należy:

- praktyki zawodowe,
- staże,
- zajęcia praktyczne,
- projekty wymiany staży zagranicznych (Erasmus+ zawody elektryk, mechanik, kreślarz w budownictwie, informatyk, metalurg i inne),
- projekty unijne realizowane przez szkoły.

Na terenie firm przeprowadza się również teoretyczne i praktyczne egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodzie.

Istotnym elementem w budowaniu potencjału zawodowego powiatu raciborskiego jest kształcenie osób dorosłych. Działania te są zgodne z celem strategicznym Programu Rozwoju Powiatu Raciborskiego na lata 2022 – 2030, wskazującym na konieczność *„promowania idei uczenia się przez całe życie w zakresie podnoszenia kwalifikacji pracowników i pracodawców”*.

Zarówno Centra Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Raciborzu jak i Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Raciborzu prowadzą szkolenia w wielu zawodach pożądanym na lokalnym rynku pracy.

Poza zawodami związanymi z przemysłem ciężkim, metalowym, czy budowlanym pojawiają się profesje od niedawna funkcjonujące na rynku:

- barista,
- operator drona,
- instalator pomp ciepła,
- instalator systemów fotowoltaicznych,
- animator czasu wolnego.

Stwarza to możliwość edukacji osób o „przestarzałych kwalifikacjach”, które mogą znaleźć lub utrzymać zatrudnienie w zawodach autentycznie przydatnych na lokalnym rynku pracy. Podobnie jak to dzieje się w lokalnych szkołach branżowych, konieczne jest uzupełnienie przyswojonych kwalifikacji o niezbędną praktykę. Inicjatorem działań w tym obszarze mogłaby być Powiatowa Rada Rynku Pracy w Raciborzu (PRRP w Raciborzu).

Zauważa się wzrost współpracy między pracodawcami, szkołami, (zwłaszcza branżowymi) instytucjami rynku pracy i ciałami opiniotwórczymi (organizacje pracodawców, PRRP w Raciborzu). Podejmowane działania aktywnie wpisują się realizację celów operacyjnych i kierunki działań Programu Rozwoju Powiatu Raciborskiego na lata 2022 – 2030.

Konieczna jest kontynuacja inicjatyw zmierzających do wzmocnienia pozycji szkolnictwa zawodowego w powiecie. Szczególnie ważne wydaje się:

- 1) wzmocnienie roli doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych z uwzględnieniem działań o charakterze interaktywnym m.in.:
 - wizyty studyjne dla dzieci i rodziców w miejscach pracy,
 - spotkania pracodawców w szkołach,
 - uświadamianie rodzicom i dzieciom ostatnich klas szkół podstawowych realnych korzyści z podjęcia nauki w szkołach branżowych;
- 2) zwiększenie liczby praktyk zawodowych;
- 3) analiza motywacji i korzyści dla podmiotów gospodarczych skłonnych organizować praktyki zawodowe; wypracowanie efektywnych rozwiązań;
- 4) tworzenie klas patronackich;
- 5) wspólna promocja szkolnictwa branżowego;
- 6) okresowa analiza lokalnego rynku pracy przez lokalne podmioty gospodarcze, samorząd i placówki edukacyjne skutkująca przygotowaniem prognoz lokalnej sytuacji rynkowej;
- 7) wzmocnienie opiniotwórczej roli PRRP w Raciborzu w zakresie wyborów nowych kierunków kształcenia oraz organizacji praktyk zawodowych.

Jakość życia

Wśród obiektywnych warunków mających wpływ na jakość życia jednostki, najczęściej analizuje się: warunki ekonomiczne, mieszkaniowe, możliwości spędzania czasu wolnego, stan środowiska naturalnego w miejscu zamieszkania, poziom ochrony zdrowia i środowisko społeczne.

Na ekonomiczny standard życia jednostki wpływają przede wszystkim dochody, oszczędności, stan posiadania i poziom konsumpcji. Subiektywnie pod uwagę brane są także aspiracje i potrzeby jednostkowe oraz sytuacja własna, porównywana z sytuacją innych osób i/lub standardami obowiązującymi w środowisku lokalnym.

W środowisku społecznym elementami podlegającymi ocenie są:

- kontakty i relacje międzyludzkie,
- poczucie bezpieczeństwa w kontekście ekonomicznym i fizycznym,
- stan bezpieczeństwa środowiska zamieszkania,
- infrastruktura usługowa, transportowa i transport publiczny,
- średnia oczekiwana długość życia.

W 2015 r. podczas szczytu ONZ opracowano „Globalne cele zrównoważonego rozwoju”. Uwzględniając polską sytuację społeczno-gospodarczą do najważniejszych zaliczyć można:

- dobre zdrowie i jakość życia,
- dobrą jakość edukacji,
- czystą i dostępną energię,
- wzrost gospodarczy i dobrą pracę,
- innowacyjność w przemyśle i infrastrukturze,
- odpowiedzialną konsumpcję i produkcję,
- działania w dziedzinie klimatu,
- silne instytucje lokalne,
- partnerstwa na rzecz celów.

Cele zrównoważonego rozwoju mogą być w realizowane w społeczności powiatowej na różnym poziomie. Realizacja części z nich, w dużym zakresie zależy od uwarunkowań prawnych i decyzji podejmowanych na szczeblu centralnym bądź regionalnym. Jednak znacząca część działań, mających wpływ na jakość życia społeczności, realizowana jest na szczeblu lokalnym przez władze samorządowe, instytucje, organizacje oraz jednostki i grupy nieformalne.

Wypracowana podczas warsztatów partycypacyjnych tworzenia dokumentu strategicznego analiza SWOT, skupiła się na kilku najistotniejszych kwestiach, w tym obszarze:

Tabela nr 22. Analiza SWOT dla obszaru jakość życia.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Poprawa dostępności handlowej. - Strefa ekonomiczna. - Wielokulturowość. - Krajobraz. - Oferta edukacyjna, rekreacyjna. - Rozwój dużych firm generujących miejsca pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak mieszkań socjalnych. - Niewystarczający poziom inwestycji mieszkaniowych. - Dostępność mieszkań na rynku wtórnym.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Zmiana pokoleń. - Rozwój usług. - Położenie przygraniczne powiatu. - Rozwój infrastruktury drogowej i kolejowej. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie się enklaw wykluczenia społecznego. - Dziedziczenie biernych postaw. - Wielokulturowość – napływ imigrantów.

Źródło: Warsztaty partycypacyjne.

Uczestnicy warsztatów są w pełni świadomi atutów swojego otoczenia i położenia Powiatu Raciborskiego w atrakcyjnym miejscu. Widzą w tym szanse na dalszy rozwój społeczny i gospodarczy, prowadzący do podniesienia jakości życia. Powiat Raciborski dysponuje naturalnym i zróżnicowanym potencjałem przyrodniczym i atrakcyjnym położeniem w strefie przygranicznej.

Rozwój powiatu powinien zatem dokonywać się w wielu obszarach, w tym także: wymiany gospodarczej i kulturalnej oraz wspólnych inwestycji z partnerami z zagranicy. Szansę na intensyfikację tych przedsięwzięć lokalni eksperci upatrują w:

- dobrze wykształconej kadrze, przygotowanej przez lokalnych przedsiębiorców i szkolnictwo zawodowe z terenu powiatu,
- pojawieniu się w dużych firm generujących miejsca pracy i dochód dla społeczności,
- rozwoju niezbędnej infrastruktury drogowej i kolejowej,
- rozwoju strefy ekonomicznej.

Obawy deklarowane podczas warsztatów związane są z niską jakością życia niektórych grup społecznych. W opinii uczestników warsztatów wynikają one przede wszystkim z niemożności zapewnienia mieszkań socjalnych dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji społecznej lub zdrowotnej oraz takich, które z powodu niższych dochodów nie mogą uzyskać kredytu lub dokonać zakupu lokalu na otwartym rynku. Lokalny rynek mieszkaniowy to przede wszystkim indywidualne budownictwo mieszkaniowe i inwestycje na sprzedaż.

Jako istotny problem wskazano także tworzenie się enklaw wykluczenia społecznego i funkcjonowanie grup biernych zawodowo i społecznie, korzystających ze wsparcia socjalnego. Zaniepokojenie niektórych uczestników warsztatów budzi także napływ imigrantów, choć dane statystyczne wskazują na ich znikomą liczbę w powiecie.

Analizując dane statystyczne, zauważa się niekorzystne procesy demograficzne. Zjawiska depopulacyjne dotyczą intensywnie cały naszego regionu. Nie jest od nich wolna również społeczność powiatu raciborskiego. Ludność w wieku poprodukcyjnym na terenie powiatu raciborskiego jest coraz liczniejsza, średnio – 22%. Najwięcej seniorów mieszka w m. Raciborzu (co czwarty mieszkaniec), a najmniej w gminie Rudnik – 19,9%, tendencja ta będzie się nasilać.

Tabela nr 23. Wybrane dane demograficzne wg GUS 2020? (liczba na 1000 mieszkańców).

Kategoria	Kraj	Województwo Śląskie	Powiat Raciborski
Zawarte związki małżeńskie	3,8	3,7	3,4
Rozwody	1,3	1,4	0,7
Przyrost naturalny	-3,2	Brak danych	- 5,8
Średni wiek mieszkańca w latach	42	43,1	43,3

Źródło: GUS/BDL, 2021 r.?

Tabela nr 24. Przyrost naturalny w powiecie raciborskim w latach 2018 – 2020.

Lata	Przyrost naturalny	Liczba urodzin	Liczba zgonów
2018	-304	930	1234
2019	-153	991	1144
2020	-624	813	1437

Źródło: GUS/BDL, dane za lata 2018 – 2020.

Powyższe dane powiatowe korespondują z wynikami krajowymi i regionalnymi, wskazującymi na tendencje spadkowe dotyczące przyrostu naturalnego i chęci zawierania związków małżeńskich. Na tle kraju i regionu korzystnie wypada za to trwałość związków małżeńskich na terenie powiatu raciborskiego. Małżonkowie z terenu powiatu rozwodzą się dwukrotnie rzadziej, niż pary na terenie kraju i województwa śląskiego.

Działania w tym obszarze powinny zatem zmierzać w kierunku wsparcia rodzin z dziećmi, ustabilizowania lub poprawy poziomu jakości ich życia, a co za tym idzie, jak najpełniejszej możliwości korzystania z dostępnych usług społecznych.

W podejmowanych działaniach zmierzających do rozwoju gospodarczego powiatu raciborskiego i poprawy jego atrakcyjności, dla obecnych i przyszłych mieszkańców, należy uwzględniać zmieniającą się strukturę demograficzną, a co za tym idzie zmianę specyfiki zapotrzebowania na usługi społeczne. Poza paletą usług, która skłoni młodych do pozostania na terenie powiatu, niezbędna jest, oparta na danych demograficznych, analiza potrzeb grup w wieku średnim, mających przed sobą jeszcze ponad dwadzieścia lat aktywnego życia zawodowego.

Grupa ta jest dobrze zakorzeniona w środowisku lokalnym i zainteresowana poprawą jakości życia w obszarach: czasu wolnego, edukacji dzieci i coraz istotniejszej, z racji wejścia w wiek dojrzały, kwestii zakresu i poziomu usług zdrowotnych. Celem

utrzymania jakości życia tej grupy konieczne jest zatem przygotowanie procesu zmian.

Jak już wspomniano wcześniej, Powiat Raciborski dysponuje naturalnym i zróżnicowanym potencjałem przyrodniczym i atrakcyjnym położeniem w strefie przygranicznej. Pozwala to na stworzenie i wypromowanie produktu turystycznego o wysokiej jakości, adresowanego do gości krajowych i zagranicznych, mogącego jednocześnie wpływać na satysfakcję mieszkańców z życia w przyjaznym otoczeniu. Zgodnie z założeniami poprzedniego dokumentu strategicznego sukcesywnie w ostatnich latach zwiększano ilość i jakość infrastruktury sportowo – wypoczynkowej. Według danych GUS na terenie powiatu raciborskiego znajdowały się cztery hotele (dwa trzygwiazdkowe i dwa dwugwiazdkowe), a do dyspozycji turystów poszerzono bazę noclegową o zespół domków turystycznych i kemping. Obiekty te wyposażone są w udogodnienia do osób niepełnosprawnych ruchowo. Powiat posiada również cztery obiekty z zapleczem konferencyjnym.

Ze względu na atrakcyjny i urozmaicony teren rozwija się turystyka rowerowa, sukcesywnie wzrasta długość ścieżek rowerowych, umożliwiających aktywny wypoczynek (obecnie ich długość przekracza 50 km). Coraz lepiej wykorzystana jest baza kajakowa, poszerza się też zasięg turystyki pieszej.

Przy występującej w ciągu ostatnich kilku lat zmianie trendów turystycznych i „przestawieniu wektora” z wypoczynku zagranicznego na peregrynacje krajowe, stworzyła się szansa na zwiększenie zainteresowania ziemią raciborską i jej atrakcjami.

Powiat Raciborski jest nie tylko obszarem bogatym historycznie, ale miejscem ze znaczącą ofertą kulturalną adresowaną do mieszkańców i gości.

Na terenie powiatu funkcjonuje obecnie ponad dwadzieścia placówek kultury o charakterze gminnym i jedna placówka o charakterze powiatowym. Ilość odwiedzin w tych obiektach w latach 2015 – 2019 utrzymywała się na stałym, wysokim poziomie (między 130 tys. a 150 tys. rocznie). Ponad dwukrotnie, ze zrozumiałych względów, spadła jedynie w roku 2020. W 2021 r. pojawiła się silna tendencja wzrostowa; odnotowano ponad 130 tys. kontaktów z kulturą na poziomie gminnym.

Środowiska samorządu lokalnego oraz poszczególne instytucje są świadome roli promocji w podwyższeniu atrakcyjności obiektów historycznych i terenów przyrodniczych.

Spowodowało to zwiększenie intensywności oddziaływania promocyjnego w różnorodnych mediach. Uzupełnieniem systematycznych akcji informacyjnych związanych z cyklicznymi wydarzeniami turystycznymi i kulturalnymi na terenie powiatu były jednostkowe i grupowe akcje w mediach społecznościowych, adresowane tematycznie do zainteresowanych grup i środowisk.

Po okresie pandemii następuje powrót do turystycznych i sportowych imprez plenerowych organizowanych przez gminy i Powiat, adresowanych do turystów i uczestników spoza powiatu. Stan infrastruktury sportowej na terenie powiatu określić można jako zadowalający, choć w ostatnich latach liczba obiektów należących do gmin nieznacznie spadła.

Począwszy od września 2020 r. działa Powiatowe Centrum Sportu w Raciborzu, którego zadaniem jest realizacja działań należących do zadań własnych Powiatu – kultura fizyczna, sport, rekreacja, turystyka, a także promocja zdrowia i wychowania fizycznego. Stwarza to szanse na upowszechnianie postaw prozdrowotnych i zwiększenie dostępu do nieodpłatnych form aktywnego spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzież ich rodzin oraz osób dorosłych. Istotna jest także intensyfikacja działań aktywizujących, skierowanych do seniorów i osób niepełnosprawnych.

Jednym z celów szczegółowych Strategii, często poruszanych podczas diagnostycznych warsztatów partycypacyjnych ze społecznością lokalną, jest nadal aktualny postulat polepszenia jakości systemu transportu publicznego. W tej dziedzinie zanotowano poprawę zgodnie ze strategią rozwoju, wskazującą na konieczność podniesienie funkcjonalności tej przestrzeni. Powiat Raciborski kilka lat temu podjął decyzję o przejściu roli organizatora transportu publicznego.

Powiat Raciborski jest obecnie organizatorem transportu publicznego na kilkunastu liniach. Komunikacja funkcjonuje na terenie wszystkich gmin Powiatu oraz na liniach objętych porozumieniem z powiatem wodzisławskim. Na terenie powiatu funkcjonuje także transport kolejowy. Łączna długość linii kolejowych na terenie powiatu to ponad 100 km. Organizatorem sieci połączeń jest śląski samorząd wojewódzki. Linię Kędzierzyn Koźle – Racibórz przez Kuźnię Raciborską oraz Nędzę prowadzi samorząd województwa opolskiego.

Warto odnotować także wprowadzenie od 2020 r. bezpłatnej komunikacji autobusami PKS dla seniorów (wcześniej bezpłatna komunikacja dla tej grupy wiekowej obowiązywała jedynie w komunikacji miejskiej), co przyczynia się do zmniejszenia wykluczenia komunikacyjnego tej grupy mieszkańców powiatu. Dzięki temu seniorzy o mniejszych dochodach, mieszkających poza Raciborzem, mają możliwość przemieszczania się w obrębie powiatu i korzystania z usług społecznych ulokowanych w sąsiednich gminach.

Jednym z podstawowych elementów wpływających na jakość życia społeczności lokalnej jest poczucie bezpieczeństwa jednostkowego i zbiorowego. Statystyki prowadzone przez Policję i Sądy wskazują na stabilność poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców powiatu raciborskiego. Wskaźniki wykrywalności dla wszystkich przestępstw są wyższe niż średnia krajowa i wojewódzka, w latach 2015 – 2020 przedstawiały się następująco:

Tabela nr 25. Wykrywalność przestępstw na terenie powiatu raciborskiego w latach 2015 – 2020.

Wskaźnik	Rok					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Poziom wykrywalności przestępstw w powiecie (%)	71,6	87,7	91,9	84,9	79,1	80,7

Źródło: Opracowanie własne IWIPL na podst. danych instytucji biorących udział w badaniu.

W 2020 r. w na terenie powiatu stwierdzono 2157 przestępstw, co oznacza wskaźnik 19,99 % na tysiąc mieszkańców. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla regionu i porównywalna ze średnią krajową. Podobnie rzecz się ma z poziomem wykrywalności przestępstw. Wskaźnik ten wynosi ponad 80% i jest wyższy niż średnia krajowa.

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców na terenie powiatu stwierdzono najwięcej przestępstw o charakterze kryminalnym (wykrywalność ponad 70%) oraz przeciwko mieniu.

Władze powiatowe prowadziły w omawianym okresie działania ukierunkowane na poprawę bezpieczeństwa publicznego, m.in. poprzez finansowe wsparcie służb (Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Raciborzu, Komendy Powiatowej Policji w Raciborzu, Powiatowej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Raciborzu).

Postulowana w dokumencie strategicznym na lata 2015 – 2022 ścisła współpraca międzyinstytucjonalna jest coraz bardziej efektywna – zwłaszcza w obszarze prewencyjno – informacyjnym, adresowanym do grup szczególnie zagrożonych.

Raciborscy policjanci w ramach akcji profilaktycznej „Świadomy senior” spotykali się wielokrotnie z osobami starszymi na terenie lokalnych Klubów Seniora. Tematyka tych spotkań dotyczyła bezpieczeństwa w domu i miejscach publicznych takich jak sklepy, parki czy środki komunikacji.

Omawiano także różnorodne, stosowane wobec seniorów formy oszustw („na wnuczka, policjanta, pracownika OPS, wypadek drogowy”, czy ostatnio „na węgiel”). Policjanci szczegółowo omawiali poszczególne etapy działania sprawców tego typu przestępstw. Zwracali także uwagę na problematykę ochrony danych osobowych i nowe formy oszustw pojawiające się w Internecie.

Istotnym elementem, zwłaszcza w powiecie miejsko – wiejskim, jest bezpieczeństwo poruszania się po drogach (zachęcano seniorów do korzystania z elementów odblaskowych). Obecnie coraz częstsze jest upraszczanie procedur w celu nawiązania kontaktu z policją. Dzięki aplikacji „Moja Komenda” i „Linia Pomocy Pokrzywdzonym”, można zgłosić problem czy zagrożenie. Dzielnicy w gminach

powiat nie są anonimowi, często kontaktują się z seniorami i udzielają wsparcia w rozwiązywaniu konkretnych problemów lokalnych.

Służby porządkowe w porozumieniu z instytucjami pomocy i integracji społecznej reagowały również na potrzeby środowiskowe i pojawiające się zachowania niepożądane (np.: spoofing, odpowiedzialność prawną za przemoc w sieci, nowe rodzaje uzależnień w środowisku młodzieży i in.), prowadząc działania prewencyjne i informacyjne w środowiskach lokalnych i szkołach.

Zakres współpracy jest coraz szerzej zakrojony, obejmując działaniami nowe grupy, środowiska i problemy – (przykładowe inicjatywy KP Policji „Świadomy Senior”, współpraca z Klubem Seniora, „Bezpieczne dziecko na wsi” współpraca z KRUS).

Ważnym ogniwem wsparcia mieszkańców w dziedzinie bezpieczeństwa i funkcjonowania, w oparciu o wspólnie ustanowione zasady życia społecznego jest Straż Miejska w Raciborzu. Poza działaniami rutynowymi, instytucja ta realizuje szereg inicjatyw o charakterze lokalnym:

Tabela nr 26. Akcje Straży Miejskiej w Raciborzu.

Nazwa działania	Opis działań, grupy docelowe
Akcja „Masz psa masz obowiązek”	Zapobieganie zanieczyszczeniu terenów użytku publicznego przez psy, eliminowanie zagrożeń dla ludzi przez psy pozostające bez nadzoru
Akcja „Dzikie wysypiska”	Zapobieganie tworzeniu się dzikich wysypisk. Ujawnianie sprawców wysypywania śmieci w miejscach niedozwolonych
Akcja „Bezpieczny Senior”	Uwrażliwianie na próby działań niepożądanych, spalanie odpadów zgodne z przepisami
Akcja „Bezdomni”	Udzielanie informacji o możliwości uzyskania pomocy przez osoby bezdomne

Źródło: Strona internetowa Miasta Racibórz.

Na wzrost poczucia bezpieczeństwa mieszkańców w sposób pośredni wpływają również inne inicjatywy lokalne – pojawienie się comiesięcznego dodatku „Powiatowego Informatora dla Seniora”, mogącego być źródłem istotnych informacji środowiskowych (zwłaszcza w sytuacji znaczącego wykluczenia cyfrowego w tej grupie), czy bezpłatne porady prawne, świadczone w kilku lokalizacjach na terenie powiatu, przez różne podmioty.

Poziom współpracy międzyinstytucjonalnej został pozytywnie zweryfikowany podczas Pandemii. W związku z tą sytuacją, zmieniono kanały i narzędzia komunikacji na zdalne. Konieczne stały się działania związane z zabezpieczeniem klientów

i pracowników. Uruchomiono dostępne (niestety nie we wszystkich instytucjach) zasoby technologiczne.

Większość pracowników instytucji pomocowych i samorządowych działających na terenie powiatu raciborskiego wykazała się samodzielnością, otwartością, elastycznością i umiejętnością pracy w nowych warunkach. Ograniczono i uelastyczniono niektóre procedury, stworzono nowe ścieżki komunikacji z klientem, utrzymywano stały kontakt z osobami i rodzinami potrzebującymi wsparcia.

Pojawiły się też trudności w funkcjonowaniu, wynikające z:

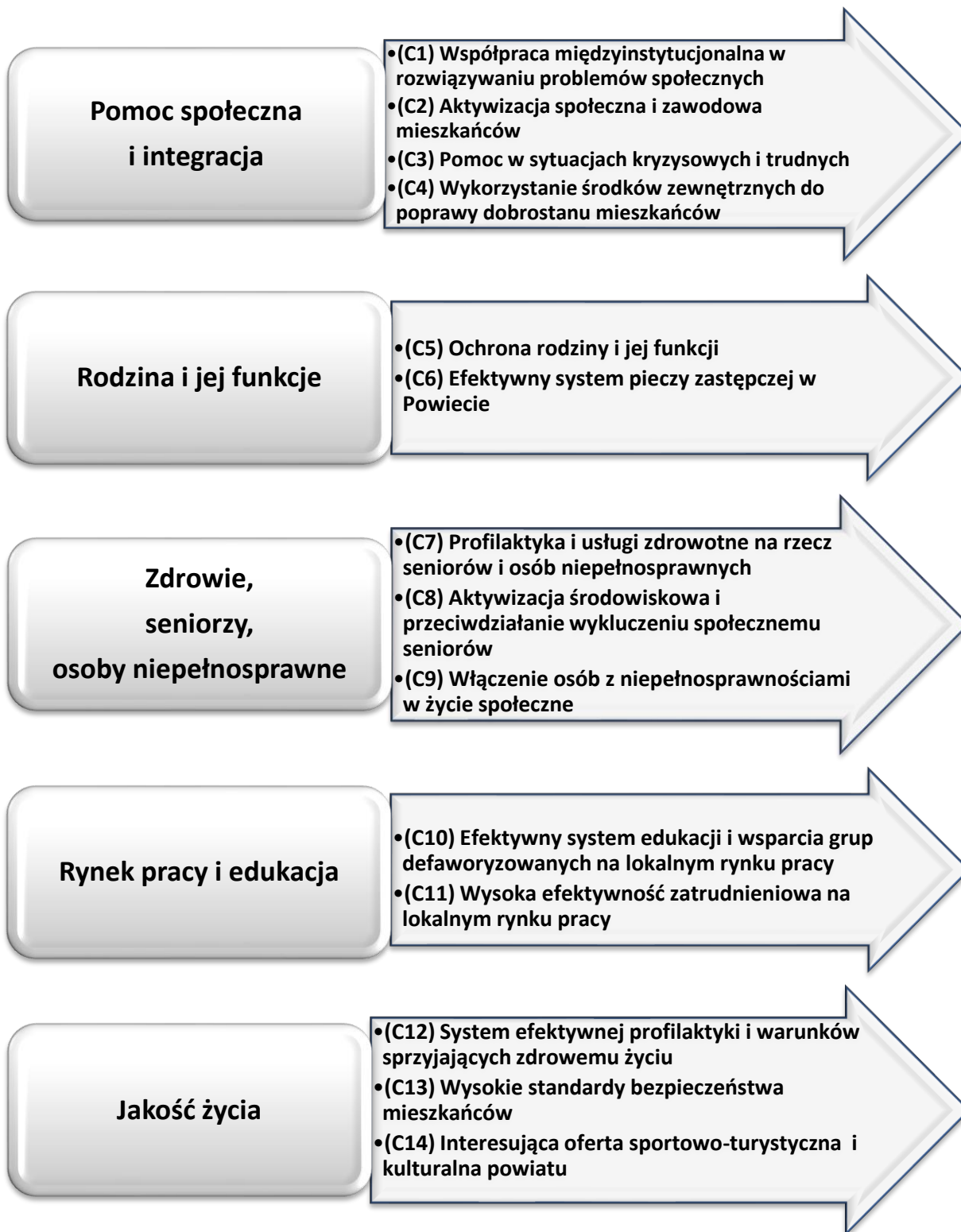
- braku sprzętu komputerowego,
- niskich kompetencji technicznych pracowników,
- zwiększonego obciążenia obowiązkami,
- syndromu COVID-19 („nie da się, bo jest COVID”),
- braku dostępu do informacji,
- mniejszej ilości personelu skutkującej zwiększonymi obowiązkami jednostkowymi.

Wypracowane w tym okresie rozwiązania powinny zaowocować stworzeniem lokalnych procedur współpracy międzyinstytucjonalnej na wypadek sytuacji kryzysowej, a także ściślejszą współpracą i wzmocnieniem przekonania o efektywności takich działań.

Cele strategii

Cele strategiczne

Rysunek nr 2. Cele strategiczne dla poszczególnych obszarów problemowych.

Cele Operacyjne i kierunki działań

Tabela nr 27. Cele operacyjne i kierunki działań.

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Kierunki działań
(C.1.) Współpraca międzyinstytucjonalna w rozwiązywaniu problemów społecznych	<p>C.1.1. Promocja i integracja działań instytucji pomocowych.</p>	<p>Kontynuacja dobrej współpracy między powiatowymi i gminnymi instytucjami pomocowymi.</p> <p>Podejmowanie prób tworzenia partnerstw międzyinstytucjonalnych prowadzących działania na rzecz społeczności powiatu.</p> <p>Promowanie oferty usług świadczonych przez poszczególne podmioty.</p> <p>Stworzenie bazy danych o usługach z zakresu pomocy i integracji społecznej oferowanych przez instytucje publiczne, społeczne i prywatne na terenie powiatu.</p> <p>Wymiana informacji o swojej ofercie pomiędzy instytucjami.</p>
	<p>C.1.2. Skuteczne przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu z wykorzystaniem możliwości instytucji i organizacji działających na terenie powiatu oraz na rzecz jego mieszkańców.</p>	<p>Stałe monitorowanie potrzeb mieszkańców na potrzeby społeczne.</p> <p>Utrzymywanie dotychczasowych usług społecznych dostępnych w Powiecie Raciborskim na wysokim poziomie. Zabieganie o pozyskanie usług, które odnoszą się do niezaspokojonych potrzeb mieszkańców.</p> <p>Współpraca z organizacjami pozarządowymi w realizacji zadań powiatu w obszarze integracji społecznej.</p> <p>Kontynuowanie zlecenia zadań powiatu sprawdzonym podmiotom z 3 sektora, wyspecjalizowanym w poszczególnych rodzajach usług.</p> <p>Pomoc działającym organizacjom społecznym i podmiotom komercyjnym we wdrażaniu nowych rodzajów usług, poprzez dystrybuowanie informacji o potrzebach, możliwościach finansowania, współpracę w aplikowaniu o środki zewnętrzne.</p> <p>Zabieganie o obecność w powiecie dotychczas nie działających na tym terenie organizacji społecznych i podmiotów komercyjnych, które mają w swojej ofercie usługi, które obecnie nie są dostępne, a o których wiadomo, że mieszkańcy ich potrzebują.</p>

(C.2.) Aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców	<p>C.2.1. Efektywne wykorzystywanie instrumentów aktywnej integracji w przeciwdziałaniu problemom społecznym.</p>	<p>Stale monitorowanie potrzeb mieszkańców.</p> <p>Zapewnianie warunków dla właściwego funkcjonowania pomocy środowiskowej.</p> <p>Prowadzenie działań z zakresu organizacji i aktywizacji społeczności lokalnych.</p> <p>Wykorzystanie instrumentów oraz działania wspomagające podstawowe usługi rynku pracy w procesie aktywizacji zawodowej osób korzystających z pomocy społecznej i/lub nieaktywnych zawodowo.</p> <p>Tworzenie atrakcyjnych ofert kulturalnych, sportowych dopasowanych do potrzeb różnych grup mieszkańców (grup demograficznych i grup problemowych) i promowanie ich.</p> <p>Aktywizacja społeczna i zawodowa niepełnosprawnych mieszkańców powiatu.</p> <p>Testowanie nowych instrumentów aktywnej integracji.</p> <p>Poszukiwanie sposobów na zabezpieczenie aktywnej integracji w przypadku ponownego wystąpienia zagrożeń epidemicznych.</p>
	<p>C.2.2. Promowanie i wspieranie ekonomii społecznej.</p>	<p>Promowanie każdego pomysłu, który ma potencjał do zmniejszenia uzależnienia danej osoby lub grupy od pomocy społecznej.</p> <p>Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach.</p> <p>Zabieganie u operatorów grantów i wykonawców projektów szkoleniowych o włączenie terenu powiatu raciborskiego do swoich działań.</p> <p>Zainicjowanie powstania na terenie powiatu raciborskiego Zakładu Aktywności Zawodowej.</p> <p>Wsparcie dla grup inicjatywnych, które chcą założyć podmiot ekonomii społecznej.</p>

(C.3.) Pomoc w sytuacjach kryzysowych i trudnych	<p>C.3.1.</p> <p>Wysoka jakość usług z zakresu interwencji kryzysowej i przeciwdziałaniu przemocy.</p>	<p>Uzyskanie skuteczności programu niebieskiej karty i współdziałania instytucjonalnego w tym zakresie, na poziomie sprzed pandemii.</p> <p>Zdecydowane działania policji i służb socjalnych.</p> <p>Aktywna współpraca pracowników pomocy społecznej i edukacji w szybkiej identyfikacji sytuacji problemowych.</p> <p>Zwiększanie dostępu do poradnictwa specjalistycznego świadczonego w interesie społecznym.</p> <p>Realizacja programów prewencyjnych ukierunkowanych na przeciwdziałanie przemocy domowej.</p> <p>Programy edukacyjne dla uczniów w szkołach – warsztaty nt. uzależnień i przemocy.</p> <p>Podjęcie pozyskania dodatkowych usług kierowanych do osób uzależnionych i o skłonnościach przemocowych.</p> <p>Zapewnienie całodobowych służb z zakresu interwencji kryzysowej dla ofiar przemocy domowej.</p> <p>Współpraca z sektorem społecznym w tym zakresie.</p>
	<p>C.3.2.</p> <p>Gotowość do szybkiej reakcji w odpowiedzi na wstąpienie sytuacji kryzysowych i zdarzeń nagłych.</p>	<p>Analizowanie i wyciąganie wniosków ze zdarzeń przeszłych.</p> <p>Rozwijanie kompetencji instytucji do szybkiej mobilizacji zasobów w sytuacjach kryzysowych.</p> <p>Opracowywanie przykładowych scenariuszy działań na poziomie powiatu na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych i zdarzeń nagłych.</p> <p>Stały monitoring sytuacji społecznej i wymiana informacji między różnymi instytucjami działającymi na terenie powiatu raciborskiego.</p>
(C.4.) Wykorzystanie środków zewnętrznych do poprawy dobrostanu	<p>C.4.1.</p> <p>Skuteczne pozyskiwanie dofinansowania.</p>	<p>Zdecydowane aplikowanie o środki zewnętrzne. W miarę możliwości raczej redefiniowanie własnych pomysłów na działania, niż rezygnowanie z aplikowania.</p> <p>Tworzenie partnerstw międzyinstytucjonalnych w celu wspólnego ubiegania się o granty.</p> <p>Zachęcanie lokalnych organizacji społecznych do aplikowania o środki, które są niedostępne dla samorządów. W miarę możliwości udzielanie im w tym pomocy.</p>

	<p>C.4.2. Efektywne wydatkowanie pozyskanych środków do poprawy sytuacji mieszkańców.</p>	<p>Wykorzystywanie wyników monitoringu niniejszej strategii do wyboru najbardziej efektywnych kierunków działań, które będą finansowane ze środków zewnętrznych.</p> <p>Aktualizacja obrazu sytuacji problemowej w powiecie, realizacja projektów odpowiadających aktualnym problemom.</p> <p>Koncentracja na długofalowych efektach zaangażowania środków zewnętrznych do finansowania działań nakierowanych na wybrane problemy społeczne.</p> <p>Inwestycje, które zmniejszą presję na budżety pomocy społecznej w powiecie.</p>
<p>(C.5.) Ochrona rodziny i jej funkcji</p>	<p>C.5.1. Stwarzanie warunków do harmonijnego funkcjonowania rodzin i pełnienia przez nie swoich funkcji.</p>	<p>Akcje informowania rodziców i młodzieży o zagrożeniach wynikających z uzależnień, w tym behawioralnych.</p> <p>Profilaktyka uzależnień w szkołach, we współpracy z innymi podmiotami.</p> <p>Mobilizowanie lokalnych społeczności do przeciwdziałania wszelkim formom przemocy i reagowania na nie.</p> <p>Zaangażowanie organizacji pozarządowych w realizację różnych form wsparcia rodziny i dziecka.</p> <p>Rozwój oferty atrakcyjnych zajęć dla dzieci i młodzieży.</p> <p>Rozwój poradnictwa dla rodziców i opiekunów.</p> <p>Zapewnienie dostępności usług doradczych i diagnostycznych na wczesnych etapach sytuacji problemowych. Zapewnienie dostępu do pedagogów i psychologów (szkoły, PP-P w Raciborzu) dla rodziców.</p>

<p>C.5.2. Zapewnienie sprawnego systemu wsparcia dla rodzin przeżywających różnego rodzaju trudności.</p>	<p>Akcje informacyjne na temat możliwości otrzymania wsparcia i znaczenia szybkiego reagowania na różne symptomy trudności – adresowane zarówno do rodzin, jak i ich otoczenia.</p> <p>Zapewnienie wsparcia specjalistów dla rodzin przeżywających różnego rodzaju trudności.</p> <p>Rozwój asystentury rodzin.</p> <p>Podwyższanie jakości pracy z rodziną poprzez szkolenia i ewaluację pracy specjalistów.</p> <p>Skuteczne przeciwdziałanie i zwalczanie przemocy i innych patologii w rodzinie przy rozwoju współpracy różnych służb.</p> <p>Zaangażowanie organizacji pozarządowych w realizację różnych form wsparcia rodziny i dziecka przeżywających różnego rodzaju problemy.</p> <p>Konsekwentne zmniejszanie ubóstwa i ograniczanie zjawisk, które mogą do niego prowadzić.</p> <p>Zwiększanie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych adekwatnie do potrzeb, np. poprzez zachęcanie istniejących podmiotów do rozszerzenia oferty lub zapraszania podmiotów z poza powiatu do rozpoczęcia określonej działalności i świadczenia usług dla mieszkańców powiatu.</p>
---	--

<p>(C.6.) Efektywny system pieczy zastępczej w Powiecie</p>	<p>C.6.1. Utrzymanie efektywnie działającego, zintegrowanego systemu pieczy zastępczej.</p>	<p>Budowanie systemu pieczy zarówno w oparciu o instytucjonalne jak i rodzinne formy.</p> <p>Utrzymanie dotychczasowej sieci placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej.</p> <p>Kontynuowanie współpracy z partnerami społecznymi realizującymi zadania z zakresu instytucjonalnej pieczy zastępczej.</p> <p>Zapewnienie możliwości rozwoju kadry instytucjonalnej pieczy zastępczej.</p> <p>Pozyskiwanie i szkolenie nowych kandydatów na rodziców zastępczych.</p> <p>Utrzymywanie wysokiego poziomu wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w tym opieka koordynatorów dla wszystkich rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka.</p> <p>Zapewnienie optymalnych warunków pracy dla koordynatorów oraz wykonujących funkcję organizatora pieczy, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - warunków lokalowych zapewniających możliwość wykonywania usług na najwyższym możliwym poziomie, - wysokości wynagrodzeń, która zapewni możliwość pozyskiwania i zatrzymywania najlepszych kandydatów w tej pracy, - utrzymanie wysokiego poziomu dostępu do nowych kompetencji, - zapewnienie regularnego wsparcia superwizyjnego. <p>Zintegrowane podejście do usamodzielniania wychowanków, oparte na współpracy różnych podmiotów, w odniesieniu do różnych obszarów funkcjonowania po odejściu z pieczy (w tym wsparcie na rynku pracy, rozwoju kompetencji zawodowych i społecznych, zabezpieczenie mieszkania, zapewnienie środków na start).</p> <p>Dążenie do uruchomienia na terenie powiatu mieszkań chronionych dla osób opuszczających pieczę.</p> <p>Poszukanie możliwości zapewnienia rodzinom zastępczym większej, bezpośredniej, profesjonalnej pomocy prawnej (w tym procesowej).</p>
---	---	--

	<p>C.6.2 Promocja rodzicielstwa zastępczego.</p>	<p>Realizacja różnych form wsparcia rozwojowego dla rodziców zastępczych.</p> <p>Sięganie po niestandardowe metody poszukiwania kandydatów na rodziny zastępcze: nowe media, wykorzystanie świadectw rodziców (w tym emerytowanych). Rezygnacja z form nie przynoszących zadowalających efektów.</p> <p>Powrót do różnych form integracyjnych środowiska rodzin zastępczych, np. spotkania tematyczne, konferencja, etc.</p> <p>Symboliczne docenienie przez władze środowiska i trudu rodziców zastępczych, np.: dzień rodzicielstwa zastępczego jako święto powiatu (spotkanie z rodzinami, listy z życzeniami, okolicznościowe materiały na stronie, wnioski o uhonorowanie przez Prezydenta RP odznaczeniami szczególnie zasłużonych rodziców zastępczych i inne.).</p>
<p>(C.7.) Profilaktyka i usługi zdrowotne na rzecz seniorów i osób niepełnosprawnych</p>	<p>C.7.1. Wzrost dostępu do usług medycznych i opiekuńczych dla osób niepełnosprawnych i seniorów.</p>	<p>Stworzenie efektywnego systemu wsparcia dziennego dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych w miejscu zamieszkania.</p> <p>Zwiększenie oferty specjalistycznych usług medycznych adresowanych do seniorów (szczególnie geriatrycznych i terapeutycznych).</p> <p>Zwiększenie liczby miejsc opiekuńczo – leczniczych w jednostkach opieki zdrowotnej funkcjonujących na terenie powiatu.</p> <p>Tworzenie systemu mieszkań chronionych dostosowanych do potrzeb osób starszych.</p> <p>Zwiększenie dostępu do usług rehabilitacyjnych.</p> <p>Doskonalenie systemu współpracy podmiotów realizujących usługi opiekuńczo medyczne dla mieszkańców powiatu.</p>
	<p>C.7.2. Edukacja i promowanie zdrowego stylu życia seniorów i osób niepełnosprawnych.</p>	<p>Prowadzenie szkoleń i programów profilaktycznych na rzecz obu środowisk.</p> <p>Promowanie projektów i działań aktywizacyjno – edukacyjnych o charakterze międzypokoleniowym.</p> <p>Stworzenie możliwości pełnego uczestnictwa seniorów i osób niepełnosprawnych w zajęciach sportowo – rekreacyjnych organizowanych na terenie powiatu.</p> <p>Promowanie oferty aktywizującej środowiska seniorów i osób niepełnosprawnych w lokalnych mediach.</p> <p>Promowanie aktywności ruchowej i intelektualnej seniorów.</p>

(C.8.) Aktywizacja środowiskowa i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu seniorów	C.8.1. Aktywizacja i wspieranie samodzielności seniorów.	Rozwój oferty wsparcia środowiskowego dla osób starszych. Rozwinięcie sieci Dziennych Domów Pomocy. Wsparcie działalności Klubów Seniora. Tworzenie systemu mieszkań chronionych dostosowanych do potrzeb osób starszych.
	C.8.2. Zwiększenie udziału seniorów w lokalnym życiu społecznym.	Wspieranie przez samorządy oddolnych inicjatyw lokalnych i projektów przygotowanych przez grupy nieformalne i środowisko seniorów. Rozwój i promocja wolontariatu seniorów i na rzecz seniorów. Wspieranie działań integrujących środowisko seniorów. Organizacja imprez promujących działania podejmowane przez seniorów. Przygotowanie konkursu na „małe granty” do wykorzystania przez nieformalne grupy seniorów na projekty samopomocowe i na rzecz własnego środowiska.
(C.9.) Włączenie osób z niepełnosprawnościami w życie społeczne	C.9.1. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnoprawnego funkcjonowania w przestrzeni społecznej i publicznej.	Identyfikowanie obszarów ukrytej dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w świadomości społecznej i na rynku pracy. Kontynuowanie procesu likwidacji barier architektonicznych. Rozwój systemu usług społecznych adresowanych do dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz rodziców. Zacieśnienie współpracy instytucji i podmiotów działających na rzecz środowiska osób niepełnosprawnych. Przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu osób niepełnosprawnych poprzez stosowanie odpowiednich standardów informatycznych na stronach internetowych instytucji publicznych (dostępność cyfrowa). Powołanie Środowiskowego Domu Samopomocy typu D.
	C.9.2. Aktywizacja społeczna osób niepełnosprawnych.	Wspieranie działań integrujących środowisko osób niepełnosprawnych. Kształcenie i wspieranie liderów środowisk osób niepełnosprawnych. Przygotowanie oferty wypoczynkowej dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami (ferie i wakacje). Promowanie działań integracyjnych w środowisku lokalnym. Wspieranie organizacji pozarządowych i grup samopomocowych osób niepełnosprawnych i ich rodzin.

(C.10.) Efektywny system edukacji i wsparcia grup defaworyzowanych na lokalnym rynku pracy	<p>C.10.1</p> <p>Aktywizacja zawodowa osób defaworyzowanych na lokalnym rynku pracy (długotrwale bezrobotni, mieszkańcy wsi, osoby opiekujące się osobami zależnymi).</p>	<p>Przygotowanie kompleksowej diagnozy problemów środowisk biernych zawodowo.</p> <p>Pozyskanie środków zewnętrznych na aktywizację zawodową tych grup.</p> <p>Realizacja programów aktywizacji zawodowej dla osób długotrwale bezrobotnych, mieszkańców wsi i osób opiekujących się osobami zależnymi.</p> <p>Intensyfikacja współpracy w tym obszarze pomiędzy służbami zatrudnienia, instytucjami pomocy i integracji społecznej oraz samorządami gmin Powiatu Raciborskiego.</p> <p>Promowanie dobrych praktyk związanych z podjęciem zatrudnienia przez osoby dotychczas bierne zawodowo.</p>
	<p>C.10.2</p> <p>Wsparcie środowiska osób z niepełnosprawnościami w uzyskaniu zatrudnienia.</p>	<p>Diagnozowanie problemów i barier utrudniających podjęcie zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne na lokalnym rynku pracy (przy współdziałaniu ekspertów, NGO i społeczności osób niepełnosprawnych).</p> <p>Upowszechnianie w środowisku pracodawców informacji o możliwościach zatrudnienia i przeszkolenia, a także wyposażenia stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych (PFRON).</p> <p>Stworzenie systemu lokalnego wsparcia międzyinstytucjonalnego dla niepełnosprawnych poszukujących zatrudnienia.</p> <p>Wsparcie osób niepełnosprawnych w procesie poszukiwania i utrzymania zatrudnienia (w ramach działań aktywizujących PUP – case management).</p> <p>Powołanie Zakładu Aktywności Zawodowej.</p> <p>Monitorowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych.</p>

(C.11.) Wysoka efektywność zatrudnieniowa na lokalnym rynku pracy	<p>C.11.1</p> <p>Dostosowanie systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego do aktualnych potrzeb rynku pracy.</p>	<p>Współpraca szkół i placówek oświatowych z lokalnymi przedsiębiorstwami i samorządem w celu dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.</p> <p>Upowszechnianie poradnictwa zawodowego w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, edukacja młodzieży i rodziców w obszarze współczesnego rynku pracy i jego wymagań.</p> <p>Prowadzenie działań prognostyczno – diagnostycznych na raciborskim rynku pracy.</p> <p>Promowanie i wdrażanie kształcenia ustawicznego w firmach i lokalnym środowisku zawodowym.</p> <p>Wzmocnienie współpracy między firmami a szkołami ponadpodstawowymi powiatu w celu stworzenia spójnego systemu efektywnych praktyk zawodowych.</p> <p>Współpraca podmiotów lokalnych (biznes, organizacje pracodawców, szkoły techniczne) w zakresie wspierania rozwoju przedsiębiorczości i innowacji.</p> <p>Rozwój pozaszkolnych form edukacji w placówkach na terenie Powiatu.</p>
	<p>C.11.2.</p> <p>Budowanie międzyinstytucjonalnej sieci współpracy w zakresie rozwiązywania problemów zatrudnienia i edukacji.</p>	<p>Analiza potencjału, możliwości i poziomu zaangażowania podmiotów działających w obszarach edukacji i zatrudnienia na terenie powiatu.</p> <p>Budowa wspólnej bazy danych o lokalnym rynku pracy i jego uwarunkowaniach.</p> <p>Integracja wokół wspólnego obszaru działania, tworzenie paktów na rzecz zatrudnienia i edukacji dla defaworyzowanych grup i środowisk.</p>
(C.12.) System efektywnej profilaktyki i warunków sprzyjających zdrowemu	<p>C.12.1.</p> <p>Podniesienie poziomu świadomości zdrowotnej społeczności lokalnej.</p>	<p>Upowszechnianie wśród mieszkańców zdrowego stylu życia mającego wpływ na koszty systemu opieki zdrowotnej.</p> <p>Podniesienie społecznej wrażliwości na potrzeby zdrowotne seniorów i osób niepełnosprawnych.</p> <p>Promowanie badań profilaktycznych.</p> <p>Realizacja Powiatowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii oraz Powiatowego Programu Profilaktyki Problemów Alkoholowych.</p>

	<p>C.12.2. Sprawnie funkcjonujące i współpracujące ze sobą zasoby systemy ochrony zdrowia.</p>	<p>Utrzymanie satysfakcjonującego poziomu usług zdrowotnych dostosowanych do procesów demograficznych i podnoszących jakość życia..</p> <p>Koordinacja usług zdrowotnych z usługami społecznymi.</p> <p>Poprawa jakości życia osób wymagających wsparcia i ich rodzin.</p> <p>Większa dostępność opieki długoterminowej i rozwój opieki wytchnieniowej.</p> <p>Rozwój infrastruktury geriatrycznej.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">C.13.) Wysokie standardy bezpieczeństwa mieszkańców</p>	<p>C.13.1. Realizacja programów bezpieczeństwa przez jednostki samorządu terytorialnego i społeczność lokalną.</p>	<p>Propagowanie programów bezpieczeństwa wśród społeczności, w szczególności młodzieży szkolnej i osób starszych.</p> <p>Pozyskiwanie środków finansowych na realizację programów bezpieczeństwa i wsparcia osób potrzebujących pomocy.</p> <p>Tworzenie programów bezpieczeństwa na podstawie analizy potrzeb społecznych.</p> <p>Skoordynowanie działań służb, instytucji i organizacji pozarządowych w ramach realizacji założeń programów bezpieczeństwa.</p> <p>Ułatwianie kontaktów mieszkańców z przedstawicielami służb realizujących założenia programów bezpieczeństwa.</p> <p>Budowanie zaufania do służb ratunkowych oraz ich promocja podczas imprez masowych.</p> <p>Prowadzenie akcji propagandowo-informujących o metodach zapobiegania przestępstwom przeciwko mieniu.</p>
	<p>C.13.2. Utrzymanie wysokiego poziomu bezpieczeństwa w placówkach oświatowych.</p>	<p>Organizowanie warsztatów i szkoleń dla dzieci i młodzieży, dotyczących pojawiających się zagrożeń i zjawisk niepożądanych w środowisku rówieśniczym i otoczeniu społecznym.</p> <p>Organizowanie szkoleń i warsztatów związanych z zagrożeniami bezpieczeństwa dzieci i młodzieży dla wychowawców, pedagogów i nauczycieli.</p> <p>Organizowanie spotkań edukacyjno – informacyjnych dotyczących zagrożeń dla rodziców i opiekunów.</p> <p>Wzmocnienie współpracy z Policją, Strażą Miejską oraz kuratorami sądowymi i społecznymi.</p>

(C.14.) Interesująca oferta sportowo-turystyczna i kulturalna powiatu	<p>C.14.1. Promowanie powiatu raciborskiego jako miejsca atrakcyjnego turystycznie i kulturalnie.</p>	<p>Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego występującego na terenie powiatu.</p> <p>Nagłaśnianie cyklicznych imprez sportowych, rekreacyjnych i znaczących wydarzeń kulturalnych odbywających się na terenie powiatu w mediach ponadlokalnych.</p> <p>Rozwój i utrzymanie powiatowej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.</p> <p>Utworzenie systemu informacji o zabytkach i zbiorach muzealnych ulokowanych w powiecie.</p> <p>Intensyfikacja wykorzystania mediów elektronicznych w adresowaniu oferty sportowo – turystycznej i kulturalnej do określonych grup zainteresowanych odbiorców, w regionie i poza nim.</p>
	<p>C.14.2. Podejmowanie działań na rzecz pełniejszego uczestnictwa mieszkańców w lokalnej ofercie kulturalnej i sportowo rekreacyjnej.</p>	<p>Wspieranie podmiotów i organizacji społecznych w działaniach mających na celu upowszechnianie kultury i sztuki.</p> <p>Wspieranie podmiotów i organizacji społecznych propagujących w powiecie sport i kulturę fizyczną.</p> <p>Promowanie projektów i działań kulturalnych i sportowych o charakterze rodzinnym i międzypokoleniowym.</p> <p>Stworzenie możliwości pełnego uczestnictwa seniorów i osób niepełnosprawnych w zajęciach sportowo – rekreacyjnych organizowanych na terenie powiatu.</p> <p>Angażowanie seniorów w wypracowanie oferty kulturalno-turystycznej dla swojego środowiska.</p> <p>Poszerzenie ofert sportowej dla osób starszych, promowanie aktywności ruchowej seniorów.</p>

Ramy finansowe Strategii

Źródłami środków finansowych na działania zaplanowane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030 będą:

- budżet Powiatu Raciborskiego i jego jednostek organizacyjnych,
- Budżet Państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych i finansowanie realizacji zadań zleconych,
- budżety gmin Powiatu Raciborskiego,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- fundusze europejskie (w szczególności Europejski Fundusz Społeczny),
- środki własne organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w realizację działań,
- inne programy i granty.

Wskazane cele i działania Strategii będą wyznaczać kierunki finansowania polityki społecznej przez Powiat Raciborski. Podobnie jak w ostatnich latach należy oczekiwać wzrostu wydatków, natomiast prognozowanie skali tego wzrostu w perspektywie ośmioletniej, przez tyle lat będzie wdrażana niniejsza Strategia, jest obarczone wysokim ryzykiem błędu. Tym bardziej, że w najbliższych latach Powiat i cała Polska będą zmagać się z nasileniem różnych niekorzystnych problemów społecznych, o czym sygnalizowano w tekście diagnozy społecznej, jak również problemów ekonomicznych wynikających chociażby z wysokiej inflacji i spadku realnej wartości pieniądza.

Należy zwrócić uwagę, że zapisy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030 mogą stanowić podstawę do ubiegania się o zewnętrzne środki finansowe na realizację poszczególnych działań.

Monitoring i ewaluacja

Monitorowanie realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030, to systematyczne pozyskiwanie i analizowanie danych ilościowych i jakościowych umożliwiające określenie aktualnego stanu realizacji poszczególnych celów Strategii.

Proces ten ma za zadanie dostarczenie rzetelnej informacji o tym, czy podejmowane działania są zgodne z założeniami, które określono na etapie ich planowania. Kluczowym do tego narzędziem będą sprawozdania, za przygotowanie których odpowiedzialne będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Raciborzu. W tym celu PCPR w Raciborzu będzie rozsyłało do interesariuszy Strategii, podmiotów odpowiedzialnych za poszczególne kierunki działań, prośbę o udostępnienie danych. Po otrzymaniu danych od różnych podmiotów, PCPR w Raciborzu dokona ich analizy oraz interpretacji, formułując przesłanki, które wskazują na prawidłowość lub nieprawidłowość procesu wdrażania Strategii.

Źródłem danych mogą być dane:

- statystyki publicznej (GUS/BDL, Centralna Aplikacja Statystyczna),
- zawarte w publikacjach specjalistycznych, wynikające z badań społeczności lokalnej,
- ze sprawozdań z działalności poszczególnych jednostek administracyjnych,
- z raportów z kontroli,
- zbierane i agregowane specjalnie na potrzeby niniejszej strategii i przesyłane do PCPR w Raciborzu.

Celem ewaluacji śródkresowej powinna być nie tylko ocena procesu realizacji, ale przede wszystkim odpowiedź na pytanie, czy cele sformułowane w dokumencie strategicznym pozostają aktualne, a jeśli nie, to jak powinny zostać skorygowane na kolejne lata. W wyniku ewaluacji śródkresowej mogą pojawić się zastrzeżenia co do kompletności Strategii i rekomendacje odnoszące się do konieczności uwzględnienia dodatkowych obszarów problemowych, które pojawiły się lub stały się istotne już po uchwaleniu Strategii przez Radę Powiatu Raciborskiego i przekazaniu jej do realizacji.

Z kolei ewaluacja końcowa powinna dostarczyć odpowiedzi na ile udało się osiągnąć założone w dokumencie cele, ale również dostarczyć wskazówek i wytycznych do przygotowania Strategii na kolejny okres.

Poniżej zamieszczono przykładowe mierniki realizacji Strategii, pogrupowane wg celów operacyjnych. Wskazano również źródła, z których można pozyskać dane do ich wyliczenia. Tego zestawu nie należy traktować, jako zbioru kompletnego i zamkniętego. Możliwe jest zarówno częściowe ograniczenie liczby monitorowanych

mierników, jak również jej rozszerzenie. Istotne jest jednak zachowanie w procesie gromadzenia danych systematyczności oraz użyteczności informacyjnej (dane muszą mieć taką postać, żeby możliwe było identyfikowanie zachodzących zmian).

Tabela nr 28. Zestaw mierników realizacji Strategii wraz ze źródłami weryfikacji.

Oznaczenie celu operacyjnego	Mierniki realizacji	Źródło weryfikacji
C.1.1.	<ul style="list-style-type: none"> – Odsetek (%) stron podmiotów zajmujących się pomocą i integracją na terenie powiatu raciborskiego, które są w pełni dostępne cyfrowo. – Liczba wspólnych inicjatyw (w wyniku współpracy dwóch lub więcej instytucji). – Liczba serwisów (baz danych) z informacjami na temat oferty usług społecznych oferowanych na terenie powiatu obejmujących co najmniej 2 różne podmioty. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podmiotów integracji, powiatu i gmin, – www instytucji lokalnych.
C.1.2.	<ul style="list-style-type: none"> – Raporty z realizacji strategii. – Liczba nowych usług społecznych w stosunku do poprzedniego roku. – Liczba usług, które zniknęły z oferty, choć wcześniej były dostępne. – Liczba organizacji pozarządowych, z którymi Powiat Raciborski współpracował w ostatnim roku. – Liczba organizacji, którym w danym roku powierzono realizację zadań powiatu w obszarze integracji społecznej. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – PCPR w Raciborzu, – innych instytucji zaangażowanych we wdrażanie Strategii.
C.2.1.	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba odbiorców poszczególnych usług społecznych. – Liczba zawartych kontraktów socjalnych. – Liczba opracowanych IPD (i podobnych) dla osób z grup problemowych wskazanych w Strategii. – Liczba osób z poszczególnych grup problemowych uczestniczących w działaniach aktywizujących. – Liczba ofert kulturalnych i sportowych adresowanych lub promowanych specyficznie wśród osób z grup problemowych wskazanych w Strategii. – Liczba nowych instrumentów aktywnej integracji wdrażana lub testowana (narastająco). 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – OPS, – PCPR w Raciborzu, – PUP w Raciborzu, – DPS, – NGO.
C.2.2.	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba ZAZ-ów działających na terenie powiatu raciborskiego. – Liczba przetargów, w których zastosowano klauzule społeczne. – Liczba podmiotów ekonomii społecznej działających na terenie powiatu raciborskiego. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – GUS/BDL, – Starostwo Powiatowe w Raciborzu, – PCPR w Raciborzu.

C.3.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba założonych „niebieskich kart”. - Liczba interwencji dot. przemocy rodzinnej. - Liczba działań w ramach programów prewencyjnych i edukacyjnych nt. uzależnień, przemocy etc. - Liczba działających ośrodków interwencji kryzysowej. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szkół, - Komendy Powiatowej Policji w Raciborzu, - OPS, - PCPR w Raciborzu.
C.3.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba instytucji lokalnych zaangażowanych w lokalny system planowania kryzysowego. - Liczba zdarzeń odnoszących się do potencjalnych zagrożeń nagłych i sytuacji kryzysowych. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - PCPR w Raciborzu, - Starostwa Powiatowego w Raciborzu, - z lokalnych mediów.
C.4.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba wniosków o środki zewnętrzne złożonych przez instytucje pomocy społecznej i integracji społecznej z terenu powiatu. - W tym Liczba wniosków złożonych przez PCPR w Raciborzu. - Odsetek (%) wniosków, które uzyskały dofinansowanie. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - OPS, - PCPR w Raciborzu, - Starostwa Powiatowego w Raciborzu.
C.4.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Przeprowadzony monitoring realizacji Strategii za zeszły rok. - Rezultaty zrealizowanych ze środków zewnętrznych projektów dla systemu pomocy i integracji społecznej. - Liczba osób korzystających z pomocy społecznej wg tytułów udzielenia pomocy. - Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej w relacji do wyników uzyskanych w innych powiatach województwa śląskiego. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - PCPR w Raciborzu, - pozostałych Instytucji wdrażających Strategię, - GUS/BDL, - ROPS w Katowicach.
C.5.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba kampanii i akcji informacyjnych na temat zagrożeń wynikających z uzależnień (w tym behawioralnych), kierowanych do rodziców i młodzieży. - Liczba uczniów, którzy uczestniczyli w zajęciach profilaktycznych dot. uzależnień. - Oferta poradnictwa dla rodziców i opiekunów w danym roku. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - urzędów gmin, - Starostwa Powiatowego w Raciborzu, - Komendy Powiatowej Policji w Raciborzu, - NGO, - Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Raciborzu, - szkół.
C.5.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba rodzin objętych usługami asystenta rodzin. - Liczba tematów szkoleń, w których brali udział specjaliści pracy z rodziną. - Liczba organizacji sektora społecznego zajmujących się wspieraniem rodziny i jej funkcji. - Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach: opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - OPS, - GUS/BDL.

	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa. 	
C.6.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej. - Liczba miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej. - Liczba pozyskanych kandydatów do prowadzenia rodzinnej pieczy zastępczej. - Częstotliwość spotkań superwizyjnych dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w danym roku. - Liczba mieszkań chronionych dla osób opuszczających pieczę zastępczą. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - PCPR w Raciborzu
C.6.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba spotkań integracyjnych dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą. - Łączna liczba uczestników spotkań integracyjnych dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą. - Odnotowane inicjatywy mające na celu symboliczne docenienie środowiska rodzicielstwa zastępczego. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - urzędów gmin/OPS, - Starostwa Powiatowego w Raciborzu, - PCPR w Raciborzu .
C.7.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba godzin usług zrealizowanych na rzecz seniorów i osób niepełnosprawnych, - Liczba porad geriatrycznych, terapeutycznych udzielonych seniorom. - Liczba miejsc opiekuńczo – leczniczych w zakładach zdrowotnych funkcjonujących na terenie powiatu. - Liczba mieszkań chronionych. - Zakres zrealizowanych usług rehabilitacyjnych. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - OPS, - PCPR w Raciborzu, - PFRON, - Szpitala Rejonowego w Raciborzu, - zakładów opieki zdrowotnej z terenu powiatu, - organizacji pozarządowych.
C.7.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zrealizowanych programów profilaktycznych. - Liczba uczestników spotkań promujących aktywny i zdrowy styl życia. - Liczba seniorów uczestniczących w zajęciach rekreacyjnych. - Liczba projektów międzypokoleniowych. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednostek organizacyjnych powiatu - jednostek organizacyjnych gmin - PCPR w Raciborzu, - Powiatowego Centrum Sportu w Raciborzu, - organizacji pozarządowych prowadzących programy profilaktyczne.
C.8.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba rodzin wspieranych opieką wychnieniową. - Liczba miejsc w Dziennych Domach Pomocy. - Liczba mieszkań chronionych na terenie powiatu. - Liczba seniorów zamieszkujących mieszkania chronione. - Liczba Klubów Seniora w Powiecie 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - OPS/gmin, - PCPR w Raciborzu, - jednostek organizacyjnych gmin, - jednostek organizacyjnych powiatu.

C.8.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba inicjatyw gminnych i powiatowych na rzecz środowiska seniorów. - Liczba wolontariuszy działających na rzecz seniorów. - Liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz środowiska seniorów. - Wysokość dotacji na aktywizację społeczną seniorów w gminach. 	<p>Dane :</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednostek organizacyjnych powiatu, - jednostek organizacyjnych gmin, - organizacji pozarządowych.
C.9.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Wielkość nakładów na likwidację barier architektonicznych. - Wielkość nakładów na usługi społeczne adresowane do rodzin z niepełnosprawnymi dziećmi. - Liczba stron internetowych w instytucjach powiatu spełniających standardy informatyczne przeciwdziałające wykluczeniu (dostępności cyfrowej). - Liczba inicjatyw lokalnych na rzecz osób niepełnosprawnych. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednostek organizacyjnych powiatu, - organizacji pozarządowych, - PCPR w Raciborzu, - OPS.
C.9.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba spotkań, wydarzeń integracyjnych. - Liczba szkoleń w organizacjach pozarządowych, działających w środowisku osób niepełnosprawnych. - Liczba ofert wypoczynkowych dla niepełnosprawnych dzieci. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednostek organizacyjnych powiatu, - PCPR, - organizacji pozarządowych.
C.10.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób uczestniczących w działaniach aktywizujących. - Spadek stopy bezrobocia w analizowanych grupach (długotrwale bezrobotni, mieszkańcy wsi, osoby opiekujące się osobami zależnymi). - Wartość projektów adresowanych do analizowanych grup. - Efektywność zrealizowanych projektów. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - PUP w Raciborzu, - OPS, - GUS/BDL, - jednostki organizacyjne powiatu, - jednostki organizacyjne gmin.
C.10.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zarejestrowanych osób niepełnosprawnych, które podjęły zatrudnienie. - Liczba osób aktywnie poszukujących zatrudnienia w tej grupie. - Liczba osób które odbyły szkolenie zawodowe. - Średni okres przebywania bez zatrudnienia w badanej grupie. - Poziom udzielonego wsparcia i finansowego osobom niepełnosprawnym wchodzącym na rynek pracy. - Liczba instytucji zaangażowanych w proces wsparcia osób niepełnosprawnych poszukujących zatrudnienia. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - PUP w Raciborzu, - PCPR w Raciborzu, - PFRON, - organizacji pracodawców, - instytucji szkoleniowych.
C.11.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Poziom zgodności kierunków kształcenia z zapotrzebowaniem lokalnego rynku i barometrem zawodów. - Liczba spotkań doradczych indywidualnych 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szkół ponadpodstawowych - PUP w Raciborzu,

	<p>i grupowych w placówkach oświatowych z terenu powiatu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liczba zorganizowanych praktyk zawodowych. - Liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach z terenu powiatu. 	<ul style="list-style-type: none"> - pozaszkolnych instytucji oświatowych, - organizacji pracodawców, - Powiatowej Rady Rynku Pracy w Raciborzu.
C.11.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zawartych porozumień międzyinstytucjonalnych. - Liczba wspólnych projektów prozatrudnieniowych w powiecie. - Liczba spotkań podmiotów działających na lokalnym rynku pracy. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - PUP w Raciborzu, - organizacji pracodawców, - szkół branżowych, - jednostek organizacyjnych powiatu; - pracodawców.
C.12.1.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba programów profilaktycznych, akcji i kampanii dotyczących zdrowego stylu życia. - Liczba uczestników tych programów. - Liczba projektów i kampanii informacyjnych dotyczących sytuacji zdrowotnej seniorów i osób niepełnosprawnych. - Liczba akcji badań profilaktycznych zrealizowanych na terenie powiatu. - Liczba programów adresowanych do osób uzależnionych i ich rodzin. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednostek organizacyjnych powiatu, - jednostek organizacyjnych gmin, - Narodowego Funduszu Zdrowia, - Szpitala Rejonowego w Raciborzu, - zakładów opieki zdrowotnej, - PCPR w Raciborzu.
C.12.2.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zakładów opieki zdrowotnej funkcjonujących na terenie powiatu - Liczba udzielonych porad lekarskich w POZ. - Liczba lekarzy i średniego personelu medycznego na 1000 mieszkańców. - Liczba poradni i oddziałów geriatrycznych. - Liczba kontraktów zawartych na usługi opieki wychnieniowej i długoterminowej. - Liczba porozumień i partnerstw w obszarze usług społecznych i zdrowotnych. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednostek organizacyjnych powiatu, - jednostek organizacyjnych gmin, - PCPR w Raciborzu, - Szpitala Rejonowego w Raciborzu, - zakładów opieki zdrowotnej, - organizacji pozarządowych.
C.13.1	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba programów adresowanych do dzieci i młodzieży dotyczących bezpieczeństwa. - Liczba przestępstw popełnionych przez nieletnich w powiecie. - Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców. - Wskaźnik wykrywalności przestępstw. - Liczba wykroczeń w powiecie. - Wysokość środków pozyskanych przez instytucje i organizacje na programy bezpieczeństwa. - Liczba spotkań Policji ze społecznościami i grupami lokalnymi. - Liczba imprez masowych promujących 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednostek organizacyjnych powiatu, - jednostek organizacyjnych gmin, - Komendy Powiatowej Policji w Raciborzu, - Straży Miejskiej w Raciborzu, - Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Raciborzu,

	działania służb mundurowych.	– szkół z terenu powiatu.
C.13.2	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba warsztatów i szkoleń dla dzieci i młodzieży, dotyczących pojawiających się zagrożeń i zjawisk niepożądanych w środowisku rówieśniczym. – Liczba szkół organizujących takie warsztaty i szkolenia. – Liczba szkoleń/warsztatów dotyczących bieżących zagrożeń dla wychowawców, pedagogów i nauczycieli. – Liczba spotkań edukacyjno – informacyjnych dotyczących zagrożeń organizowanych dla rodziców i opiekunów. – Liczba placówek współpracujących z Policją, Strażą Miejską oraz kuratorami. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – jednostek organizacyjnych powiatu, – jednostek organizacyjnych gmin, – Komendy Powiatowej Policji w Raciborzu, – Straży Miejskiej w Raciborzu, – Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Raciborzu, – szkół z terenu powiatu.
C.14.1.	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba akcji promujących dziedzictwo kulturowe powiatu. – Liczba odwiedzin na stronach internetowych promujących kulturę lokalną. – Wysokość nakładów na rozwój i utrzymanie infrastruktury sportowo – rekreacyjnej. – Liczba osób odwiedzających zabytki i obiekty kulturalne powiatu. – Liczba imprez kulturalnych. – Liczba uczestników cyklicznych imprez sportowych. – Liczba uczestników turystyki zorganizowanej korzystających z bazy sportowo – turystycznej powiatu raciborskiego. – Wartość środków przeznaczonych przez samorząd powiatowy na kulturę, sport i rekreację ruchową. 	<p>Dane:</p> <ul style="list-style-type: none"> – placówek kulturalnych z terenu powiatu, – jednostek organizacyjnych powiatu, – Powiatowego Centrum Sportu w Raciborzu, – organizacji pozarządowych.
C.14.2.	<ul style="list-style-type: none"> – Wysokość dotacji na wsparcie organizacji upowszechniających kulturę i sport na terenie powiatu. – Liczba projektów sportowych i kulturalnych adresowanych do rodzin. – Liczba projektów sportowych i kulturalnych adresowanych do osób niepełnosprawnych i seniorów. – Liczba programów i imprez przygotowanych przy współpracy seniorów. – Ilość wejść na obiekty sportowe i rekreacyjne osób niepełnosprawnych – Liczba partnerstw zawartych w dziedzinie sportu i kultury przez instytucje i organizacje działające na terenie powiatu lub na jego rzecz. . 	<p>Dane :</p> <ul style="list-style-type: none"> – jednostek organizacyjnych powiatu, – Instytucji kultury, – Powiatowego Centrum Sportu w Raciborzu, – organizacji pozarządowych.

Podsumowanie

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Raciborskiego na lata 2023 – 2030 jest kluczowym narzędziem planistycznym służącym rozwiązywaniu problemów społecznych. Wskazuje kluczowe kierunki działań, których konsekwentna realizacja przyczyni się do osiągnięcia wytyczonych celów operacyjnych i strategicznych.

Zwarte w dokumencie zapisy nie mają charakteru rewolucyjnych zmian. Przeciwnie, bazują na wykorzystaniu zidentyfikowanych potencjałów już istniejącego systemu wsparcia dla najsłabszych jednostek i grup lokalnej społeczności. Osoby te bowiem są ostatecznymi adresatami podejmowanych w oparciu o dokument strategiczny działań. Podejmowane działania przyczynią się do ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego tych osób/grup, a także podniosą poziom świadczonych usług społecznych i zapewnią satysfakcję realizatorom z wykonanej pracy.

Kluczowym warunkiem dla skutecznego wdrażania Strategii jest dobra współpraca: samorządów, instytucji, organizacji pozarządowych i innych podmiotów działających na terenie powiatu raciborskiego w zakresie szeroko rozumianej pomocy społecznej. Zaangażowanie szerokiego grona podmiotów w proces przygotowania dokumentu powinno skutkować tym, że również realizacja strategii będzie wspólną odpowiedzialnością wielu podmiotów. Warunkiem sukcesu w skutecznym niwelowaniu problemów społecznych jest dalsze budowanie zintegrowanego systemu wsparcia dla grup szczególnie zagrożonych marginalizacją, opartego na kooperacji i angażującego różnorodne zasoby i potencjały lokalne.

Spisy

Spis tabel

Tabela nr 1. Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc wg przyczyn.	11
Tabela nr 2. Dane dot. zawartych kontraktów socjalnych	14
Tabela nr 3. Współpraca z organizacjami – zadania w obszarze pomocy i wsparcia zlecone przez Powiat Raciborski w latach 2018-2021	16
Tabela nr 4. Dane dot. małżeństw, rozwodów, separacji w Powiecie Raciborskim, w latach 2015-2021	21
Tabela nr 5. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego na 1000 mieszkańców powiatów województwa śląskiego w 2020 roku.....	24
Tabela nr 6. Analiza SWOT w obszarze: Rodzina i jej funkcje	25
Tabela nr 7. Liczba rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie poszczególnych gmin Powiatu Raciborskiego oraz poza terenem Powiatu Raciborskiego, stan na 31.12.2021r.....	35
Tabela nr 8. Usamodzielnienia w latach 2019-2021 w podziale na formy pieczy.	39
Tabela nr 9. Kwota w złotych ogółem świadczeń na usamodzielnienia w 2021r.	39
Tabela nr 10. SWOT dla obszaru Zdrowie, seniorzy, osoby niepełnosprawne.	51
Tabela nr 11. Koszty utrzymania mieszkańca w DPS na terenie Powiatu Raciborskiego, w latach 2019-2021.	64
Tabela nr 12. Tendencje bezrobocia w województwie śląskim w latach 2020-2021.	71
Tabela nr 13. Stopy bezrobocia w roku 2022.....	74
Tabela nr 14. Analiza SWOT w obszarze rynek pracy i edukacja.	74
Tabela nr 15. Bezrobotni z Powiatu Raciborskiego według gmin, wg stanu na 31.07.2022r. 76	
Tabela nr 16. Statystyka osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP Racibórz w 2021r., wg stopnia niepełnosprawności.	83
Tabela nr 17. Statystyka osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP Racibórz w 2021r., wg wieku.	83
Tabela nr 18. Statystyka osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP Racibórz w 2021r., wg poziomu wykształcenia.	84
Tabela nr 19. Statystyka osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP Racibórz w 2021r., wg czasu pozostawania bez pracy.....	84
Tabela nr 20. Okres pozostawania bez zatrudnienia osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w PUP w Raciborzu w latach 2019-2021.....	85
Tabela nr 21. Kierunki kształcenia zawodowego w szkołach ponadpodstawowych Powiatu Raciborskiego.....	89
Tabela nr 22. Analiza SWOT dla obszaru: jakość życia.....	94
Tabela nr 23. Wybrane dane demograficzne wg GUS 2020 (liczba na 1000 mieszkańców). 96	
Tabela nr 24. Przyrost naturalny w Powiecie Raciborskim w latach 2018-2020.	96
Tabela nr 25. Wykrywalność przestępstw w Powiecie Raciborskim w latach 2015-2020.	99
Tabela nr 26. Akcje Straży Miejskiej.....	100
Tabela nr 27. Cele operacyjne i kierunki działań.....	103

Tabela nr 28. Zestaw mierników realizacji Strategii wraz ze źródłami weryfikacji. 117

Spis wykresów

Wykres nr 1. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w Powiecie Raciborskim w latach 2015-2020.	8
Wykres nr 2. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców w Powiecie Raciborskim w latach 2015-2020.	9
Wykres nr 3. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną ogółem jako odsetek ludności powiatów - województwo śląskie, 2021 r.	10
Wykres nr 4. Osoby w rodzinach objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa jako odsetek ogółu ludności powiatów - województwo śląskie, 2021 r.	13
Wykres nr 5. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej w Powiecie Raciborskim - liczba mieszkańców (łącznie z filiami) w latach 2015-2021.	14
Wykres nr 6. Opieka nad dziećmi i młodzieżą - liczba korzystających z placówek wsparcia dziennego w Powiecie Raciborskim w latach 2015-2021.	15

Spis rysunków

Rysunek nr 1. Obowiązki różnych szczebli samorządu terytorialnego w obszarze pieczy zastępczej.	28
Rysunek nr 2. Cele strategiczne dla poszczególnych obszarów problemowych.	92

**POWIATOWE CENTRUM
POMOCY RODZINIE**
ul. Klasztorna 6
47-400 RACIBÓRZ
tel./fax 32 415 20 28 415 94 62

DYREKTOR
Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
w Raciborzu

Henryk Hildebrand

Kierownik Referatu Spraw Społecznych

Przewodniczący Rady

Aleksander Kasprzak

Adam Wajda